

Vrije Universiteit Brussel

Een voet in twee werelden. Een kwalitatief
publieksonderzoek naar de plaats en betekenis van
Vlaamse televisie in het dagelijkse, multiculturele leven
bij Turkse en Marokkaanse jongeren van de tweede
generatie.

Eindverhandeling tot licentiaat in de Communicatiewetenschappen

Student: Katrien De Craecker

Promotor: Prof. Dr. Kristel Vandenbrande

Organisatie: Katleen De Ridder – Forum van Etnisch-Culturele
Minderheden vzw

WETENSCHAPSwinkel
Brussel

Inhoudsopgave

A. Inleiding	
B. Literatuurstudie	
MAATSCHAPPELIJK KADER.....	
1. Allochtonen in Vlaanderen.....	
1.1. Enkele cijfers.....	
1.2. Omschrijving van enkele begrippen.....	
2. Multiculturele samenleving.....	
THEORETISCH KADER.....	
Inleiding	
Assimilatiemodel.....	
Integratie- of inpassingsmodel	
Hoofdstuk 1: Etnisch-culturele identiteit	
1. Culturele identiteit.....	
1.1. Televisie kijken en culturele identiteit: drie modellen	
1.1.1. Het mechanistisch model	
1.1.2. Het “wisselwerking”-model	
1.1.3. Het “postmoderne” model.....	
2. Etnisch-culturele minderheden en hun identiteiten	
2.1. Vier types acculturatiehoudingen.....	
2.2. Relatie taal, mediagebruik en identiteiten: vier types mediagebruikers.....	
2.2.1. Zes subtypes allochtone mediagebruikers	
2.2.1.1. Drie subtypes homelanders	
2.2.1.2. Twee subtypes omnivoren.....	
2.2.1.3. Adapter	
2.2.2. Etnisch-culturele identiteit: twee elementen	
2.3. Verschillen in etnische identiteit tussen de eerste en de tweede generatie allochtonen	
2.3.1. Eerste generatie	
2.3.2. Tweede generatie.....	
2.3.2.1. Adolescentie en “worsteling” met de eigen identiteit	
2.3.2.2. Drie dominante stijlen van aanpassing.....	
Hoofdstuk 2: Culturele fragmentatie.....	
Hoofdstuk 3: De rol van de media in de multiculturele samenleving	
1. Mediabeleid in de multiculturele samenleving	
2. De rol van de media in het leven van allochtone jongeren	
2.1 Privé- versus collectief mediagebruik	
2.2 Kritische mediagebruikers.....	
2.3 Tweesporige informatiebehoefte.....	
2.4 Motieven om media te gebruiken.....	
2.4.1. Media als ‘moodmanagers’	
2.4.2. Interesses van allochtone jongeren.....	
2.5 Kritische bemerking	
Besluit.....	
Empirisch deel.....	
METHODOLOGISCH OPZET	
Inleiding	
Hoofdstuk 1: Communicatiewetenschappelijk onderzoek naar mediapublieken.....	
1. Effect-onderzoek: de kijker als passief ontvanger	
2. ‘Uses & Gratifications’-onderzoek: de kijker als rationeel beslisser.....	

3. 'Cultural Studies'-onderzoek: receptie, betekenis en dagelijks leven.....	
3.1 Receptieonderzoek	
3.2 Etnografisch onderzoek.....	
3.3 Constructionistisch of discursief onderzoek	
Hoofdstuk 2: Onderzoek naar media en allochtonen	
Hoofdstuk 3: Empirisch onderzoeksopzet.....	
1. Probleemstelling en onderzoeksvragen	
2. Doelstelling onderzoek.....	
3. Methodologische aanpak.....	
3.1 Dataverzameling.....	
3.2 Data-analyse	
RESULTATEN EMPIRISCH ONDERZOEK	
1. Voertaal	
2. Kijkgedrag.....	
2.1 Type mediagebruiker: 'Adapters', 'Dualisten'	
2.2 Kijkgedrag ouders: 'homelanders' of 'separatisten'	
2.3 Kijkgedrag thuis	
Privé versus collectief mediagebruik	
2.4 Interesses van allochtone jongeren.....	
3. "Life history"	
4. Betekenis en beleving van de Vlaamse televisie.....	
5. Betekenis en beleving van de Turkse/Marokkaanse televisie	
6. Redenen om Vlaamse televisie te kijken.....	
7. Reflecties over allochtonen op de Vlaamse televisie	
8. Associaties Vlaamse televisie	
9. Tweede generatie en tussen twee culturen	
10. Rol Vlaamse televisie in die dubbele identiteit.....	
11. Meer diversiteit op de Vlaamse televisie	
C. Algemeen Besluit	
D. Bibliografie.....	

A. Inleiding

Dat we intussen al jaren in een multiculturele samenleving leven, vormt geen nieuw gegeven. Dagelijks worden we geconfronteerd met diversiteit, die zowel een meerwaarde is voor onze samenleving, maar tegelijkertijd kan zorgen voor spanningen en conflicten. Er is namelijk geen eenvoudig recept voorhanden voor het samenleven van verschillende culturen. Het is niet iets dat zomaar van bovenaf kan worden opgelegd.

Als Communicatiewetenschapper hebben we uiteraard belangstelling voor de relatie media-allochtonen. Mediarepresentaties, mediagebruik en de deelname aan het mediaproductieproces van etnische minderheden worden immers beschouwd als indicatoren voor de participatie aan het maatschappelijke leven, en dus voor de integratie van allochtonen. Vandaar dat het onderzoek hiernaar wordt aangemoedigd.¹

De publieke aandacht voor etniciteitsvraagstukken is de laatste jaren groot hier in Vlaanderen. Men vermoedt dat die aandacht alleen maar zal toenemen in het licht van de pluriforme etnische samenstelling van onze samenleving.

In het kader van deze masterproef zal er ook een onderzoek uitgevoerd worden naar de verhouding tussen media en allochtonen. Er werd reeds veel onderzoek naar deze verhouding uitgevoerd, vaak met het oog op assimilatie en integratie van de etnisch-culturele minderheden. Er valt bijzonder wat kritiek te leveren op deze visies, zoals het feit dat assimilatie geen andere levenswijze tolereert en zeker geen eerbied kan opbrengen voor het “anders zijn”. Daarom wordt met dit onderzoek, integendeel net het aspect van de multiculturaliteit en de openheid voor het samenvloeien van twee culturen als uitgangspunt genomen.

De onderzoeksvraag die we stellen, is een vraag naar *de plaats en betekenis van de Vlaamse televisie in het dagelijkse, multiculturele leven bij allochtone jongeren*. Meer specifiek richten we ons op de Turkse en Marokkaanse jongeren van de tweede generatie, omdat deze groep allochtone jongeren juist bijzonder interessant zijn omwille van hun culturele fragmentatie. Zij worden namelijk

¹ DEVROE (I.). ‘*Minority Report*’. *De nieuwspercepties van etnische minderheden*. Gent, paper gepresenteerd op het Etmaal van de Communicatiewetenschap Universiteit Twente Enschede, 2004, p. 2.

regelmatig geconfronteerd met en leven ook in twee uiteenlopende culturen.² Deze culturele fragmentatie wordt dan ook centraal gesteld in deze eindverhandeling.

Aan de hand van heel dit onderzoek willen we dus uiteindelijk te weten komen wat het betekent om met een voet in twee werelden te staan. Als Communicatiewetenschapper buigen we ons over één bepaald aspect; namelijk de Vlaamse televisie.

De centrale onderzoeksvragen die hierrond werden opgesteld zijn:

- *Welke plaats neemt Vlaamse televisie in in hun multiculturele leven; in die multiculturaliteit?*
- *Welke rol kan Vlaamse televisie spelen in die dubbele identiteit? (gedeelde populaire cultuur?)*
- *Wat betekent het voor deze jongeren met een gedeelde culturele achtergrond om naar de Vlaamse televisie te kijken? Welke betekenis schrijven ze toe aan de momenten waarop ze naar Vlaamse televisie kijken?*
- *Hoe zit dat kijken naar die Vlaamse televisie ingebed in en wordt dit bepaald en beperkt door hun dagelijkse, multiculturele leven? (gecontextualiseerde benadering)*

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek ligt eveneens in de methode. Er werd gekozen voor kwalitatieve diepte-interviews om de beleving of betekenisgeving van de Vlaamse televisie bij de respondenten te achterhalen. Dit wil zeggen dat er gekeken wordt naar de manier waarop zij zelf, persoonlijk, tegen de dingen aankijken en de dingen ervaren.

Dit is bijzonder relevant omdat de meerderheid van de reeds uitgevoerde studies kwantitatief van aard waren en er te weinig kwalitatief onderzoek verricht werd naar de betekenis die allochtone jongeren aan de Vlaamse televisie toekennen.

Kwalitatief onderzoek biedt hier ook een meerwaarde. Wanneer mensen in hun eigen woorden kunnen vertellen wat die Vlaamse televisie voor hen betekent, in plaats van feitelijke vragen te beantwoorden waarvan het onderwerp door de onderzoeker zelf reeds nauw op voorhand werd vastgelegd, zal dit meer significante informatie opleveren en kunnen we tot diepere inzichten komen en niet zozeer op het feitelijke niveau blijven hangen.

² BAUWENS (J.). *Een cross-culturele ontmoeting van Turkse vrouwen met Vlaamse televisie. Een kwalitatieve receptie-analyse benadering verzoend met terminologische inzichten uit het Uses & Gratifications-onderzoek*. Brussel, VUB-licentiaatsverhandeling, 1994, p. 152.

Er zijn ook verschillende auteurs die kritiek hebben geuit op het onderzoek naar het mediagebruik van migranten. Deze kritiek richtte zich ondermeer op de vrij oppervlakkige onderzoeken waarin men zich bedient van een ruime steekproef.³ Wat in deze studies zou ontbreken is diepgaande informatie.⁴

Er wordt dus vanuit verschillende hoeken in verband met het onderzoek naar migrantenpublieken gepleit voor een andere methodologische aanpak en een nieuw perspectief.⁵

Juist omdat het onderzoek naar migrantenpublieken specifieke problemen stelt voor de eisen van het kwantitatief onderzoek, zoals o.a. de definiëring van de populatie, de steekproeftrekking en representativiteit van het onderzoek⁶, kan de relevantie van een kwalitatieve benadering niet gering zijn.

Het uiteindelijke onderzoek bestaat uit vier grote delen, namelijk een maatschappelijk kader, een theoretisch gedeelte, een methodologisch kader en de uiteindelijke resultaten van het eigen empirische onderzoek.

In het maatschappelijk kader worden er een aantal gegevens geschetst rond de evolutie van allochtonen in Vlaanderen en het daarbij horende minderhedenbeleid. Tevens worden er enkele courante begrippen omschreven die van belang kunnen zijn in het onderzoek naar media en etnisch-culturele minderheden.

In het theoretische gedeelte kunnen we drie grote delen onderscheiden. Omdat we met dit onderzoek niet de integratie van de allochtone jongeren voor oog willen houden, werd er gekozen om een aantal concepten centraal te stellen die net het aspect van de multiculturaliteit niet uit de weg gaan, maar integendeel juist gaan belichten. In een eerste deel wordt het begrip etnische identiteit uitgebreid onder de loep genomen. We vertrekken eerst vanuit het begrip culturele identiteit om vandaar uit dan over te schakelen naar de meer specifieke term, werkelijk toegepast op de etnisch-culturele minderheden. Omdat men in voorgaand media/migranten-onderzoek cultuur te veel als een statisch, onveranderlijk gegeven zag, wordt in deze thesis de focus gelegd op de “dynamische visie” op

³ SCHAKENBOS (E.) & MARS MAN (G.). *Migranten en de media. Een literatuurstudie naar de trends in het mediagebruik van etnische minderheden in zes West-Europese landen*. Nijmegen, Masusa, 1988, p. 230.

⁴ HALLORAN (J. D.). *Ethnic Minorities and Television. A Study of Use, Reactions and Preferences*. In: *Gazette*, 1998, vol. 60, nr. 4, p. 306.

⁵ BAUWENS (J.). *Een cross-culturele ontmoeting van Turkse vrouwen met Vlaamse televisie. Een kwalitatieve receptie-analyse benadering verzoend met terminologische inzichten uit het Uses & Gratifications-onderzoek*. Brussel, VUB-licentiaatsverhandeling, 1994, pp. 78-79.

⁶ SCHAKENBOS (E.) & MARS MAN (G.). *Migranten en de media. Een literatuurstudie naar de trends in het mediagebruik van etnische minderheden in zes West-Europese landen*. Nijmegen, Masusa, 1988, pp. 29-33.

culturele identiteit. Als Communicatiewetenschapper zijn we in dit onderzoek geïnteresseerd in het fenomeen “televisie kijken” en meer bepaald, hoe we ons dit fenomeen concreet moeten voorstellen bij etnisch-culturele minderheden. Daarom is de relatie tussen televisie kijken en culturele identiteit zeker geen onbelangrijk gegeven. Er wordt dan ook een overzicht gegeven van de drie modellen die men in de literatuur onderscheidt.

Met betrekking tot de identiteit van etnisch-culturele minderheden wordt er dan een onderscheid gemaakt tussen verschillende types acculturatiehoudingen en ook verschillende types mediagebruikers. Ook het verschil in de identiteiten tussen de eerste en de tweede generatie allochtonen wordt hier in kaart gebracht.

Omdat we met deze thesis net die openheid wilden waarborgen voor het samenvloeien van twee culturen, en dit ook als uitgangspunt wilden nemen, komt in het volgende hoofdstuk het aspect van de culturele fragmentatie aan bod en gelijkaardige aspecten die de allochtone jongeren van de tweede generatie kenmerken. De relevantie voor de keuze van onze respondenten wordt op die manier ook aangeduid.

Last but not least bespreken we de rol van de media in de multiculturele samenleving. Omdat we zelf een publieksonderzoek voeren naar de betekenis van de Vlaamse televisie, wordt er dieper ingegaan specifiek op de rol van de media in het leven van de allochtone jongeren.

In het methodologisch kader wordt er eerst even kort stilgestaan bij theoretische achtergronden uit de Communicatiewetenschappen, die inzicht verschaffen in het onderzoek naar mediapublieken. Op die manier kan ook het eigen empirische onderzoek hieronder geplaatst worden. In het volgende stuk wordt er dan specifiek gekeken naar de onderzoeks aandacht op het terrein van media en allochtonen. De drie hoofdstromingen die men hierbinnen kan onderscheiden worden dan ook in kaart gebracht. Dit overzicht laat dan ook toe om het eigen onderzoek te situeren. Vervolgens wordt de methodologische aanpak van het eigen empirisch onderzoek besproken. Hierdoor wordt er duidelijk gemaakt hoe het onderzoek werd aangepakt en hoe er te werk werd gegaan. Dit zorgt dus voor de transparantie van het eigenlijke onderzoek.

In het laatste deel van deze eindverhandeling worden uiteindelijk de resultaten van het eigen empirisch onderzoek uiteengezet.

Tot slot zal in een algemeen besluit getracht worden om aan de hand van de empirische resultaten een antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen die hierboven reeds vermeld werden. Ook wordt er getracht om deze resultaten terug te koppelen aan de aspecten uit het theoretisch gedeelte.

B. Literatuurstudie

MAATSCHAPPELIJK KADER

1. Allochtonen in Vlaanderen

Dat België intussen een zeer kleurrijk gebied geworden is, klinkt niet als nieuw in onze oren. Toch zullen we enkele gegevens hieromtrent even schetsen.

Voor de Eerste Wereldoorlog had België al een zekere aantrekkingskracht voor immigranten. België was immers gemakkelijk bereikbaar en had een centrale ligging. Doordat het land bovendien een onafgebroken vredestoestand en een liberale grondwet kende, bracht dit heel wat immigranten, onder meer Centraal- en Oost-Europeanen, naar hier. Ook politieke en religieuze vluchtelingen konden hier een veilig onderdak vinden.⁷

Na de Tweede Wereldoorlog werd het immigratiebeleid vervolgens goed georganiseerd en gecontroleerd. Een 50.000-tal Italiaanse arbeiders werden naar België gehaald om tegemoet te komen aan de stijgende vraag naar werkkrachten in de mijnindustrie. De hoogconjunctuur van de jaren '60 bracht een nieuwe intense rekrutering op gang van ongeschoolden, dit keer vooral uit Noord-Afrika en Turkije.⁸ Velen gingen zich nu ook in de grote Vlaamse steden vestigen, dit in tegenstelling tot de jaren '40 en '50.⁹

Begin jaren '70 brak echter de economische crisis uit en dit leidde tot de afkondiging van een Europese immigratiestop.¹⁰ Doordat deze gastarbeiders zich konden beroepen op gezinshereniging, kwamen hun vrouwen en kinderen naar België over. Dit had als gevolg dat deze gemeenschappen van "gastarbeiders-migranten" evolueerden tot zich inburgerende etnische minderheden.¹¹

⁷ Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. *Geschiedenis van de migraties.*

http://www.antiracisme.be/nl/kader_nl.htm

Datum van raadpleging: 25 mei 2006

⁸ IBIDEM.

⁹ d'HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu's van Turkse en Marokkaanse jongeren.* Amsterdam, Boom, 2004, p. 15.

¹⁰ IBIDEM.

¹¹ Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. *Geschiedenis van de migraties.*

http://www.antiracisme.be/nl/kader_nl.htm

Datum van raadpleging: 25 mei 2006

De eerste initiatieven voor een integratie- en migrantenbeleid kwamen er dan in het begin van de jaren '80.¹² Dit wil zeggen dat sinds dan de overheid verantwoordelijk is voor 'het onthaal en de integratie van inwijkelingen'.¹³ Het doel van het officiële Belgische integratiebeleid was tweërlei, namelijk de culturele inpassing van migranten in de Belgische samenleving en de verbetering van hun maatschappelijke kansen. Hierbij was het ook van belang dat er ruimte werd gelaten voor culturele diversiteit en dus geen volledige aanpassing van migranten aan de meerderheidscultuur.¹⁴ Door de politieke doorbraak van extreemrechts, vanaf de tweede helft van de jaren 1980, groeiden migrantenthema's uit tot belangrijke beleidsthema's¹⁵ en stelde de overheid eveneens meer financiële middelen ter beschikking voor minderhedenonderzoek.¹⁶

Het minderhedenbeleid is de laatste jaren sterk geëvolueerd. Terwijl men het vroeger had over een migranten- en integratiebeleid, spreekt men recent meer en meer over een inburgerings- en diversiteitsbeleid. Dit wil zeggen dat men zich niet enkel tot de etnisch-culturele minderheden richt maar tot de hele samenleving en meer bepaald de klemtoon gaat leggen op het 'samenleven in diversiteit'. Het uiteindelijke doel hiervan is een diverse samenleving waarin iedereen (oude en nieuwe Vlamingen) met en door elkaar leeft in plaats van naast elkaar.¹⁷ Het is dus de bedoeling dat iedereen leert omgaan met etnisch-culturele diversiteit.¹⁸

¹² HAGHEBAERT (W.). *Alloctonen en media. Verwachtingen en perceptie*. Gent, RUG-Masterproef, 2005, p. 9.

¹³ Vlaams Minderhedencentrum. *Vlaams minderhedenbeleid*.

<http://www.vmc.be/thema.aspx?id=932>

Datum van raadpleging: 26 mei 2006

¹⁴ PHALET (K.) & SWYNGEDOUW (M.). Integratie ter discussie. In: SWYNGEDOUW (M.), PHALET (K.) & DESCHOUWER (K.) (red.). *Minderheden in Brussel. Sociopolitieke houdingen en gedragingen*. Brussel, VUBPress, 1999, p. 20.

¹⁵ HAGHEBAERT (W.). *Alloctonen en media. Verwachtingen en perceptie*. Gent, RUG-Masterproef, 2005, p. 9.

¹⁶ WITTE (E.). Inleiding. In: SWYNGEDOUW (M.), PHALET (K.) & DESCHOUWER (K.) (red.). *Minderheden in Brussel. Sociopolitieke houdingen en gedragingen*. Brussel, VUBPress, 1999, p. 11.

¹⁷ Vlaams Minderhedencentrum. *Vlaams minderhedenbeleid*.

<http://www.vmc.be/thema.aspx?id=932>

Datum van raadpleging: 26 mei 2006

¹⁸ Vlaams Minderhedencentrum. *Vlaams minderhedenbeleid in evolutie*.

<http://www.vmc.be/thema.aspx?id=935>

Datum van raadpleging: 26 mei 2006

1.1. Enkele cijfers

De Bevolkingsstatistieken van het Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS) tellen vandaag meer dan tien miljoen inwoners.¹⁹ Daarvan zijn er circa één miljoen vreemdelingen.²⁰

Als we kijken naar het aantal allochtonen volgens nationaliteit en geboorteplaats, zien we dat het grootste deel (45%) ingeweken buitenlanders zijn. Verder zijn er twee gelijke groepen, van beide 21%, die ofwel als vreemdeling in het buitenland ofwel als vreemdeling in België zijn geboren en intussen Belg zijn geworden. Tenslotte zijn er dan nog 13% buitenlanders die in België geboren zijn maar nog geen Belg zijn geworden.²¹

Italianen, Fransen, Nederlanders, Spanjaarden, Marokkanen en Turken zijn respectievelijk de zes belangrijkste bevolkingsgroepen van buitenlandse afkomst in België. België telt in april 2006, 81.322 inwoners van Marokkaanse en 42.666 van Turkse afkomst.²² Dit maakt dat de Marokkanen en de Turken tot de numeriek grootste groepen niet-westerse allochtonen behoren.

Met *niet-westerse allochtonen* duidt men inwoners aan van Vlaanderen die in een niet-westers land geboren zijn (eerste generatie allochtonen) of van wie tenminste één van beide ouders in een niet-westers land geboren is (tweede generatie allochtonen).²³

De laatste jaren doet zich in België een opvallende daling voor van het aantal mensen van buiten de EU (81.322 Marokkanen vandaag tegenover 90.542 in 2003) en dit ondanks het feit dat de immigratie stijgt en de emigratie afneemt.²⁴ Dit heeft vooral te maken met de ‘snel-Belg-wet’,

¹⁹ NIS, 2005.

<http://ecodata.mineco.fgov.be/mdn/bevolking.jsp?jsessionid=sa916xp8o1?CMDNAME=NAV5115>

Datum van raadpleging: 25 mei 2006

²⁰ FOD Binnenlandse zaken – Dienst Vreemdelingenzaken. *Statistieken vreemdelingen*.

http://www.dofi.fgov.be/nl/statistieken/Stat_ETR_nl.htm

Datum van raadpleging: 26 mei 2006

²¹ FOD Binnenlandse zaken - Dienst Vreemdelingenzaken. *Allochtonen volgens nationaliteit en geboorteplaats*.

<http://www.dofi.fgov.be/nl/statistieken/belgian%20migration%20point/allochtonen%20volgens%20nationaliteit%20en%20geboorteplaats.pdf>

Datum van raadpleging: 25 mei 2006

²² FOD Binnenlandse zaken – Dienst Vreemdelingenzaken. *Statistieken vreemdelingen*.

http://www.dofi.fgov.be/nl/statistieken/Stat_ETR_nl.htm

Datum van raadpleging: 26 mei 2006

²³ d'HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenten van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 12.

²⁴ FOD Binnenlandse zaken - Dienst Vreemdelingenzaken. *Aandeel van het aantal vreemdelingen in België van 1962 tot 2004*.

<http://www.dofi.fgov.be/nl/statistieken/belgian%20migration%20point/aandeel%20van%20het%20aantal%20vreemdelingen%20in%20Belgi%EB%20van%201962%20tot%202004.pdf>

Datum van raadpleging: 25 mei 2006

waardoor vele vreemdelingen (en hun kinderen) zich in een korte tijdsperiode de Belgische nationaliteit kunnen verwerven.²⁵

Wat betreft de spreiding, is het zo dat nieuwe migranten eerder naar Vlaanderen trekken en zich voornamelijk in de steden concentreren. Brussel telt hierbij de meeste allochtonen. Ongeveer de helft van de Marokkaanse Belgen woont in Brussel (41.050), maar ook in Antwerpen zijn ze sterk vertegenwoordigd, terwijl ze veel minder talrijk zijn in Luik en Charleroi. De Turken, echter, wonen zowat overal: ze verspreiden zich gelijkmatig in de stadszones van het land, in Brussel en in Antwerpen, maar vestigen zich vooral in Gent en in Limburg.²⁶

We kunnen concluderen dat Turkse en Marokkaanse allochtonen in Vlaanderen blijvende en groeiende groepen zijn.²⁷

1.2. Omschrijving van enkele begrippen

Zowel in het dagelijks taalgebruik als in wetenschappelijk onderzoek en door beleidsvoerders worden de termen ‘allochtonen’, ‘etnisch-culturele minderheden’, ‘vreemdelingen’, ‘migranten’, en dergelijke meer, soms verkeerd gebruikt of met elkaar verward. Deze begrippen hebben elk een bepaalde betekenis en kunnen bij verkeerd gebruik negatieve associaties oproepen.²⁸ Vandaar dat we hier even een aantal sleutelbegrippen nader zullen toelichten.

ALLOCHTONEN:

De term ‘allochtoon’ is een vrij nieuw woord en is afgeleid van ‘autochtoon’ of oorspronkelijk bewoner. Met ‘allochtoon’ duidt men mensen aan van een andere sociaal-culturele herkomst dan die van het land waarin ze wonen, ongeacht hun nationaliteit. Het kan dus zowel gebruikt worden voor een persoon die migreert, maar ook voor diens kinderen of kleinkinderen. Deze term is neutraler dan bijvoorbeeld ‘migrant’ of ‘vreemdeling’.²⁹

²⁵ d’HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 16.

²⁶ Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. *Demografisch overzicht*. http://www.antiracisme.be/nl/kader_nl.htm

Datum van raadpleging: 25 mei 2006

²⁷ d’HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 16.

²⁸ Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. *Praktische fiche: wie is wie?* http://www.antiracisme.be/nl/kader_nl.htm

Datum van raadpleging: 26 mei 2006

²⁹ Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. *Praktische fiche: wie is wie?*

Volgens het Vlaams Minderhedencentrum zijn er in de praktijk verschillende criteria op basis waarvan iemand ‘allochtoon’ genoemd wordt³⁰:

- *Immigratie naar België*
- *Migratieverleden van ouders of grootouders of overgrootouders ...*
- *Nationaliteit*
- *Geboorteplaats*
- *Juridisch verblijfsstatuut (bijvoorbeeld asielzoeker, vluchteling, gezinshereniging, regularisatie, ...)*
- *Taal*
- *Vreemd klinkende naam*
- *Huidskleur*
- *Godsdienst of levensbeschouwing*
- *Culturele eigenheid*

In de meeste Vlaamse studies die handelen over de relatie tussen allochtonen en media, wordt met ‘allochtoon’ meestal niet-Europeaan bedoeld. Men heeft het dan voornamelijk over Turken en Marokkanen, omdat zij de grootste groepen vormen hier in Vlaanderen.³¹ Ook in deze masterproef doelen we op deze groepen wanneer we spreken over allochtonen.

VREEMDELINGEN:

De term ‘vreemdeling’ is juridisch duidelijk gedefinieerd. Men duidt er een persoon mee aan die niet de Belgische nationaliteit heeft. Het gebruik ervan is eigenlijk minder wenselijk als ermee verwezen wordt naar allochtonen in het algemeen, omdat de aanduiding “vreemdheid” benadrukt wordt.³²

GASTARBEIDERS:

De term ‘gastarbeider’ is ontstaan in de tijd dat uitgegaan werd van de tijdelijke aanwezigheid van migranten, maar is nu in onbruik geraakt. Met deze term werden laaggeschoolde mensen aangeduid,

http://www.antiracisme.be/nl/kader_nl.htm

Datum van raadpleging: 27 mei 2006

³⁰ Vlaams Minderhedencentrum. *Lexicon*.

<http://www.vmc.be/lexicon.aspx>

Datum van raadpleging: 27 mei 2006

³¹ HAGHEBAERT (W.). *Allochtonen en media. Verwachtingen en perceptie*. Gent, RUG-Masterproef, 2005, p. 9.

³² Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. *Praktische fiche: wie is wie?*

http://www.antiracisme.be/nl/kader_nl.htm

Datum van raadpleging: 27 mei 2006

die immigrerden meestal in het kader van een akkoord tussen twee landen, met het oog op een betere tewerkstelling en een hoger inkomen in het gastland.³³

MIGRANTEN:

‘Migrant’ is de oorspronkelijke benaming voor iemand “die vanuit een ander land is geëmigreerd” met de bedoeling om in het gastland langdurig te verblijven en er te werken. In België is deze term verengd tot allochtonen van niet-Europese afkomst, meer in het bijzonder van Turkse en Marokkaanse afkomst, die zelf of hun familie naar België zijn gekomen in het kader van gastarbeid.³⁴

ETNISCH-CULTURELE MINDERHEDEN:

Wanneer men over ‘etnisch-culturele minderheden’ spreekt, heeft men het meestal over “bevolkingsgroepen die een kwantitatieve minderheid vormen en die qua etnische en/of culturele kenmerken van de autochtone bevolking verschillen. Men baseert zich hierbij op kenmerken als ras, nationaliteit, religie.”³⁵

Volgens de definitie van het Vlaams minderhedendecreet is ‘etnisch-culturele minderheden’ de verzamelnaam voor vier groepen van mensen³⁶:

- *Allochtonen*
- *Vluchtelingen*
- *Woonwagenbewoners*
- *Mensen zonder wettig verblijf*

Soms voegt men er nog een vijfde groep aan toe, namelijk “*de nieuwkomers, mensen die nog maar pas in België wonen.*”³⁷ Deze groepen overlappen elkaar echter.³⁸

³³ IBIDEM.

³⁴ IBIDEM.

³⁵ DETANT (A.). Een onderzoek naar de rol van de media bij de integratie van migranten. Case-study: De Arabische Frequentie in Brussel. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1991, p. 11.

³⁶ Vlaams minderhedencentrum. *Minderheden*.

<http://www.vmc.be/thema.aspx?id=929>

Datum van raadpleging: 27 mei 2006

³⁷ Vlaams Minderhedencentrum. *Etnisch-culturele minderheden*.

<http://www.vmc.be/thema.aspx?id=936>

Datum van raadpleging: 27 mei 2006

³⁸ IBIDEM.

Dat deze begrippen soms onder vuur liggen, komt doordat ze onduidelijk zijn en omdat er geen sluitende definities voorhanden zijn. Ze delen de mensen op die manier in hokjes op, terwijl het eigenlijk gaat over een zeer diverse groep. Deze begrippen roepen ook soms stereotiepe beelden op en vaak ook beelden met een negatieve connotatie. En ‘last but not least’ delen ze de samenleving op in twee groepen: wij en zij. Hierdoor ontstaat polarisering en wordt dus de ene groep tegenover de andere geplaatst. Dit kan leiden tot onbegrip en uitsluiting.³⁹

In deze masterproef zullen we over het algemeen de Turkse en Marokkaanse jongeren aanduiden als ‘allochtone jongeren’. Eveneens zal het begrip ‘etnisch-culturele minderheden’ sporadisch gebruikt worden voor de benoeming van de Marokkaanse en Turkse bevolkingsgroep.

MULTICULTUREEL:

Ook dit begrip verdient in deze masterproef even onze aandacht. Wat kunnen we hier nu juist onder verstaan? Een duidelijke omschrijving van ‘multicultureel’ vinden we terug in het werk van Garjan Sterk, die het over journalistiek in de multiculturele samenleving heeft. ‘Multicultureel’ wordt hier omschreven als *“het samenleven of –werken van groepen en individuen van uiteenlopende culturele afkomst, waarbij allen gelijke toegang hebben tot sociale, culturele en economische ontplooiing.”* Ook nog: *“het naast elkaar bestaan van de culturen van groepen en individuen met verschillende etnische achtergronden. Het uiteindelijke doel hiervan is: “een nieuwe gemeenschappelijke, gemengde cultuur.”*⁴⁰

DIASPORA:

Tenslotte dienen we het begrip ‘diaspora’ nog even onder de loep te nemen. Oorspronkelijk verwees dit begrip naar de verbanning van de Joden uit Israël en hun verstrooiing op verschillende plaatsen. Nu wordt het concept metaforisch gebruikt voor verschillende categorieën van mensen: politieke vluchtelingen, immigranten, etnische minderheden, uitgewekenen of zelfs transnationale reizigers. Wat voor deze verschillende groepen van mensen bepalend is, zijn hun gemeenschappelijke ervaringen van te leven in culturele verschillen. Ze delen soortgelijke ruimtelijke karakteristieken van te leven in culturele grensgebieden, waar hun identiteiten gevormd worden door verplaatsing en

³⁹ IBIDEM.

⁴⁰ STERK (G.), TOP (B.) & DOPPERT (M.). *Media en allochtonen: journalistiek in de multiculturele samenleving*. Den Haag, SDU, 2000, p. 111.

contradicties. Soms blijven de diaspora leden dan ook zeer trouw aan hun identiteiten, die gedefinieerd worden door hun traditionele cultuur.⁴¹

Onder 'diaspora media' verstaan we dan media geproduceerd door en voor etnische minderheden in het gastland.

2. Multiculturele samenleving

De uitdrukking 'multiculturele samenleving' heeft in het dagelijkse taalgebruik verscheidene betekenissen. Zo kan de term beschrijvend gebruikt worden: "*die of die staat omvat bevolkingsgroepen van diverse oorsprong en afstamming, met verschillende cultuurtradities.*" Anderzijds kan deze term ook op een normatieve wijze aangewend worden en dus als een ideaalmodel beschouwd worden. Hiermee bedoelt men dat "*de betrokken staat institutioneel ruimte moet bieden aan alle etnische en nationale groepen die er gevestigd zijn, deze groepen moet erkennen met hun eigen geschiedenis, hun eigen cultuur en hun eigen taal, en in alles een gelijke rechtsbedeling moet nastreven.*"⁴²

België heeft, zoals vele andere landen, een evolutie ondergaan van een pluralistische maatschappij, die toegewezen werd om de minderheden te aanvaarden als een integraal deel van het sociaal systeem, naar een multiculturele maatschappij, die gekarakteriseerd wordt door waarden, normen en sociale akkoorden die grotere autonomie en legitimiteit verlenen aan de culturele minderheden in een bepaalde politieke sfeer.⁴³

Samenleven in een dergelijke multiculturele maatschappij met mensen die niet dezelfde taal spreken, niet dezelfde leefgewoonten hebben, niet dezelfde waardepatronen hanteren of niet dezelfde cultuur of godsdienst hebben, is een uitdaging.

⁴¹ SHI (Y.). Identity Construction of the Chinese Diaspora, Ethnic Media Use, Community Formation, and the Possibility of Social Activism. In: *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 2005, vol. 19, nr. 1, p. 58.

⁴² ROOSENS (E.). *De multiculturele samenleving, een luchtspiegeling?*
<http://alum.kuleuven.be/3deleeftijd/archief%20lezingen/Samenvatting%20Roosens.doc>

Datum van raadpleging: 29 mei 2006

⁴³ ADONI (H.), COHEN (A. A.) & CASPI (D.). The consumer's choice: Language, media consumption and hybrid identities of minorities. In: *Communications*, 2002, vol. 27, p. 416.

Die diversiteit is een meerwaarde voor de samenleving maar ze kan ook voor spanningen en conflicten zorgen.⁴⁴ Er is namelijk geen eenvoudig recept voorhanden voor het samenleven van verschillende culturen. Het is niet iets dat zomaar van bovenaf kan worden opgelegd.⁴⁵

Toch moeten we erin blijven geloven dat een harmonieus samenleven in diversiteit mogelijk is. Hiervoor zijn uiteraard basisafspraken nodig waaraan iedereen zich dient te houden, maar dit alleen is niet genoeg. In een multiculturele samenleving is het cruciaal dat mensen begaan zijn met elkaar en zich betrokken voelen tot onze samenleving, en dit over de verschillen heen. Voor het Vlaams Minderhedencentrum is werken aan meer samenhang in de samenleving of sociale cohesie een prioriteit. Dit laatste kan versterkt worden wanneer mensen met elkaar in contact komen, in dialoog gaan en samen dingen doen.⁴⁶ Op dit vlak kunnen we niet voorbijgaan aan de rol die de media hierin kunnen spelen. Dit zullen we dus zeker nog in deze masterproef behandelen.

⁴⁴ Vlaams Minderhedencentrum. *Samenleven*.

<http://www.vmc.be/thema.aspx?id=422>

Datum van raadpleging: 29 mei 2006

⁴⁵ ANCIAUX (V.). Woord vooraf. In: SWYNGEDOUW (M.), PHALET (K.) & DESCHOUWER (K.) (red.). *Minderheden in Brussel. Sociopolitieke houdingen en gedragingen*. Brussel, VUBPress, 1999, p. 8.

⁴⁶ Vlaams Minderhedencentrum. *Samenleven*.

<http://www.vmc.be/thema.aspx?id=422>

Datum van raadpleging: 29 mei 2006

THEORETISCH KADER

Inleiding

In dit hoofdstuk trachten we de problematiek theoretisch te omkaderen en zullen we een aantal concepten duiden die in dit onderzoek centraal staan.

Om dit theoretische kader in te leiden, is het niet onbelangrijk om even stil te staan bij twee mogelijke modellen die men kan toepassen wanneer men wetenschappelijk onderzoek voert naar minderheden. Het zijn twee modellen die veel ideologische discussie hebben losgemaakt.

Assimilatiemodel

Het eerste model dat we hier zullen bespreken is het assimilatiemodel. Bij dit model wordt de westerse samenleving als referentiekader gebruikt. Men gaat er dan ook van uit dat het waardepatroon van de westerse samenleving homogeen is en dat dit door de allochtonen vervolgens geabsorbeerd wordt.

Aanhangers van dit model gaan ervan uit dat de minderheden zich generatiegewijs zouden ontdoen van hun eigenheden en als dusdanig zouden opgaan in het geheel en op die manier dus verdwijnen als etnische groep. Een aantal factoren waaraan men de vooruitgang van dit proces kan meten zijn taal, beroepsmobiliteit, secularisatie en interetnisch huwen.

Duidelijk is dat dit model gekenmerkt wordt door een **streven naar gelijkshakeling van individuen**. Men onderzocht dus hoofdzakelijk welke sociale veranderingen de allochtonen ondergaan. Hierbij werd hun gehechtheid aan tradities doorgaans als een teken van onaangepast-zijn gezien. Nog een andere centrale vraagstelling in dit onderzoek, betreft de beheersing van conflicten die dit adaptatieproces met zich meebrengt.⁴⁷

Er is bijzonder wat **kritiek** op dit model gekomen. Deze etnocentrische visie zou tot verkeerde conclusies kunnen leiden. Het is namelijk zo dat de assimilatiwetenschappers vertrekken van

⁴⁷ WITTE (E.). Migranten en immigranten als voorwerp van wetenschappelijk onderzoek. In: DESLE (E.), LESTHAEGHE (R.) & WITTE (E.) (eds.). *Denken over migranten in Europa*. Brussel, VUB Press, 1993, p. 16.

assumpties uit de eigen westerse cultuur en hierdoor weinig belangstelling tonen voor de afkomst van de immigranten. Ze zouden zich ook meer de vraag moeten stellen hoe dat deze mensen met de problemen omgaan.⁴⁸

Tenslotte, is het ook zeer belangrijk in deze optiek om te vermelden dat er hier geen sprake is van een multiculturele samenleving, laat staan dat men respect heeft voor diversiteit, want assimilatie tolereert geen andere levenswijze en kan zeker geen eerbied opbrengen voor het “anders zijn”.⁴⁹

Integratie- of inpassingsmodel

Het integratie- of inpassingsmodel heeft echter wel meer aandacht voor de eigen cultuur en voor bepaalde vormen van zelforganisatie van etnische minderheden. In tegenstelling tot het assimilatiemodel, vormt de **culturele heterogeniteit van de samenleving** hier de basis van deze benadering. Bijzonder relevant in deze benadering is dat etniciteit, etnische minderheid en ook **multiculturaliteit** centraal staan. Er wordt ook niet alleen rekening gehouden met culturele verschillen maar ook met de sociaal-economische zwakke positie van de allochtonen. Zo merkt men ook op dat groepsrelaties gezien kunnen worden als verweermiddel tegen de economische achterstelling en de dominante cultuur van het ontvangstland. Mooi aan deze benadering is het feit dat de etnische heterogeniteit geprezen wordt en geëvalueerd wordt in termen van **wederzijdse verrijking**.⁵⁰

Maar ook op deze visie werd **kritiek** geleverd. Volgens critici impliceert deze etniserende benadering immers de opsluiting van individuen in groepen en zien ze de cultuur te veel als een statisch, onveranderlijk gegeven. Ze wijzen er ook op dat verschillen overbelicht worden en gelijkenissen onderbelicht. Ook de interactie tussen de minderheid en de samenleving van het ontvangstland wordt naar de achtergrond geschoven.⁵¹

Vandaar ook dat we ons in dit onderzoek niet zullen baseren op deze modellen. We zullen echter proberen om de zwaktes van deze benaderingen recht te zetten. Dit trachten we te verwezenlijken

⁴⁸ IDEM, pp. 16-17.

⁴⁹ VAN DEN BROECK (B.) & FOBLETS (M. C.). *Het failliet van de integratie? Het multiculturalismedebat in Vlaanderen*. Leuven, Acco, 2002, pp. 129-130.

⁵⁰ WITTE (E.). Migranten en immigranten als voorwerp van wetenschappelijk onderzoek. In: DESLE (E.), LESTHAEGHE (R.) & WITTE (E.) (eds.). *Denken over migranten in Europa*. Brussel, VUB Press, 1993, p. 17.

⁵¹ IBIDEM.

door net die **multiculturaliteit** en die openheid voor het **samenvloeien van twee culturen** als uitgangspunt van dit onderzoek te nemen.

We richten ons meer specifiek op de Turkse en Marokkaanse jongeren van de tweede generatie, omdat deze groep allochtone jongeren juist bijzonder interessant zijn omwille van hun **culturele fragmentatie**. Zij worden namelijk regelmatig geconfronteerd met en leven ook in twee uiteenlopende culturen. Deze culturele fragmentatie wordt dan ook centraal gesteld in deze eindverhandeling.

Aan de hand van heel dit onderzoek willen we dus uiteindelijk te weten komen wat het betekent om met een voet in twee werelden te staan. Als communicatiewetenschapper buigen we ons over één bepaald aspect; namelijk de Vlaamse televisie.

Hoofdstuk 1: Etnisch-culturele identiteit

In het kader van deze thesis is het allesbehalve irrelevant om het concept etnisch-culturele identiteit nader onder de loep te nemen. Het vormt hier immers een vrij centraal begrip.

Vooraleer we een poging doen deze term te definiëren en in kaart te brengen bespreken we eerst het begrip culturele identiteit om vandaar uit dan over te schakelen naar de meer specifieke term, werkelijk toegepast op de etnisch-culturele minderheden.

1. Culturele identiteit

Belangrijk met betrekking tot het begrip ‘culturele identiteit’ is het feit dat het op zowat alle niveau’s sterk bediscussieerd wordt. Zo is het dat sommige wijzen op de positieve integratiefunctie van de ontwikkeling van die culturele identiteit, anderen tonen aan dat die culturele identiteit enkel een ‘geconstrueerde identiteit’ is, weer anderen hebben het over de negatieve sociale controlefunctie van die culturele identiteit.⁵²

Er bestaan ook verschillende visies op het begrip culturele identiteit. In de literatuur kunnen we een antropologische definitie, een statische conceptie, waar men de cultuur als een statisch onveranderlijk gegeven ziet, en een dynamische visie op culturele identiteit terugvinden. Voor een uitgebreide conceptualisering van deze drie definities verwijs ik graag naar het werk van Bauwens: “*Een cross-culturele ontmoeting van Turkse vrouwen met Vlaamse televisie. Een kwalitatieve receptie-analyse benadering verzoend met terminologische inzichten uit het Uses & Gratificationsonderzoek.*”⁵³

In deze thesis zullen we ons beperken tot de ‘**dynamische visie**’ op culturele identiteit en proberen te verduidelijken wat men hier eigenlijk mee bedoeld. Er werd gekozen voor deze visie omdat we ervan overtuigd zijn dat culturele identiteit zeker geen onveranderlijk gegeven is, maar integendeel onderhevig is aan veranderingen. Ook in het kader van de allochtone jongeren die “met een voet in

⁵² VERSTRAETEN (H.). Media, publieke sfeer en interculturele communicatie: enkele onderzoeksperspectieven. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, p. 19.

⁵³ BAUWENS (J.). *Een cross-culturele ontmoeting van Turkse vrouwen met Vlaamse televisie. Een kwalitatieve receptie-analyse benadering verzoend met terminologische inzichten uit het Uses & Gratificationsonderzoek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1994, pp. 2-32.

twee werelden” staan, is deze visie het meest van toepassing. Hun multiculturele leven wordt immers gekenmerkt door een veelheid aan veranderingen en aanpassingen.

Er zijn twee aspecten die cruciaal zijn in de dynamische visie op culturele identiteit.

Volgens **Stuart Hall** is (culturele) identiteit een **sociale constructie** en eerder een kwestie van worden als van zijn:

*Identities are about questions of using the resources of history, language, and culture in the process of becoming rather than being: not ‘who we are’ or ‘where we came from’, so much as what we become, how we have been represented and how that bears on how we represent ourselves.*⁵⁴

Dit wil dus zeggen dat culturele identiteit niet alleen te maken heeft met het verleden, maar vooral met het heden en ook met de toekomst. We kunnen het dus niet beschouwen als iets dat reeds vooraf als een soort van definitief afgewerkt product bestaat. Maar integendeel is het iets dat continu **aan veranderingen onderhevig** is⁵⁵ en meer en meer **gefragmenteerd** en meervoudig geconstrueerd wordt door verschillende, vaak antagonistische, praktijken en posities. Gefragmenteerd en veranderlijk als ze zijn, streven identiteiten toch naar een geloof in interne samenhang en een gevoel van eeuwigheid, wat bereikt kan worden door het hervertellen van de verhalen van het verleden en door zich een ‘thuisland’ in te beelden.⁵⁶

Ook volgens **Barth** zijn culturele collectiviteiten geen gegeven entiteiten met een evidente culturele inhoud. Hij stelt dat hun bestaan meer het resultaat is van actieve opbouwende processen. Volgens hem zouden we dus moeten kijken naar de krachten die de grenzen van een groep definiëren en vestigen.

Net als bij Hall toont Barth’s concept van de grenzen het **geconstrueerde karakter** aan van het horen tot een etnie. Identiteiten worden dus geconstrueerd in samenhang met specifieke interesses op dat moment.

⁵⁴ SHI (Y.). Identity Construction of the Chinese Diaspora, Ethnic Media Use, Community Formation, and the Possibility of Social Activism. In: *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 2005, vol. 19, nr. 1, p. 56.

⁵⁵ VERSTRAETEN (H.). Media, publieke sfeer en interculturele communicatie: enkele onderzoeksperspectieven. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, p. 20.

⁵⁶ SHI (Y.). Identity Construction of the Chinese Diaspora, Ethnic Media Use, Community Formation, and the Possibility of Social Activism. In: *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 2005, vol. 19, nr. 1, p. 57.

Culturele identiteiten zijn dus **flexibele, veranderlijke** en **aanpasbare** producten.⁵⁷ In dit ‘identiteitsconstructieproces’ spelen de media een zeer belangrijke rol.⁵⁸

Een tweede element dat van belang is in een dynamische visie op culturele identiteit, is het gegeven dat de ‘officiële’, publieke versie van een culturele identiteit vrijwel nooit overeenstemt met de concrete maatschappelijke realiteit waaruit die culturele identiteit ontstaat. In elke ‘culturele identiteit’ is er dus sprake van een **spanningsveld tussen twee momenten van die identiteit**: enerzijds is er zoiets als de publieke versie van die culturele identiteit en anderzijds bestaan er grote variaties van levensstijlen en sociale praktijken in een bepaalde gemeenschap. Op het niveau van de publieke versie is de neiging aanwezig te ‘homogeniseren’ (bvb: dé Vlaamse culturele identiteit, dé Marokkaanse eigenheid), terwijl de basis waaruit die publieke versie put vooral gekenmerkt wordt door diversiteit en verscheidenheid.⁵⁹

De beschikbare representaties of **beeldvorming** over de culturele artefacten op dat publieke domein worden dan door het publiek gelezen en geïnterpreteerd. Hoe dat dit alles ‘gelezen’ en vooral geïnterpreteerd wordt, welke betekenissen het publiek er zal aan toekennen, kan dan weer een invloed hebben op de manier waarop ze hun eigen sociale levensstijlen ontwikkelen.⁶⁰

Naast het reeds eerder geschetste spanningsveld, is het vooral ook dit ‘recursief karakter’ dat de culturele identiteit van eender welke gemeenschap een dynamisch karakter geeft. Niet onbelangrijk hierbij is dat de media op beide vlakken een belangrijke, maar niet alles determinerende rol spelen.⁶¹

1.1. Televisie kijken en culturele identiteit: drie modellen

Als Communicatiewetenschapper zijn we in dit onderzoek geïnteresseerd in het fenomeen “televisie kijken” en meer bepaald, hoe we ons dit fenomeen concreet moeten voorstellen bij etnisch-culturele minderheden. Daarom is de relatie tussen ‘televisie kijken’ en culturele identiteit zeker geen onbelangrijk gegeven.

In de communicatiewetenschappelijke literatuur maakt men een onderscheid tussen drie modellen.⁶²

⁵⁷ VAN LONDEN (S.) & DE RUIJTER (A.). Ethnicity and identity. In: FOGLETS (M. C.) & PANG (C. L.) (eds). *Cultuur, etniciteit en migratie: Liber Amicorum Prof. Dr. E. Roosens*. Leuven, Acco, 1999, p. 69.

⁵⁸ VERSTRAETEN (H.). Media, publieke sfeer en interculturele communicatie: enkele onderzoeksperspectieven. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, p. 20.

⁵⁹ IDEM, pp. 20, 22-23.

⁶⁰ IDEM, p. 23.

⁶¹ IBIDEM.

1.1.1. Het mechanistisch model

Dit model is een pessimistisch model dat vrij negatieve beschouwingen heeft over de beeldmedia. Het televisiekijken wordt hier nogal snel herleid tot een doorsturen van inhoud. Communicatie wordt hier dus benaderd in termen van **transmissie**. Het onderzoek richt zich hier tot de **effecten** die **boodschappen** kunnen hebben.⁶³ Daarmee situeert dit onderzoek zich dan ook binnen het media-effecten-onderzoek.

In dit model vertrekt men vanuit een stimulus (een bepaald Tv-programma) om dan te kijken welke respons (gedrag of houding) dit uitlokt bij het publiek.⁶⁴ Dit mechanistische model komt overeen met de **hypodermic needle theory**, waar men **televisie-inhouden** als buitengewoon **machtig** beschouwt. Men ziet de werking van de media als die van “reusachtige injectienaalden die het **weerloze publiek** met hun boodschappen verdoven”. Men gaat ervan uit dat de media rechtstreekse, onmiddellijke en zeer sterke effecten hebben op het publiek. Er is dus geen sprake van tussenliggende factoren, noch van enige vorm van verwerking van de boodschap.⁶⁵

Niet onterecht heeft men redelijk wat kritiek op dit model geuit. De kritiek werd vooral geleverd op dat uitgesproken **pessimisme**. De beeldcultuur hoeft niet persé een centrifugale bedreiging in te houden voor de culturele identiteit.

Dit mechanistisch model is reeds lang achterhaald. Men is meer en meer geëvolueerd in de richting van een meer gecontextualiseerd effecten-onderzoek, waarin ook met heel wat andere factoren rekening wordt gehouden.⁶⁶ Hier zal ik in mijn eigen empirisch onderzoek dan ook zoveel mogelijk rekening mee trachten te houden. Een eng effectenonderzoek zou immers weinig bijbrengen tot de culturele identiteit van de allochtonen.

⁶² BAUWENS (J.). *Een cross-culturele ontmoeting van Turkse vrouwen met Vlaamse televisie. Een kwalitatieve receptie-analyse benadering verzoend met terminologische inzichten uit het Uses & Gratificationsonderzoek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1994, p. 42.

⁶³ IDEM, p. 43.

⁶⁴ IDEM, p. 44.

⁶⁵ VAN DIEVOET (C.). *De invloed van de media op de politieke attitudes van jongeren*. Leuven, KUL-licentiaatsverhandeling, 2003, pp. 22-23.

⁶⁶ BAUWENS (J.). *Een cross-culturele ontmoeting van Turkse vrouwen met Vlaamse televisie. Een kwalitatieve receptie-analyse benadering verzoend met terminologische inzichten uit het Uses & Gratificationsonderzoek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1994, pp. 45-46.

1.1.2. Het “wisselwerking”-model

In dit model is televisie kijken meer dan het overbrengen van inhoud, het is eerder een **ritueel** waarin betekenissen gecreëerd en overtuigingen gedeeld worden. In dit model staat **beweging** centraal.

Het “wisselwerking”-model putte zijn inspiratie uit de **interpretatieve benadering**. Die stelt dat kijkers steeds op interpretatieve processen beroep doen wanneer ze televisie-inhoud decoderen. Het doel van interpretatieve studies bestaat er precies in om vanuit het perspectief van de kijkers inzicht te verwerven in het fenomeen van televisie kijken. Het model vertrekt dus vanuit het publiek.⁶⁷ Vandaar dat dit model bijzonder relevant is voor de opzet van dit onderzoek. Want wanneer we willen begrijpen wat de Vlaamse televisie betekent en welke plaats de Vlaamse televisie bekleedt in het dagelijkse, multiculturele leven bij allochtone jongeren, dringt zich een interpretatieve onderzoeksbenadering op. We voeren dan ook een kwalitatief publieksonderzoek hier naar.

In tegenstelling tot het mechanistisch model hanteert men hier een **actieve publieksnotie**, waar het publiek als interactief en creatief beschouwd wordt. Cruciaal in dit model is ook het feit dat ze het publiek toelaat te **contextualiseren**. Men probeert dus rekening te houden met de sociale en culturele achtergrond van het publiek.⁶⁸ Ook in het empirisch onderzoek van deze masterproef gaan we de dingen bestuderen vanuit een gecontextualiseerde benadering. In de lijn van de etnografisch geïnspireerde publieksstudies is een dergelijke benadering cruciaal. Aan de hand van een open gecontextualiseerde benadering trachten we ons dan zo goed mogelijk in te leven in het multiculturele leven van de allochtonen jongeren, om zo beter te kunnen begrijpen welke plaats en betekenis ze de Vlaamse televisie toekennen.

De idee van wisselwerking is nog een ander interessant aspect van dit model. De relatie tussen televisie en culturele identiteit wordt hier niet als eenrichtingsverkeer opgevat. Integendeel, tussen televisie kijken en de culturele identiteit van het publiek bestaat een voortdurende wisselwerking. Dit wil zeggen dat telkens wanneer het publiek televisie kijkt, gaat het die betekenissen “terugkoppelen” naar zijn eigen ervaringen en context.⁶⁹

⁶⁷ IDEM, pp. 46-47.

⁶⁸ IDEM, pp. 47-48.

⁶⁹ IDEM, pp. 48-49.

1.1.3. Het “postmoderne” model

In dit model tenslotte, gaat men ervan uit dat het individu zijn sociale én culturele identiteit ontleent aan de media. Zoals **Kellner** het formuleert:

“Radio, TV, film en andere mediaproducten leveren het materiaal op basis waarvan wij onze identiteiten vormgeven, ons gevoel van eigenheid; ons besef van mannelijk en vrouwelijk, van klasse, van etniciteit, nationaliteit, seksualiteit en van “wij” en “zij”. De media verschaffen beelden die helpen de wereld om ons heen te begrijpen... De verhalen die de media vertellen verschaffen ons de symbolen, mythen en bronnen waardoor we in staat zijn om een gemeenschappelijke cultuur te vormen. Door ze ons toe te eigenen kunnen we deel uitmaken van deze cultuur.”⁷⁰

Dit citaat geeft aan hoe groot het belang van de media is voor de identiteitsvorming van individuen en de productie van een gemeenschappelijke cultuur. Media zouden onze kaders bepalen en aangeven wie we zijn. Ze zouden ons helpen te bepalen welke positie wij innemen in de wereld.⁷¹

Een minpunt van dit postmoderne model is het feit dat ze geen oog heeft voor contexten en alles dreigt te vertalen naar het individu toe. Het is alsof het individu zijn keuzes volledig onafhankelijk zou maken.

Het postmoderne model loopt enigszins parallel met het mechanistisch model. Enkel hun voorstelling van het publiek verschilt fundamenteel. Integendeel tot het eerste model vertrekt het postmoderne model van het actieve publiek, dat uit creatieve en onafhankelijke individuen bestaat.

De overtuiging dat de media de voorwaarde zijn om een culturele identiteit op te bouwen hebben beide modellen gemeenschappelijk.⁷²

⁷⁰ STERK (G.), TOP (B.) & DOPPERT (M.). *Media en allochtonen: Journalistiek in de multiculturele samenleving*. Den Haag, SDU, 2000, p. 11. Vertaling citaat uit KELLNER (D.). “Cultural Studies, Multiculturalism and Media Culture”. In: DINES (G.) & HUMEZ (J. M.) (eds). London, Sage, 1995, p. 5.

⁷¹ STERK (G.), TOP (B.) & DOPPERT (M.). *Media en allochtonen: Journalistiek in de multiculturele samenleving*. Den Haag, SDU, 2000, p. 11.

⁷² BAUWENS (J.). *Een cross-culturele ontmoeting van Turkse vrouwen met Vlaamse televisie. Een kwalitatieve receptie-analyse benadering verzoend met terminologische inzichten uit het Uses & Gratificationsonderzoek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1994, pp. 51-52.

2. Etnisch-culturele minderheden en hun identiteiten

Vaak is het zo dat culturele minderheden voornamelijk geschetst worden op basis van hun etnische origine (bvb. De Turken en Marokkanen in Brussel), maar ze kunnen ook gedefinieerd worden op basis van hun geslacht, sociale klasse, religie en dergelijke meer.

Etnisch-culturele identiteit stamt af van echte of gepercipieerde **gemeenschappelijke banden** zoals taal, ras of religie. Ook is het gebaseerd op een **gevoel van toebehoren** tot een groep met een gemeenschappelijke afkomst en een gemeenschappelijke cultuur. Dit gevoel vormt dan ook de basis voor de ingebeelde nationale gemeenschap.

Dergelijke criteria bieden de basis voor de kristallisatie van de grenzen tussen de minderheid en de dominante meerderheid in een land. Belangrijk hierbij te vermelden is dat deze grenzen sociaal geconstrueerd zijn binnen de context van zowel een sociale en een symbolische realiteit.⁷³

2.1. Vier types acculturatiehoudingen

Volgens **Berry** moeten minderheden in multiculturele samenlevingen beslissen tot op welk niveau ze geïnteresseerd zijn hun andere identiteit te behouden, en in welke mate ze verlangen om contact te hebben met de meerderheid en hun cultuur en die identiteit ook aan te nemen.

Op basis van deze bevindingen heeft Berry een model gecreëerd, dat vervolgens in een studie van **Horenczyk** geleid heeft tot **vier types acculturatiehoudingen**. Deze verschillende houdingen zijn gebaseerd op een combinatie van dichotome attitudes ten opzichte van de ‘oude identiteit’ van de minderheden en de ‘nieuwe identiteit’ van de meerderheid. De vier verschillende mogelijkheden zijn: integratie, assimilatie, scheiding en marginalisatie.⁷⁴ Wanneer individuen hun culturele identiteit niet wensen te behouden en op zoek gaan naar dagelijkse interactie met andere culturen, spreken we van **assimilatie**. Hier willen de individuen zich ontdoen van hun cultuurgoed en geabsorbeerd worden in de dominante maatschappij. In tegenstelling met het vorige, wanneer individuen veel waarde hechten aan hun eigen cultuur en tegelijkertijd de interactie met anderen willen vermijden, hebben we te maken met ‘separation’ of **scheiding**. Hier keren de individuen zich de rug toe naar betrokkenheid met andere culturele groepen en isoleren ze zich in hun cultuurgoed. Van **integratie** kan men spreken

⁷³ ADONI (H.), COHEN (A. A.) & CASPI (D.). The consumer’s choice: Language, media consumption and hybrid identities of minorities. In: *Communications*, 2002, vol. 27, p. 413.

⁷⁴ IDEM, p. 414.

wanneer er zowel interesse bestaat in het behouden van de eigen cultuur, terwijl men ook in interactie treedt met andere groepen. In dit geval blijft er dus een graad van culturele integriteit behouden, maar tegelijkertijd wil men participeren als een deel van het bredere sociale netwerk. Tenslotte is er dan nog **marginalisatie** als mogelijkheid. Hiervan is sprake wanneer er weinig mogelijkheid of interesse bestaat in het behouden van de eigen cultuur en ook weinig interesse is in het hebben van contacten of relaties met anderen.⁷⁵

In de ‘melting pot’ ideologieën is integratie de meest geapprecieerde optie. Ook Berry heeft een voorkeur voor dit type van acculturatie, omdat de individuen die deze houding aannemen minder acculturatieve stress zouden ervaren en een hogere graad van zelfzekerheid zouden vertonen. Toch zijn er een aantal auteurs dat dit in twijfel trekken. Volgens **Ta’ir** is deze houding van acculturatie niet noodzakelijk de beste synthese van de twee culturen, omdat het vele moeilijke compromissen vereist en heel wat frustratie kan veroorzaken. Ook Horenczyk merkte op dat minder dichotome manieren van acculturatie beter geschikt zijn om een mooi evenwicht tussen de meerderheid en de identiteiten van de minderheid te behouden.⁷⁶

2.2. Relatie taal, mediagebruik en identiteiten: vier types mediagebruikers

Wanneer er dan wordt gekeken naar de taal van de media die de minderheden gebruiken, kunnen er vier theoretische types van mediagebruikers onderscheiden worden: **dualisten**, degene die zich gemakkelijk **aanpassen** (‘adapters’), **separatisten** en tenslotte de minderheden die **afstandelijk** blijven (‘detached’). Dualisten worden gedefinieerd als mensen die zowel van de media in de taal van de minderheden, als van de media in de taal van de meerderheid veel gebruik maken. ‘Adapters’ worden beschouwd als degene die veel gebruik maken van de media in de taal van de meerderheid en weinig gebruik maken van de media in de taal van de minderheden. De separatisten dan bestaan uit degene die veel gebruik maken van de media in de taal van hun herkomstland en weinig gebruik maken van de media in de taal van het gastland. Uiteindelijk zijn er dan nog de ‘detached’, dit zijn mensen die geen van beide media vaak gebruiken.⁷⁷

⁷⁵ BERRY (J. W.). Acculturation: Living successfully in two cultures. In: *International Journal of Intercultural Relations*, 2005, vol. 29, nr. 6, p. 704.

⁷⁶ ADONI (H.), COHEN (A. A.) & CASPI (D.). The consumer’s choice: Language, media consumption and hybrid identities of minorities. In: *Communications*, 2002, vol. 27, p. 414.

⁷⁷ IDEM, p. 419.

De verhouding van de vier types mediagebruikers in een bepaalde minderheidsgroep is afhankelijk van factoren zowel op macro- als op microniveau.

Op het macroniveau kunnen we twee factoren onderscheiden. Een eerste factor die bepalend kan zijn voor het type mediagebruiker dat men aanneemt, is de **sociale status** van de minderheden.⁷⁸ **Gibson** en **Ogbu** maken een onderscheid tussen enerzijds ‘**vrijwillige culturele minderheden**’, die in hun gastland toekomen uit vrije wil en vaak met de hoop op een betere toekomst voor zichzelf en hun kinderen. Ook de immigranten die hun land verlaten omwille van politieke en economische ontbering worden hierbij gerekend. Dit omdat de keuze van het gastland en de beslissing om daar heen te gaan toch vrijwillig is. Anderzijds kan men ook behoren tot een ‘**onwillekeurige minderheid**’. Deze mensen worden een minderheidsgroep tegen hun eigen wil, maar als gevolg van een militaire nederlaag of door een politiek akkoord dat hen werd opgelegd.

Verder is het zo dat het niveau van overeenkomst van elke minderheid met de dominante cultuur van de meerderheid, ook hun status in de maatschappij beïnvloedt en hun houdingen tegenover de meerderheid en zijn cultuur.⁷⁹

Nu is de veronderstelling vrij aannemelijk, dat bij de minderheden die geen afgebakende grenzen onderhouden met de meerderheid, een groter aandeel van ‘adapters’ zouden zijn. Deze minderheden zouden min of meer hun eigen cultuur en taal verlaten hebben en geleidelijk aan deel uitmaken van de meerderheid. In tegenstelling tot deze veronderstelling, zou men ook kunnen aannemen dat er bij de ‘onwillekeurige minderheid’ een groter aandeel dualisten of separatisten zijn. Zij zouden meer trouw blijven aan hun eigen cultuur en taal.⁸⁰

Een tweede factor op macroniveau die in dit opzicht van belang kan zijn, is het **media-aanbod**. Dit zou ook de keuze van de media in de verschillende talen kunnen beïnvloeden. Hier zou men kunnen stellen dat wanneer er een tekort is aan media in de taal van de minderheden, zouden mensen, die normaliter volgens de separatisten de media gebruiken, eerder dualisten of ‘adapters’ worden.⁸¹

Op het microniveau, kunnen **persoonlijke achtergrond variabelen**, zoals gender, leeftijd en opleiding, de keuze van de taal waarin men de media wil gebruiken beïnvloeden. Vanuit deze stelling

⁷⁸ IDEM, p. 420.

⁷⁹ IDEM, p. 415.

⁸⁰ IDEM, p. 420.

⁸¹ IBIDEM.

kan men aannemen dat jonge en goed opgeleide mensen, die de taal van het gastland beter, of tenminste sneller zullen beheersen, eerder ‘adapters’ of tenminste dualisten zullen zijn.⁸²

Uit dit alles blijkt duidelijk de **complexe** en **geschakeerde aard** van de identiteiten van culturele minderheden.⁸³

In een studie van **Adoni, Cohen** en **Caspi** onderzocht men de relatie tussen het gebruik van Hebreeuwse of etnische media (= in de taal van de culturele minderheden) en de mate waarin hun identiteit gedetermineerd werd door de dominante Israëlische, Joodse meerderheid of door hun eigen etnisch-culturele gemeenschap. Voor dit onderzoek hebben ze zich gericht op twee grote minderheidsgroepen in de Israëlische samenleving; de Russische immigranten (‘vrijwillige’ culturele minderheden) en de (‘onwillekeurige’) Arabische minderheid.⁸⁴

Uit de resultaten bleek dat degenen die vaak gebruik maakten van de Hebreeuwse media een sterkere ‘meerderheidsidentiteit’ (in dit geval Israëlische identiteit) vertoonden en visa versa. Een belangrijke opmerking was het feit dat de sterkte van de Israëlische ‘meerderheidsidentiteit’ ongeveer gelijk was bij de ‘adapters’ en de dualisten. Hieruit konden ze dus veronderstellen dat de constructie van een Israëlische identiteit niet noodzakelijk een exclusief gebruik van de Hebreeuwse media vereist. Het is dus zo dat iemand, die gebruik maakt van beide media, toch een sterke Israëlische identiteit kan hebben.

Uiteindelijk konden zij uit hun onderzoek concluderen dat de **dualistische-hybride mediaconsumenten**, die relatief veel gebruik maken van de media in beide talen, het best uitgerust zijn en het meest compatibel zijn voor de integratie in de Israëlische multiculturele samenleving. Dus, in tegenstelling tot wat men had verwacht, waren de minderheden die hun eigen taal en cultuur niet opgaven het meest bereid om de identiteit van de meerderheid te aanvaarden. De dualistische of hybride mediagebruikers waren ook het best uitgerust om een **tweedelige identiteit** te construeren, die hoogstnodig is in een multiculturele samenleving.

De dualisten zitten dus in een positie, die gelegenheid biedt om tegelijkertijd met twee sociale identiteiten om te gaan. Enerzijds een meerderheidsgerichte identiteit, die het mogelijk maakt te

⁸² IBIDEM.

⁸³ IBIDEM.

⁸⁴ ADONI (H.), COHEN (A. A.) & CASPI (D.). The consumer’s choice: Language, media consumption and hybrid identities of minorities. In: *Communications*, 2002, vol. 27, nr. ?, p. 411.

participeren in de gemeenschappelijke publieke sfeer en anderzijds een minderheidsgeoriënteerde identiteit, die zorgt voor bepaalde interesses en het behoud van hun eigen cultuurgood waarborgt.⁸⁵

2.2.1. Zes subtypes allochtone mediagebruikers

D'Haenens heeft op basis van haar **kwalitatief onderzoek**, dat uit diepte-interviews bestond met in Nederland woonachtige Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse/Arubaanse jongeren, een zestal types gedistilleerd qua mediagebruik. De bedoeling van dit onderzoek was de relatie tussen (nieuwe) media en de identiteitsconstructie en –beleving te achterhalen bij deze jongeren.

Hoofdzakelijk maakt men hier een onderscheid tussen *homelanders*, die overwegend Turks/Arabischtalige media gebruiken, *omnivoren* die ongeveer evenveel gebruik maken van de ‘eigen’ media als van de Nederlandstalige media en *adapters* die overwegend Nederlandstalige media gebruiken. Deze driedeling wordt dan verder geconcretiseerd.⁸⁶

2.2.1.1. Drie subtypes homelanders

Homelanders verkiezen, zoals gezegd, Turks-/Arabischtalige media boven Nederlandstalige media. Binnen deze groep homelanders kan er dan nog een onderscheid gemaakt worden tussen die subtypes mediagebruikers op basis van hun (overwegend Turks-/Arabischtalige) mediagebruik en hun voorkeuren. Ten eerste zijn er de **politiek geëngageerde homelanders**. Zij gebruiken de media voornamelijk om op de hoogte te blijven van politieke ontwikkelingen in hun land van herkomst. Het kijken naar de Turks-/Arabischtalige televisie blijkt ook een belangrijke rol te spelen in de vorming van een religieuze identiteit bij dit type homelander. Als het op televisie bijvoorbeeld over de islam gaat, dan zou dit aanzetten tot nadenken over hun godsdienst. Ook het volgen van Turks-/Arabischtalige discussieprogramma's om op de hoogte te blijven van de politieke situatie in Turkije/Marokko is een uiting van dit type.

Het tweede type homelander kunnen we de **hedonisten** noemen. Dit subtype gebruikt de Turks-/Arabischtalige media louter en alleen als vorm van entertainment. Voor deze groep homelanders spelen de media dan ook een minder sterke rol in de vorming van een eigen identiteit. Het gaat hier

⁸⁵ IDEM, p. 430-432.

⁸⁶ d'HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu's van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, pp. 164-165.

vaak om mensen die een duidelijke voorliefde hebben voor de taal en cultuur van hun land van herkomst. Televisie kijken gebeurt hier dan ook puur uit vermaak.

De derde subgroep homelanders is **sterk georiënteerd op normen en waarden** die in het land van herkomst gelden. Deze groep beperkt zich hoofdzakelijk tot de meer traditionele media zoals radio en televisie, van ICT-toepassingen maken ze minder gebruik. Bij hen zouden de media eerder bijdragen aan de vorming van een nationale of etnische identiteit dan aan een religieuze identiteit. Dit wil eigenlijk zeggen dat het mediagebruik het verlangen naar het land van herkomst in de hand werkt (nationale identiteit) en de band met familie en vrienden in Turkije/Marokko sterker maakt (etnische identiteit). Dit alles gebeurt zonder dat deze homelanders zichzelf als echte moslims bestempelen. Voor deze mensen moet er eigenlijk geen verschil zijn tussen de kerk en de moskee, dat is allemaal een beetje hetzelfde volgens hen.⁸⁷

2.2.1.2. Twee subtypes omnivoren

De omnivore jongeren die de Nederlandstalige media ongeveer evenveel gebruiken als de Turkse-/Arabischtalige media, kunnen we typeren als “multiculti’s” of als “roots searchers”.

“**Multiculti’s**” gebruiken de media om zich een beeld te vormen van diverse culturen, in plaats van zich enkel te verdiepen in de Vlaamse cultuur of enkel in de Turkse/Marokkaanse cultuur. Hun mediagebruik staat ook verder los van hun identiteitsvorming.

De “**roots searchers**” bestaan uit jongeren die zich over het algemeen op jonge leeftijd meer Vlaams voelen dan Turks/Marokkaans, maar op latere leeftijd juist het tegenovergestelde voelen. Religie is voor deze jongeren zeer belangrijk en de media spelen ook een belangrijke rol in de constructie van hun religieuze identiteit.⁸⁸

2.2.1.3. Adapter

Het laatste type mediagebruikers dat men hier onderscheidt, zijn de **adapters**. Zij maken beduidend vaker gebruik van de Nederlandstalige media dan van Turks-/Arabischtalige media. Dit doen ze vooral om hun beeld van de normen en waarden binnen de Vlaamse samenleving verder in te vullen.

⁸⁷ IDEM, pp. 165, 167.

⁸⁸ IDEM, p. 168.

De meeste onder hen voelen zich dan ook meer Vlaams dan Turks/Marokkaans.⁸⁹ Ze zijn hier dan ook geboren en gaan hier ook naar school en komen hierdoor voortdurend in contact met de Vlaamse cultuur.

2.2.2. Etnisch-culturele identiteit: twee elementen

Omdat het vrijwel onmogelijk is een onderscheid te maken tussen etnische identiteit en culturele identiteit, omwille van hun grote onderlinge samenhang, voegen we twee cruciale elementen samen: een nationaal en een cultureel element.

Onder het **nationale element** verstaan we de bezorgdheid die de mensen hebben over hun thuisland. Het **culturele element** bestaat dan uit het belang dat men toeschrijft aan het behoud van de nationale minderheidscultuur.⁹⁰

Deze twee elementen geven dus vorm aan de etnisch-culturele identiteit.

2.3. Verschillen in etnische identiteit tussen de eerste en de tweede generatie allochtonen

Wanneer we het hebben over etnisch-culturele minderheden en hun identiteiten, is het noodzakelijk dat we een onderscheid maken tussen de eerste en de tweede generatie allochtonen.

2.3.1. Eerste generatie

Een eerste belangrijk verschil is de groep waarnaar men verwijst, die gebruikt wordt in het sociale vergelijkingsproces. De allochtonen van de **eerste generatie** hebben in hun hart nooit hun thuisland verlaten. Ze blijven zichzelf dan ook zien als mensen die ooit nog zullen terugkeren naar het land vanwaar ze afkomstig zijn. Maar tegelijkertijd realiseren ze zich wel dat ze waarschijnlijk nooit echt zullen terugkeren, omdat ze hun kinderen niet willen achterlaten, die hun leven in het nieuwe land hebben opgebouwd.⁹¹ Ook de sociaal-economische situatie in de eigen streek biedt hen weinig

⁸⁹ IDEM, p. 170.

⁹⁰ ADONI (H.), COHEN (A. A.) & CASPI (D.). The consumer's choice: Language, media consumption and hybrid identities of minorities. In: *Communications*, 2002, vol. 27, nr. ?, p. 420.

⁹¹ SNAUWAERT (B.), VANBESELAERE (N.), DURIEZ (B.), BOEN (F.) & HUTSEBAUT (D.). Living apart together? On ethnic identity dynamics and intergroup relations between allochtons and autochtons. In:

kansen op een beter leven. We kunnen hier dus van een paradox spreken: de eerste generatie denkt wel aan terugkeer, maar blijft deze terugkeer telkens opnieuw uitstellen, omwille van de eerder geformuleerde redenen.

In elk geval zorgt de terugkeergedachte ervoor dat de migranten georiënteerd blijven op hun streek van herkomst. Ook de waarden en normen die in het vaderland gangbaar waren blijven onderhouden.⁹²

Het feit dat men zich dus **richt op het herkomstland** heeft belangrijke implicaties voor hun ervaring en hun perceptie van hun situatie in het gastland. Ze vergelijken zichzelf met de mensen van hun thuisland en niet met de Belgen hier.⁹³ De meeste hebben zich dan ook nooit echt in het gastland geïntegreerd.⁹⁴ In termen van deze vergelijking, heeft men het dus relatief goed gedaan, tenminste op sociaal-economisch vlak. Ze hebben meer geld verdiend dan de mensen in Marokko of Turkije, hun kinderen hebben de mogelijkheid tot een goede opleiding, ze profiteren van een sociaal veiligheidssysteem, enzovoorts.⁹⁵ Alles wordt dus gepercipieerd en geëvalueerd in termen van de streek van herkomst.⁹⁶ Ze ervaren dit relatieve voordeel in geld, prestige en status wanneer ze op vakantie zijn in hun thuisregio. Dit resulteert in een gevoel van een **positieve sociale identiteit**.⁹⁷

Met de Belgen concurreren, heeft voor hen gewoon geen zin want hun achterstand is meestal te groot. Concurreren met de thuisgroep en medemigranten is echter hoogst rendabel.⁹⁸

FOBLETS (M. C.) & PANG (C. L.) (eds). *Cultuur, etniciteit en migratie: Liber Amicorum Prof. Dr. E. Roosens*. Leuven, Acco, 1999, p. 141.

⁹² DETANT (A.). *Een onderzoek naar de rol van de media bij de integratie van migranten. Case-study: De Arabische frequentie in Brussel*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1991, p. 45-46.

⁹³ SNAUWAERT (B.), VANBESELAERE (N.), DURIEZ (B.), BOEN (F.) & HUTSEBAUT (D.). Living apart together? On ethnic identity dynamics and intergroup relations between allochtons and autochtons. In: FOGLETS (M. C.) & PANG (C. L.) (eds). *Cultuur, etniciteit en migratie: Liber Amicorum Prof. Dr. E. Roosens*. Leuven, Acco, 1999, p. 141.

⁹⁴ DETANT (A.). *Een onderzoek naar de rol van de media bij de integratie van migranten. Case-study: De Arabische frequentie in Brussel*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1991, p. 45.

⁹⁵ SNAUWAERT (B.), VANBESELAERE (N.), DURIEZ (B.), BOEN (F.) & HUTSEBAUT (D.). Living apart together? On ethnic identity dynamics and intergroup relations between allochtons and autochtons. In: FOGLETS (M. C.) & PANG (C. L.) (eds). *Cultuur, etniciteit en migratie: Liber Amicorum Prof. Dr. E. Roosens*. Leuven, Acco, 1999, p. 141.

⁹⁶ DETANT (A.). *Een onderzoek naar de rol van de media bij de integratie van migranten. Case-study: De Arabische frequentie in Brussel*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1991, p. 45.

⁹⁷ SNAUWAERT (B.), VANBESELAERE (N.), DURIEZ (B.), BOEN (F.) & HUTSEBAUT (D.). Living apart together? On ethnic identity dynamics and intergroup relations between allochtons and autochtons. In: FOGLETS (M. C.) & PANG (C. L.) (eds). *Cultuur, etniciteit en migratie: Liber Amicorum Prof. Dr. E. Roosens*. Leuven, Acco, 1999, p. 141.

⁹⁸ DETANT (A.). *Een onderzoek naar de rol van de media bij de integratie van migranten. Case-study: De Arabische frequentie in Brussel*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1991, p. 46.

Als gevolg hiervan richt de etniciteit van de eerste generatie zich op het behoud van een **gevoel van continuïteit met het verleden** en van de band met de streek van herkomst. Dit wordt vooral gemanifesteerd in de familierelaties, de seksuele moraal en in de religie. **Leman** wijst hier dan ook op de belangrijke rol van religie in de creatie van een eigen sociaal netwerk bij de eerste generatie migranten:

“the mosque and the Ramadan are unquestionably among the public markers that from the very beginning of immigration lend themselves the most objectively to ethnic differentiation.”⁹⁹

2.3.2. Tweede generatie

Bij de allochtonen van de **tweede generatie** is het een heel ander verhaal. Eerst en vooral is het van belang op te merken dat deze mensen in principe geen immigranten zijn, omdat ze hier geboren zijn. Dit heeft een fundamentele implicatie voor de groep waarmee ze zich op sociaal niveau vergelijken: ze zullen, in tegenstelling tot hun ouders, **naar de Belgen verwijzen** als een relevante groep waarmee ze zich kunnen vergelijken. De vergelijking met de Marokkanen in Marokko of de Turken in Turkije is verwaterd omdat deze vergelijking irrelevant is, want deze landen zijn voor hen ‘vreemd’. Zij worden namelijk als buitenlanders behandeld wanneer ze hun thuisland bezoeken.¹⁰⁰ Eveneens lopen ze hier school en komen ze in contact met autochtone waarden en symbolen en met Belgische maatstaven en gedragspatronen. Bijna alles wat ze buiten het gezin hebben leren kennen en assimileren is Belgisch. Buiten de school, spelen ook hier de media een grote rol. Het is voornamelijk via deze wegen dat de jongeren van de tweede generatie met de Belgische bevolking in contact treden, en die ook sterk gericht zijn op de Belgische waarden en normen. Hun referentiekader is dan ook Belgisch.¹⁰¹

En omdat de sociale positie van de tweede generatie allochtonen aanzienlijk slechter is dan die van hun Belgische leeftijdsgenoten, is deze sociale vergelijking bestemd om te resulteren in een **negatief gevoel**: ze voelen namelijk dat ze niet volledig geaccepteerd worden door de dominante

⁹⁹ SNAUWAERT (B.), VANBESELAERE (N.), DURIEZ (B.), BOEN (F.) & HUTSEBAUT (D.). Living apart together? On ethnic identity dynamics and intergroup relations between allochtons and autochtons. In: FOBLETS (M. C.) & PANG (C. L.) (eds). *Cultuur, etniciteit en migratie: Liber Amicorum Prof. Dr. E. Roosens*. Leuven, Acco, 1999, p. 141.

¹⁰⁰ IDEM, p. 142.

¹⁰¹ DETANT (A.). *Een onderzoek naar de rol van de media bij de integratie van migranten. Case-study: De Arabische frequentie in Brussel*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1991, p. 47, 49.

maatschappij. Omdat ze zichzelf als Belgische burgers beschouwen vinden ze het niet correct dat ze op een andere manier behandeld worden dan hun Belgische medeburgers. En tegelijkertijd vinden ze de levensstijl en de waarden van hun ouders ouderwets.¹⁰²

2.3.2.1. Adolescentie en “worsteling” met de eigen identiteit

Het begrip *adolescentie* is wel degelijk een relevant thema voor dit onderzoek. Het is namelijk zo dat men tijdens de adolescentie worstelt met zijn eigen identiteit, en die worsteling daarmee maakt onderdeel uit van het leven van zowel autochtone als allochtone jongeren in Vlaanderen.

Bij allochtone jongeren kunnen vooral de **afkomst** en **oriëntatie op het land van herkomst** sterk bepalend zijn voor de identiteit en lifestyle van allochtone jongeren in vergelijking tot die van autochtone leeftijdsgenoten. Het is zo dat Turkse en Marokkaanse jongeren over het algemeen opgroeien met meer collectivistische waarden en normen en tegelijkertijd te maken krijgen met een individualistische Vlaamse samenleving. Een mooi voorbeeld van een contradictie tussen de traditionele westerse en Turkse opvattingen kan toegepast worden op de adolescentie: *in het Nederlandse opvoedingssysteem staan de individuele verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid hoog in het vaandel, terwijl Turkse opvoeders veel belang hechten aan hiërarchische gezinsrelaties en het belang van de groep.*¹⁰³

2.3.2.2. Drie dominante stijlen van aanpassing

In een **interdisciplinaire studie naar allochtone jongeren** maakt men een onderscheid tussen drie dominante stijlen van aanpassing: een “ethnic flight” stijl, een controversiële stijl en een “biculturele” stijl. Men ziet deze verschillende stijlen van aanpassing als ideale types. Afhankelijk van de leeftijd, ras, socio-economische achtergrond en ook, zeer belangrijk, de context van de nieuwe vestiging kan men een bepaalde stijl ontwikkelen. Dus als de context verandert of als iemand opgroeit, kan men

¹⁰² SNAUWAERT (B.), VANBESELAERE (N.), DURIEZ (B.), BOEN (F.) & HUTSEBAUT (D.). Living apart together? On ethnic identity dynamics and intergroup relations between allochtons and autochtons. In: FOGLETS (M. C.) & PANG (C. L.) (eds). *Cultuur, etniciteit en migratie: Liber Amicorum Prof. Dr. E. Roosens*. Leuven, Acco, 1999, p. 142, 146.

¹⁰³ d’HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 60.

een andere stijl van aanpassing ontwikkelen. Daarom mag men deze verschillende stijlen niet als vaste, exclusieve stijlen zien.¹⁰⁴

“Ethnic flight”

Hier zullen de allochtone jongeren strijden om de dominante groep na te bootsen en hen te vergezellen, terwijl ze hun eigen etnische groep achterwege laten. De jongeren die deze stijl ontwikkelen voelen zich meer comfortabel in het contacten leggen met leeftijdsgenoten van de dominante cultuur. Dat deze jongeren de taal van het gastland leren dient niet enkel voor instrumentele doeleinden, maar dit wordt ook als een belangrijke symbolische act van identificatie met de dominante cultuur gezien.

Bij deze jongeren verliezen de cultureel opgebouwde patronen van ouderlijke autoriteit hun legitimiteit. De morele codes, waarden en verwachtingen van hun ouders worden verworpen als zijnde niet meer gangbaar in het nieuwe land.¹⁰⁵

Tegengestelde stijl

De jongeren die deze stijl van aanpassing ontwikkelen, structureren hun identiteiten rond een proces van verwerping door de instituties van de dominante cultuur. Dit kunnen bijvoorbeeld kinderen zijn die van school gegooid werden in een periode wanneer er geen betekenisvolle banen beschikbaar zijn voor mensen zonder opleiding of diploma.

Bij deze jongeren is de ouderlijke autoriteit zwaar aangetast. Zij hebben dan ook serieuze problemen met hun eigen ouders en verwanten. Vaak hebben de leeftijdsgenoten, in plaats van de ouders, de leiding in het leven van deze kinderen. Vanuit deze situatie ontstaan bendes die zich langs de rand van de dominante maatschappij structureren.¹⁰⁶

¹⁰⁴ SUAREZ-OROZCO (M. & C.). Some conceptual considerations in the interdisciplinary study of immigrant children. In: FOGLETS (M. C.) & PANG (C. L.) (eds). *Cultuur, etniciteit en migratie: Liber Amicorum Prof. Dr. E. Roosens*. Leuven, Acco, 1999, pp. 214-215.

¹⁰⁵ IDEM, p. 215.

¹⁰⁶ IDEM, pp. 215-216.

“Biculturele” stijl

Deze jongeren ontwikkelen “transnationale strategieën”. Ze bemiddelen tussen de, vaak conflictueuze, culturele gewoontes van de thuiscultuur en de cultuur van het gastland. Sommige verwerven dan ook “biculturele” en tweetalige competenties als een integraal deel van hun identiteiten.

De patronen van sociale controle van hun ouders behouden bij deze jongeren, tot op een bepaald niveau, hun legitimiteit. De allochtone jongeren die deze stijl ontwikkelen, leggen contacten met zowel mensen uit hun eigen etnische groep, als met studenten en leerkrachten met een andere achtergrond.¹⁰⁷

Leman gebruikt een andere indeling voor de socialisatie van de tweede generatie:

- 0 tot 6 jaar : periode waarin de waarden van de **allochtone** familie domineren.
- 6 tot 14 jaar : periode waarin de **autochtone** sociale waarden domineren.

De laatste periode wordt dan nog eens in drie fasen ingedeeld:

- samengaan van een aantal waardenpatronen
- conflicten tussen deze waardenpatronen
- antwoordpatronen gaande van agressiviteit tot pure en simpele imitatie

Volgens Leman is het resultaat dan uiteindelijk dat deze mensen geen culturele identiteit zouden bezitten.¹⁰⁸

Bij **Ducoli en Martinow** is een gelijkaardige visie terug te vinden.

Ze benadrukken dat het **milieu van de familie** een essentiële rol blijft spelen in het leven van de tweede generatie jongeren. Dit komt tot uiting door het feit dat zij hun eigen cultuur blijven beleven. Wanneer het kind dan op zes jaar naar school gaat, zal de familie een steeds minder belangrijke rol gaan spelen en zal er meer en meer plaats worden gemaakt voor de **school**, en later voor de maatschappij.

¹⁰⁷ IDEM, p. 216.

¹⁰⁸ SIEBENS (Y.). *Media en migranten: een exploratief onderzoek naar het mediagebruik, het –gedrag en de –behoeften van Marokkaanse migrantenjongeren van de tweede generatie in Willebroek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1990, pp. 22-23.

Daarop volgt dan een periode waarin de subjectieve perceptie van familiebanden en schoolmilieu met elkaar in **conflict** treden. En in de daaropvolgende periode (13 tot 16 jaar) komt een jongere naar voor die geconfronteerd wordt met een steeds terugkerende “**anomie**”.¹⁰⁹

Volgens **Ellemers** is er bij de tweede generatie allochtonen sprake van een kloof tussen de beperkte socialiserende capaciteit van het gezin en de eisen van de moderne, gedifferentieerde maatschappij. Hij stelt dat allerlei vormen van ‘jeugdcultuur’ zoals jeugdverenigingen, maar ook scholen, een soort van **brugfunctie** tussen gezin en maatschappij vormen.

Maar wanneer de opvattingen en de waarden binnen het gezin niet meer overeenstemmen met wat daarbuiten geldt, dan kan de jeugdgroep deze normale brugfunctie niet meer vervullen en gaat ze een eigen leven leiden. Vaak is er dan sprake van **conflict**, hetzij met het gezin, hetzij met andere sectoren van de maatschappij, ofwel met beide. Zoals we ook eerder zagen, kan dit ‘afwijkend’ gedrag resulteren in bendevoering en jeugdcriminaliteit. Maar dit is zeker niet in alle gevallen zo.¹¹⁰

In dit onderzoek staan de Turkse en Marokkaanse jongeren van de **tweede generatie** centraal, daarom zullen we deze groep en de daarbij behorende kenmerken verder onder de loep nemen.

¹⁰⁹ IDEM, pp. 23-24.

¹¹⁰ IDEM, p. 24.

Hoofdstuk 2: Culturele fragmentatie

Zoals hierboven net vermeld werd, zullen we ons in dit onderzoek richten op de **Turkse en Marokkaanse jongeren van de tweede generatie**. Deze groep allochtonen is in het *media/migranten-onderzoek* bijzonder interessant omwille van hun **culturele fragmentatie**.¹¹¹ Deze jongeren worden namelijk geconfronteerd met **twee uiteenlopende culturen**: de ‘intieme’ Turkse of Marokkaanse cultuur, die men voornamelijk vindt in het gezin, en de buitenhuiselijke Belgisch-Vlaamse cultuur, dit is de cultuur waarlangs de allochtone jongeren met de Belgische bevolking in contact treden en die bovendien sterk gericht is op de Belgische waarden en gedragingen.¹¹² Dit plaatst hen in een **dualistische positie**. De jonge migranten die hier geboren werden vallen terug op een **dubbel cultureel referentiekader** om betekenis te geven aan hun werkelijkheid.¹¹³

Ze worden thuis en op school voortdurend geconfronteerd met twee zeer uiteenlopende culturele referentiekaders, met elk hun eigen waarden, normen en gedragsregels. Een louter normatieve invloed gaat uit van de wereld van de school, de straat en de media, terwijl de familiale invloed affectief van aard is.

Zoals men bij Lemman kon terugvinden, leeft het kind tot zijn zesde hoofdzakelijk in een referentiekader waarin de waarden van de allochtone familie en van het land van oorsprong domineren. Nadien volgt er een periode van confrontatie met de autochtone sociale waarden. Deze confrontatie tussen de twee werelden vangt aan wanneer het kind naar school gaat. Er is sprake van een confrontatie omdat de migrantenkinderen op school weinig terugvinden van hun thuiswereld. Er wordt bijvoorbeeld een andere taal gesproken¹¹⁴ en wat op school geldig of geoorloofd is, heeft thuis geen raakvlak, en omgekeerd.¹¹⁵ Ook komt het kind, via de school, in contact met de waarden en normen van het gastland. Van belang hierbij, is dat ze ook van deze wereld slechts fragmenten

¹¹¹ BAUWENS (J.). *Een cross-culturele ontmoeting van Turkse vrouwen met Vlaamse televisie. Een kwalitatieve receptie-analyse benadering verzoend met terminologische inzichten uit het Uses & Gratificationsonderzoek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1994, p. 152.

¹¹² SIEBENS (Y.). *Media en migranten: een exploratief onderzoek naar het mediagebruik, het –gedrag en de –behoeften van Marokkaanse migrantenjongeren van de tweede generatie in Willebroek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1990, pp. 28.

¹¹³ BAUWENS (J.). *Een cross-culturele ontmoeting van Turkse vrouwen met Vlaamse televisie. Een kwalitatieve receptie-analyse benadering verzoend met terminologische inzichten uit het Uses & Gratificationsonderzoek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1994, pp. 152-153.

¹¹⁴ DETANT (A.). *Een onderzoek naar de rol van de media bij de integratie van migranten. Case-study: De Arabische frequentie in Brussel*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1991, pp. 49-50.

¹¹⁵ SIEBENS (Y.). *Media en migranten: een exploratief onderzoek naar het mediagebruik, het –gedrag en de –behoeften van Marokkaanse migrantenjongeren van de tweede generatie in Willebroek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1990, p. 29.

ontvangen, want ook hier ontbreekt een globale ervaringscontext. Zij kennen noch de cultuur van hun ouders, noch die van het gastland volledig.¹¹⁶

Het is niet, omdat de autochtone sociale waarden domineren bij de jongeren van de tweede generatie, dat ze definitief met alle cultuurtrekken uit het thuisland hebben gebroken. Ze nemen wel degelijk elementen op van beide culturen, en combineren ze tot een nieuw geheel.¹¹⁷

Volgens sommige auteurs, is een “anomische reactie” hier het gevolg van. Hier zou sprake van zijn aangezien het kind zich verliest tussen beide referentiekaders. Men wordt namelijk geconfronteerd met een conglomeraat van **cultuurfragmenten**, afkomstig **uit het thuisland en uit het gastland**. Men heeft dus geen samenhangend cultuurpatroon. De jongere moet zich dan voortdurend aanpassen aan de wisselende verwachtingen van de omgeving.

De kern van de problematiek van de tweede generatie is dus een **onsamenhangend cultuur- en leefpatroon**. En hiermee staan de allochtone jongeren voor een dubbele uitdaging: ze moeten enerzijds binnen de Belgische samenleving een plaats verwerven en anderzijds willen ze binnen hun eigen groep hun positie behouden.¹¹⁸

Het is duidelijk dat de ingewikkelde mix van religieuze, culturele, sociale en taalelementen een zeer ingewikkelde situatie teweegbrengt voor de jongere generatie allochtonen.¹¹⁹

Er is met andere woorden sprake van een gedeelde culturele achtergrond, een dubbele identiteit of ook wel **hybride identiteit** genoemd.

De jongeren van de tweede generatie bevinden zich in de adolescentie en, zoals we reeds eerder zagen, gaan ze in deze levensfase **op zoek naar hun eigen identiteit**.

Het begrip identiteit refereert hier naar het beeld dat we van onszelf hebben. Daartegenover staat dan het beeld dat de anderen van ons hebben. Eerder in de uiteenzetting over (culturele) identiteit, zagen we dat identiteit aan verschillende invloeden onderhevig is en geen vast gegeven is, waardoor identiteit dus een complex en dynamisch systeem is. We zijn immers niet alleen een op zichzelf

¹¹⁶ DETANT (A.). *Een onderzoek naar de rol van de media bij de integratie van migranten. Case-study: De Arabische frequentie in Brussel*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1991, p. 50.

¹¹⁷ ¹¹⁷ SIEBENS (Y.). *Media en migranten: een exploratief onderzoek naar het mediagebruik, het –gedrag en de –behoeften van Marokkaanse migrantenjongeren van de tweede generatie in Willebroek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1990, p. 37.

¹¹⁸ IDEM, pp. 50-51.

¹¹⁹ HALLORAN (J. D.). *Ethnic Minorities and Television. A Study of Use, Reactions and Preferences*. In: *Gazette*, 1998, vol. 60, nr. 4, p. 309.

staand individu, maar ook lid van een (of meerdere) groep(en). Vandaar dat we te maken hebben met enerzijds individuen en anderzijds met groepswaarden en –normen. Men gaat zich binnen verschillende groepen anders gedragen omdat de waarden en normen verschillen per groep. Toepasselijk op de voorafgaande discrepantie tussen de thuis- en de schoolcultuur, zien we bijvoorbeeld dat het thuisgedrag verschilt van het gedrag op school of bij vrienden.

We kunnen een onderscheid maken tussen een **individuele** en een **collectieve identiteit**, omdat de identiteit bepaald wordt door kenmerken zowel binnen als buiten het individu. Identiteit beweegt zich daardoor binnen een spanningsveld gevormd door een behoefte aan continuïteit, uniciteit en distinctie: *we willen als lid van een groep erkend en gewaardeerd worden, maar tegelijkertijd willen we ook uniek zijn en van anderen verschillen*. Het zijn vooral de adolescenten die zich binnen dit spanningsveld begeven en die met die spanning omgaan door van de ene naar de andere stijl over te schakelen.¹²⁰

Een cruciale vraag, bij de ontwikkeling van een persoonlijke identiteit, is bij welke groep de jongeren zichzelf plaatsen. Voor de allochtone jongeren is deze fase van identiteitsconstructie nog veel complexer omdat zij **tussen en met twee culturen** leven: *voelen zij zich meer Turk/Marokkaan of toch meer Belg/Vlaming?* Allochtone jongeren krijgen daardoor sterker met hun **collectieve deelidentiteiten** te maken in vergelijking met de autochtone jongeren. Deze collectieve deelidentiteiten kunnen worden ingegeven door het thuisland van hun ouders.

Men maakt hier een onderscheid tussen de nationale, etnische, culturele en religieuze identiteit. We definiëren het begrip **nationale identiteit**, in navolging van **Erhard Heidt**, als ‘one’s place of belonging’ en ‘one’s sense of belonging’. Onder het eerste verstaan we iemands onveranderbare afkomst, terwijl het laatste betrekking heeft op een veranderlijk gevoel van thuishoren in een bepaalde natie. **Etnische identiteit** heeft betrekking op het behoren tot een groep waarmee men zich voorvaderlijk verbonden voelt. Het refereert eveneens naar gevoelens van toebehoren en continuïteit als gevolg van toewijzing, door zichzelf of anderen, aan een groep mensen die afkomst en culturele traditie beweren te delen. **Culturele identiteit** dan, definieert cultuur als *een bron van toebehoren en continuïteit, een intersubjectief symbolensysteem dat een kader biedt om de dagelijkse sociale werkelijkheid te interpreteren en te voorzien van betekenis*. Tenslotte verwijst **religieuze identiteit** naar de mate van actieve godsdienstbeleving, *bij moslims vaak uitgedrukt in het houden van*

¹²⁰ d’HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 61.

*gebedsmomenten tijdens de dag, al dan niet in de moskee, het lezen van de koran en het actief deelnemen aan religieuze activiteiten zoals ramadan, suikerfeest en offerfeest.*¹²¹

Van belang in de zoektocht naar een zekere en authentieke identiteit, is het feit dat jongeren hierbij gebruik maken van verschillende media. Een belangrijke reden hiervoor is dat media identificatie met gelijkgezinden mogelijk maken. *Media bieden immers de mogelijkheid om door middel van processen zoals representatie, identificatie en interactie de zoektocht naar een authentieke identiteit te begeleiden of een identiteitscrisis te bestrijden.*¹²²

Verder in deze masterproef zullen we nader ingaan op de rol van de media in het leven van de allochtone jongeren.

Een onderzoek dat perfect aansluit bij deze thematiek is een studie van **Shi**: “Identity Construction of the Chinese Diaspora, Ethnic Media Use, Community Formation, and the Possibility of Social Activism”. Dit onderzoek focust zich op de “**in-between subjectivity**” van de Chinese diaspora in de Verenigde Staten, hun gebruik van etnische media, en ook de invloeden van deze media over hun percepties over zichzelf en over anderen.¹²³

Hij stelt dat die mensen die meer dan één cultuur ervaren, een kruising van **veelvoudige**, soms conflictueuze, **subject posities** opnemen en zich nergens thuis voelen. De identiteiten van diaspora zijn dus voornamelijk **veranderlijk en gefragmenteerd** van aard.

Methodologisch heeft hij gebruik gemaakt van **etnografische diepte-interviews**, net als hier in ons onderzoek. Zoals we verder in het methodologische deel zullen zien, is deze methode één van de sterkste en meest gebruikte om te achterhalen welke betekenissen mensen aan hun dagelijks leven toekennen. Er werden zes participanten, van midden de 20 tot midden de 30, diepgaand geïnterviewd.¹²⁴ Een groot verschil met de deelnemers van ons onderzoek is het feit dat deze respondenten niet in de Verenigde Staten geboren zijn, terwijl onze respondenten wel degelijk hier in België geboren zijn. Dat maakt volgens mij wel een groot verschil.

Uit de antwoorden van de Chinese diaspora blijkt duidelijk een hoog niveau van **culturele complexiteit**. Ook blijkt dat ze vaak twijfels en verwarring ervaren wat betreft hun culturele

¹²¹ IDEM, pp. 61-62.

¹²² IDEM, p. 62.

¹²³ SHI (Y.). Identity Construction of the Chinese Diaspora, Ethnic Media Use, Community Formation, and the Possibility of Social Activism. In: *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 2005, vol. 19, nr. 1, p. 56.

¹²⁴ IDEM, pp. 55, 58, 60.

identificatie. Toch blijven de respondenten, bewust of onbewust, de lijn trekken tussen het “Westen” en het “Oosten”, en op die manier beelden ze zich de grenzen van hun culturele identiteiten in. Gelijkaardig hiermee, merkt **Milikowski** op dat de Turkse mensen in Nederland, als culturele minderheden, hun best gedaan hebben om zichzelf te verdedigen tegen de aanval van de ‘Nederlandse cultuur’, en zo op een bepaald niveau meer Turks geworden zijn dan ze thuis waren.¹²⁵

Tevens verlangen ze er naar om terug te keren naar hun thuisland. Dit verlangen wordt grotendeels vervuld door Chinese media te consumeren. Hieruit kunnen we concluderen dat in hun leven vol met paradoxen, de media, en in het bijzonder **etnische media cruciaal zijn voor hun identiteitsconstructie**. Etnische media vergemakkelijken immers de verbeelding van een transnationale Chinese gemeenschap. En ze creëren ook een gevoel van culturele coherentie en eenheid. Etnische media kunnen ook strategisch gebruikt worden door de diaspora leden om crosscultureel kapitaal te creëren.¹²⁶

Uit de interviews blijkt dus duidelijk dat het leven van de diaspora door veel **contradicties** wordt gekenmerkt. Dit wordt aangetoond door het feit dat de participanten een mythe van hun terugkeer construeren, terwijl ze het moeilijk hebben om zich met de oude manier van leven te identificeren. Ook veranderen ze hun culturele praktijken, maar ze weigeren om dit proces “verwestersen” te noemen.

Deze praktijken maken deel uit van een proces van onderhandeling van de culturele “in-betweenness”.¹²⁷

Een grensgebied of “biculturaliteit” wordt als volgt gedefinieerd: “*not being ‘home’ in either place.*” Het **dilemma van te leven tussen verschillende culturen** komt ook duidelijk naar voor in hun **mediagebruik**. De respondenten vinden het bijvoorbeeld jammer dat ze niet meer kunnen meepraten over grappige dingen die men in de Hong Kongse kranten las. Wanneer hen gevraagd wordt waarom ze voor etnische media kiezen voor informatie en entertainment, antwoorden ze: “omdat die media in het Chinees zijn” en zo kunnen ze het gemakkelijk verstaan en appreciëren. Omgekeerd voelen ze zich uitgesloten door de dominante Amerikaanse cultuur. Dit gevoel komt hoofdzakelijk door hun beperkte vaardigheid van het Engels en doordat men bepaalde culturele contexten niet verstaat.

¹²⁵ IDEM, pp. 60-62.

¹²⁶ IDEM, p. 60, 69.

¹²⁷ IDEM, pp. 62-63.

*The culture here is theirs, and we can never melt into it. Some of us may feel the need to memorize names of U.S. celebrities in movies or sports, in order to engage in conversations with Americans. But that's 'learned'. The effort to bridge the gap is the very evidence of the existence of the gap. On the other hand, the Chinese cultures are ours. They are natural and essential to our being.*¹²⁸

De culturele en media-ervaringen van de Chinese diaspora tonen dus het **gefragmenteerde** en **hybride** karakter aan van hun culturele identiteiten, die gedeeltelijk door de etnische media geconstrueerd worden. Wanneer men in culturele grensgebieden leeft, kan men noch volledig terugkeren naar de oude manier van leven, noch versmelten tot de dominante Amerikaanse cultuur.¹²⁹

Schelfhout en **Siebens** wijzen er ook op dat het feit dat migrantenjongeren zich tussen twee culturen bevinden, zich uit in hun mediagebruik. Zo blijft het voorzien in een specifiek aanbod (programma's die gericht zijn op specifieke, hier etnische groepen) van groot belang voor de jongeren. Dit aanbod heeft een symbolische waarde: het geeft de migranten het gevoel erkend te worden in hun eigenheid. Deze specifieke programma's geven hen de mogelijkheid hun cultuur te beleven. Toch staan de jongeren zeer kritisch ten opzichte van deze programma's. Zo verlangt de jongere generatie meer van het specifieke aanbod dan enkel een vertaling van het algemene aanbod (bestemd voor een algemeen publiek). De jongeren wensen dat er rekening wordt gehouden met hun specifieke interesses, zowel in het algemeen als in het specifiek aanbod. *“Zij hebben meer behoefte aan eigentijdse jongerenthema's en aan het beleven van hun eigen cultuur dan aan algemene informatie, waarvoor ze beroep doen op het algemeen aanbod.”* Eveneens zal het specifiek aanbod ook in de taal van het verblijfsland moeten verzorgd worden, omdat de jongeren van de tweede en de derde generatie hun moedertaal niet meer voldoende beheersen.¹³⁰

Ook volgens **Van Londen & De Ruijter** hebben individuen en groepen veelvoudige of samengestelde identiteiten. En dit leidt tot diversiteit en ambiguïteit.¹³¹

¹²⁸ IDEM, pp. 63-64.

¹²⁹ IDEM, pp. 64, 69.

¹³⁰ SCHELFHOUT (E.) & SIEBENS (Y.). Media en migranten. In: DESLE (E.), LESTHAEGHE (R.) & WITTE (E.) (eds). *Denken over migranten in Europa*. Brussel, VUB Press, 1993, pp. 192-194.

¹³¹ VAN LONDEN (S.) & DE RUIJTER (A.). Ethnicity and identity. In: FOGLETS (M. C.) & PANG (C. L.) (eds). *Cultuur, etniciteit en migratie: Liber Amicorum Prof. Dr. E. Roosens*. Leuven, Acco, 1999, p. 73.

Hoofdstuk 3: De rol van de media in de multiculturele samenleving

In het maatschappelijk kader van deze thesis, haalden we aan dat we, zoals iedereen wel weet, in een multiculturele samenleving leven, waarvan het uiteindelijke doel is dat iedereen met en door elkaar leeft in plaats van naast elkaar. Het is dus de bedoeling dat iedereen leert omgaan met die etnisch-culturele diversiteit en hierin is de rol van de media niet gering. Vandaar deze bijdrage over de rol van de media in de multiculturele samenleving.

De media spelen, in ieder geval, in onze samenleving een zeer belangrijke rol. Ze zijn immers een belangrijke bron voor kennis, attitudes en ideologie voor de bevolking.¹³² Onbewust beïnvloedt de berichtgeving op televisie, op de radio en in de kranten onze standpunten, ons gedrag en onze levenshouding.¹³³ De media spelen ook een grote rol in de vorming van een identiteit en een gemeenschappelijke cultuur. Ze reiken ons concepten aan die we nodig hebben om de wereld rondom ons te begrijpen en te interpreteren.¹³⁴

De media kunnen de ‘sociale consensus’ ook ondersteunen en dus spelen ze ook een cruciale rol wat betreft de houding tegenover migranten.¹³⁵

Via de media zou een groot deel van de publieke opinie zich dus een **mening vormen over minderheden**. “Niet iedereen heeft de kans om met migranten in contact te komen, maar iedereen moet er tegenwoordig wel zijn zegje over kunnen doen. Je baseert je dan op wat je erover leest en hoort (...) vermoedens van horen zeggen en de media spelen hierin een belangrijke rol.”¹³⁶

Het moge dus duidelijk zijn dat de media de perceptie kunnen sturen en dus spelen ze op die manier een grote rol in de beeldvorming. Burgers gebruiken dus ook mediaboodschappen om zich een beeld te vormen over allochtonen. Dit gebeurt vooral aangezien een groot deel van het publiek zelden in contact komt met etnische minderheden en dus zo goed als geen alternatieve bronnen heeft over

¹³² HAGHEBAERT (W.). *Allochtonen en media. Verwachtingen en perceptie*. RUG-Masterproef, 2005, p. 10.

¹³³ SCHELFHOUT (E.) & SIEBENS (Y.). Media en migranten. In: DESLE (E.), LESTHAEGHE (R.) & WITTE (E.) (eds). *Denken over migranten in Europa*. Brussel, VUB Press, 1993, p. 189.

¹³⁴ HAGHEBAERT (W.). *Allochtonen en media. Verwachtingen en perceptie*. RUG-Masterproef, 2005, p. 10.

¹³⁵ SCHELFHOUT (E.) & SIEBENS (Y.). Media en migranten. In: DESLE (E.), LESTHAEGHE (R.) & WITTE (E.) (eds). *Denken over migranten in Europa*. Brussel, VUB Press, 1993, p. 189.

¹³⁶ SCHELFHOUT (E.). “Een onmiskenbaar zwak punt.” Bedenkingen over racisme in België, één jaar na het commissieverslag. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.) (red.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, p. 217.

etnische minderheden. Hieruit blijkt dan ook de **grote verantwoordelijkheid van de media in de beeldvorming van allochtonen.**¹³⁷

Door het toenemende aantal culturen in een land wordt het ook moeilijker voor de media om leden van verscheidene groepen te homogeniseren in een maatschappij. De media zouden een manier moeten vinden om groepen aan te spreken via hun culturele en etnische identiteiten en op deze manier de diversiteit te versterken, in plaats van ze te ondermijnen.¹³⁸

In de jaren '70, in Amerika, bleek dat vele mediaorganisaties bewust bepaalde strategieën hadden, die ze gebruikten om **minderheidsgroepen te negeren**. Zo richtten de omroepen hun nieuws en entertainmentprogramma's vooral tot de meer welgestelde, rijke kijkers. "*Some people are more valuable than others.*" Ze wilden vooral die mensen bereiken omdat die de producten van de reclame konden kopen. De mensen met een laag inkomen waren vooral etnische minderheden, met als gevolg dat deze niet gediend werden door de media.

Op het eind van de jaren '70 kwam er dan verandering in de zaak. Er werden verscheidene inspanningen gedaan om **minderheden te integreren in de nieuwskamers** en op de nieuwspagina's. De les die de media hier geleerd had, was dat de ontwikkeling van een multiculturele populatie iets is dat niet vermeden of genegeerd kan worden door de media. De mediaorganisaties die de groeiende etnische diversiteit als een opportuniteit zagen, in plaats van als een probleem, waren dan ook degene die de meeste winst maakten.¹³⁹

Uit onderzoek is ook gebleken dat de massamedia een niet te verwaarlozen rol kunnen vervullen bij de **legitimatie van bestaande vooroordelen of houdingen** (ten opzichte van allochtonen), zonder daarom de oorzaak te zijn van negatieve stereotyperingen of racistische uitspraken.¹⁴⁰ Weinigen zullen nog beweren dat de media racistisch zijn, of rechtstreeks aanzetten tot racistische houdingen. In tegenstelling, in theorie zijn de zin voor analyse en objectiviteit kenmerken van onze westerse media. Echter in de praktijk vindt men deze kenmerken niet vaak terug. Deze subjectiviteit blijkt alleen al uit het feit dat bijna exclusief verslag wordt gegeven vanuit de dominante **'wij' versus 'zij'**

¹³⁷ HAGHEBAERT (W.). *Allochtonen en media. Verwachtingen en perceptie*. RUG-Masterproef, 2005, p. 10.

¹³⁸ WILSON II (C. C.) & GUTIERREZ (F.). *Race, multiculturalism and the media. From mass to class communication*. Londen, Sage publications, 1995, pp. 21-22.

¹³⁹ IDEM, pp. 22-25.

¹⁴⁰ D'HAENENS (L.) & SAEYS (F.). Media en multiculturalisme in Vlaanderen. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.) (red.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, p. 227.

tegenstelling.¹⁴¹ Hierbij plaatst men een zogenaamde homogene positieve Vlaamse cultuur tegenover een homogene problematische ‘allochtone cultuur’.¹⁴² De media gaan bepaalde gebeurtenissen ook accentueren en andere negeren, en dit is ook een vorm van ‘**vertekenende berichtgeving**’. En het is aan dergelijke berichtgeving dat de mensen hun vooroordelen kunnen staven.¹⁴³

Na de doelbewuste moorden op een aantal allochtonen, een tijd geleden, in Antwerpen en het bestaan van racistische websites kunnen we jammer genoeg vaststellen dat er wel degelijk sprake is van bepaalde vooroordelen of racistische houdingen, bij bepaalde groepen mensen, ten opzichte van etnisch-culturele minderheden in onze samenleving. Tevens is uit onderzoek gebleken dat er sprake is van negatieve beeldvorming. Dit laatste zou dus een rol kunnen spelen bij de legitimatie van bestaande vooroordelen of houdingen ten opzichte van allochtonen. Dit is een kwestie waarvan de media zich allerm minst bewust zou moeten zijn.

Nu zijn er een aantal bepalingen in de wetgeving die toezien op een zogenaamd neutraal, niet-racistisch karakter binnen de berichtgeving. Maar in plaats van een neutrale, ook wel ‘onverschillige’ houding, na te streven kan er eerder voor gekozen worden om juist de racistische houdingen en de problematiek hier rond aan te kaarten. Het zijn de journalisten en de programmamakers die zelfs zouden kunnen bijdragen tot een **kritische atmosfeer**, waarin geen plaats is voor racisme en xenofobie. Enkel en gewoon een neutrale houding biedt hier geen oplossing. Want uit divers onderzoek is gebleken dat dergelijke houding negatieve beeldvorming tot gevolg kan hebben.¹⁴⁴

Negatieve opvattingen over migranten lijken via de media ondersteund te worden door **directe of indirecte negatieve berichtgeving**, bijvoorbeeld over gebeurtenissen zoals misdaden of rellen. Ook ‘objectieve gegevens’ over immigratie en hun deelname aan de algemene voorzieningen kunnen negatief worden geïnterpreteerd.¹⁴⁵ Door de nadruk te leggen op negatieve gebeurtenissen, zoals

¹⁴¹ SCHELFHOUT (E.). “Een onmiskenbaar zwak punt.” Bedenkingen over racisme in België, één jaar na het commissieverslag. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.) (red.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, p. 217.

¹⁴² d’HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 17.

¹⁴³ SCHELFHOUT (E.). “Een onmiskenbaar zwak punt.” Bedenkingen over racisme in België, één jaar na het commissieverslag. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.) (red.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, p. 217.

¹⁴⁴ IDEM, p. 217-218.

¹⁴⁵ SCHELFHOUT (E.) & SIEBENS (Y.). Media en migranten. In: DESLE (E.), LESTHAEGHE (R.) & WITTE (E.) (eds). *Denken over migranten in Europa*. Brussel, VUB Press, 1993, p. 189.

illegale immigratie, jeugdbendes of geweld, zorgen de media voor een stereotype van etnische minderheden als “probleemmensen”.¹⁴⁶

Deze **negatieve beeldvorming** veroorzaakt niet alleen een verkeerde perceptie over allochtonen bij de autochtonen, maar ook allochtonen worden beïnvloed door de media. Het beeld dat via de media verspreid wordt, speelt immers een belangrijke rol in de **identiteitsvorming** van allochtonen. **Gandy** gebruikt in deze context het begrip ‘*Other-directness*’. Hiermee wil hij aanduiden dat wat je van jezelf denkt in grote mate afhangt van wat anderen van je denken. Dus wanneer de media een bepaald beeld verspreiden over je eigen bevolkingsgroep, zou het kunnen dat je dat beeld ook gebruikt om je eigen identiteit te definiëren.¹⁴⁷ Ook **Gillespie** heeft in haar onderzoek bij Aziatische allochtonen in Londen, gewezen op de belangrijke rol van televisie in de identiteitsvorming, vooral bij allochtone jongeren. “*TV talk, though it may often seem esoteric and trivial, is an important form of self-narration and a major collective resource through which identities are negotiated.*”¹⁴⁸

Het beste is dat men herkent dat er sprake is van een multiculturele samenleving. Dit kan dan als opportuun gezien worden wanneer men deze mensen bekijkt als een potentieel (nieuw) publiek¹⁴⁹, dat men dus zeker niet links mag laten liggen.

De media draagt dus een speciale verantwoordelijkheid in zulke multiculturele omstandigheden. Het is namelijk de bedoeling om de twee culturen met elkaar in contact te brengen. En het is ook via de media dat men elkaar beter kan leren kennen en meer over elkaar te weten kan komen.

De media moeten ook een forum zijn voor een groot aanbod aan verschillende meningen, opvattingen en levenswijzen. Ook een accurate beeldvorming van de verschillende groepen in de samenleving is noodzakelijk. Want wanneer een groep zich ontevreden voelt over de manier waarop zij in beeld worden gebracht, kan dit tot een gevoel van uitsluiting leiden.¹⁵⁰

Ook voor **diaspora** vormen de media een cruciale tussenzone. Media bieden voor ontheemden bepaalde punten van identificatie door het aanduiden van symbolische grenzen, culturen opnieuw aan plaatsen te linken en door te beantwoorden aan het verlangen naar herinnering en herontdekking. Ze

¹⁴⁶ WILSON II (C. C.) & GUTIERREZ (F.). *Race, multiculturalism and the media. From mass to class communication*. Londen, Sage publications, 1995, p. 26.

¹⁴⁷ HAGHEBAERT (W.). *Allochtonen en media. Verwachtingen en perceptie*. RUG-Masterproef, 2005, p. 10.

¹⁴⁸ GILLESPIE (M.). *Television, ethnicity and cultural change*. London, Routledge, 1995, p. 205.

¹⁴⁹ WILSON II (C. C.) & GUTIERREZ (F.). *Race, multiculturalism and the media. From mass to class communication*. Londen, Sage publications, 1995, p. 29.

¹⁵⁰ HAGHEBAERT (W.). *Allochtonen en media. Verwachtingen en perceptie*. RUG-Masterproef, 2005, p. 11.

genereren eveneens collectieve diasporische verbeeldingen. Deze verbeeldingen brengen de aspecten van individuele identiteiten aan het licht die men samen deelt, in termen van een gemeenschappelijke cultuur, aardrijkskunde en geschiedenis. Dit verbindt hen tot een “**ingebeelde gemeenschap**”. De rol van de media in het proces van de vorming van een gemeenschap bij diaspora, is hier allesbehalve gering.

Hieruit blijkt dus dat de media een machtig instrument zijn voor gemeenschappen die strijden tegen geografische ontheemding en culturele vervreemding.

“Through media, diaspora members are able to turn the abstraction of the space in their lives into the concreteness in their representation.”¹⁵¹

De massamedia spelen dus een centrale rol in de publieke onderhandeling van de criteria voor de sociale insluiting van verschillende culturele minderheden in de dominante maatschappij. Ze leveren tevens een belangrijke bijdrage tot de **constructie van de identiteiten** van de minderheden.¹⁵²

Alle programma's en programmagenres op zich zouden inhoudelijk een positieve bijdrage kunnen bieden. Zo zou men het publiek via nieuws, documentaires en human interestprogramma's kunnen wijzen op tekenen van racisme. Voor de programmamakers zelf is het ook van cruciaal belang dat ze niet stereotyperen, maar wel rekening houden met de gevoeligheden van deze thematiek.

Er bestaat een verscheidenheid aan mogelijkheden om op een positieve manier bij te dragen tot de **erkenning van de eigenheid van de etnisch-culturele minderheden**. Bijvoorbeeld door het vertonen van films over niet westerse landen, of gemaakt door producenten van etnisch-culturele groepen, vanuit hun perspectief. Ook soaps kunnen een positieve beeldvorming bevorderen, bijvoorbeeld door het tonen van een 'harmonie in verscheidenheid'. Via entertainmentprogramma's, zoals shows, quizen, spelletjes, kunnen percepties worden gevormd en bijgestuurd. De participatie van etnisch-culturele minderheden is hier zeer belangrijk.

Educatieve uitzendingen kunnen begrip voor en inzicht in onze multiculturele maatschappij bijbrengen.

Het is vooral de openbare omroep die 'de plicht' heeft de culturele diversiteit in een samenleving in al haar aspecten te belichten.¹⁵³ De oprichting van de cel diversiteit op de Vlaamse publieke omroep in 2003 is hier een uiting van.

¹⁵¹ SHI (Y.). Identity Construction of the Chinese Diaspora, Ethnic Media Use, Community Formation, and the Possibility of Social Activism. In: *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 2005, vol. 19, nr. 1, pp. 57, 60, 63.

¹⁵² ADONI (H.), COHEN (A. A.) & CASPI (D.). The consumer's choice: Language, media consumption and hybrid identities of minorities. In: *Communications*, 2002, vol. 27, p. 417.

Problematisch is ook het feit dat de allochtonen zelf zelden aan het woord komen en nauwelijks te zien zijn in het **algemeen televisieaanbod**.¹⁵⁴ Er zou via de media een politiek gevoerd kunnen worden waarin andere nationaliteiten toegang hebben tot alle registers van het representatiesysteem. Hierin moet een positieve beeldtaal geplaatst worden tegenover het stereotype karakter van ‘de ander’. Het is dan vooral de openbare omroep die een stem zou moeten bieden aan alle groepen in de samenleving.¹⁵⁵

Tegelijkertijd is het **specifiek aanbod** voor de etnisch-culturele minderheden in ons land beperkt en ook multiculturele programma’s zijn zeldzaam.¹⁵⁶ In tegenstelling tot Vlaanderen heeft Nederland heel wat zendtijd ter beschikking gesteld voor doelgroepenprogramma’s. Ook worden de allochtonen veel meer opgenomen in de media. Veel meer dan in Vlaanderen zijn zij present in allerhande talkshows, zowel wanneer het besproken onderwerp de betrokken doelgroep aangaat, als bij discussies over meer algemene thema’s en feuilletons.¹⁵⁷

Het is net via deze interculturele programma’s dat de verschillende etnisch-culturele groepen verschillende aspecten van hun leven en van hun cultuur aan een zo breed mogelijk publiek kunnen meedelen.¹⁵⁸

Tenslotte mag het duidelijk zijn dat media enkel dan een positieve rol kunnen vervullen, wanneer programmamakers, journalisten en dergelijk meer zich bewust zijn van de belangrijke rol die media kunnen spelen.¹⁵⁹

¹⁵³ SCHELFHOUT (E.). “Een onmiskenbaar zwak punt.” Bedenkingen over racisme in België, één jaar na het commissieverslag. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.) (red.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, p. 218-219.

¹⁵⁴ SCHELFHOUT (E.) & SIEBENS (Y.). Media en migranten. In: DESLE (E.), LESTHAEGHE (R.) & WITTE (E.) (eds). *Denken over migranten in Europa*. Brussel, VUB Press, 1993, p. 189.

¹⁵⁵ SCHELFHOUT (E.). “Een onmiskenbaar zwak punt.” Bedenkingen over racisme in België, één jaar na het commissieverslag. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.) (red.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, p. 218-219.

¹⁵⁶ SCHELFHOUT (E.) & SIEBENS (Y.). Media en migranten. In: DESLE (E.), LESTHAEGHE (R.) & WITTE (E.) (eds). *Denken over migranten in Europa*. Brussel, VUB Press, 1993, p. 189.

¹⁵⁷ VAN DEN BROECK (B.) & FOBLETS (M. C.). *Het failliet van de integratie? Het multiculturalismedebat in Vlaanderen*. Leuven, Acco, 2002, p. 54.

¹⁵⁸ SCHELFHOUT (E.). “Een onmiskenbaar zwak punt.” Bedenkingen over racisme in België, één jaar na het commissieverslag. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.) (red.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, p. 219.

¹⁵⁹ IBIDEM.

1. Mediabeleid in de multiculturele samenleving

De overheid vraagt, in het kader van haar minderhedenbeleid, van de VRT (Vlaamse Radio en Televisieomroep) om bij te dragen tot een **volwaardige emancipatie en participatie van allochtonen** aan de samenleving. De VRT werkt hier aan een **tweesporenbeleid** omtrent participatie en beeldvorming. Dus enerzijds moeten ze zich toegankelijk opstellen, dat wil zeggen dat ze allochtonen trachten te bereiken en hen ook trachten te betrekken bij de programmering. Anderzijds moeten ze ook voor een correcte en evenwichtige beeldvorming zorgen.¹⁶⁰

Dit alles is de taak van de nieuwe opgerichte **cel Diversiteit en Beeldvorming**. De VRT verbindt er zich op die manier toe om “zowel in zijn programma’s als in zijn personeelsbestand een afspiegeling te willen zijn van de diversiteit in de Vlaamse samenleving.” In de praktijk organiseert de VRT dan ontmoetingsdagen met leden van de verschillende allochtone gemeenschappen om te brainstormen over deze beleidsthema’s. Sinds januari 2004 is men ook gestart met een screening van de televisieprogramma’s die uitgezonden worden door de verschillende Vlaamse zenders, om de beeldvorming op deze kanalen te onderzoeken. Op basis daarvan wil men dan een gericht beleid voeren.¹⁶¹

Een minpunt van het minderhedenbeleid van de Vlaamse overheid is het feit dat ze nog teveel enkel de nadruk legt op de publieke radio en televisie. Eveneens is er een achterstand vast te stellen met Nederland op het vlak van culturele diversiteit op de openbare omroep. De overheid legt bij ons bijvoorbeeld geen quota op aan de media omtrent het percentage allochtonen dat bereikt zou moeten worden.¹⁶²

2. De rol van de media in het leven van allochtone jongeren

De jongeren bevinden zich tegenwoordig in een **symbolische realiteit**, die gedomineerd wordt door zowel de traditionele media (televisie bijvoorbeeld) als de nieuwe media (Internet bijvoorbeeld). Dit heeft gevolgen voor de identiteitsconstructie van de allochtone jongeren. Zij bevinden zich namelijk tussen twee culturen die heel wat tegenstrijdigheden bevatten om de identiteitsconstructie van de adolescenten zeer complex te maken. Zij moeten zelf een authentieke identiteit bouwen met

¹⁶⁰ d’HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 18.

¹⁶¹ IBIDEM.

¹⁶² IBIDEM.

verschillende bouwstenen, die hen zowel door de school, de ouders als de media worden aangereikt. De jongeren experimenteren met hun identiteit en halen daarvoor veel inspiratie uit de televisie, die veel jongeren tegenwoordig op de eigen slaapkamer hebben staan.¹⁶³

In wat volgt zullen we ingaan op het gebruik van de media in de privé-sfeer van de eigen slaapkamer in relatie tot de collectieve sfeer. Er bestaat namelijk een angst dat jongeren steeds verder geïsoleerd raken door hun individualistische mediagebruik en dat zij zonder controle worden blootgesteld aan de symbolische realiteit van de media. Toch zullen we zien dat die angst gerelativeerd moet worden, want er wordt nog steeds samen met anderen televisie gekeken. De media leveren eveneens voldoende gespreksstof op om de sociale contacten met anderen te onderhouden. De allochtone jongeren blijken ook kritisch met de media om te gaan, we mogen deze jonge mediagebruikers dus niet onderschatten.¹⁶⁴

2.1 Privé- versus collectief mediagebruik

Door de hoge mate van welvaart en modernisering kunnen we tegenwoordig spreken van een nieuw fenomeen; de **slaapkamercultuur**. Dit lijkt zowel een Europees als een Noord-Amerikaans fenomeen te zijn.

De slaapkamer wordt hier als het **privé-domein** van de jongere beschouwd. Door de toename van het mediabezit op de eigen slaapkamer, is er meer en meer sprake van individueel mediagebruik van de jongere in een privé-sfeer in plaats van in de **familiale, publieke sfeer**. **Livingstone & Bovill** omschrijven deze verschuiving van de publieke sfeer naar de privé-sfeer als volgt:

“... the bedroom door is also a key, marking a shift away from the public communal space of the living room toward the solitary privacy of the bedroom ... now we see a new nostalgia for the last days of togetherness in front of the (television) set.”¹⁶⁵

Voor allochtone jongeren ligt de verdeling van de publieke en de privé-sfeer anders, aangezien zij vaak hun slaapkamer moeten delen met hun broers of zussen. De slaapkamer is hier dus vaak niet enkel privé-terrein. Het **individuele mediagebruik**, zonder de sociale controle door broers en zussen,

¹⁶³ d'HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu's van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 70.

¹⁶⁴ IDEM, p. 66.

¹⁶⁵ IDEM, p. 67.

ligt bij hen dan ook vaker **buitenshuis**. Dit vinden we bijvoorbeeld terug bij hun internetgebruik: dit vindt vaker plaats in bibliotheken, op school of in internetcafés.¹⁶⁶

De tendens neigt dus naar **meer individueel mediagebruik** en vrijetijdsbesteding op de slaapkamer. Dit levert allerlei vragen op die voortkomen uit de angsten rondom de algemene individualisering en isolatie van kinderen en daarmee het **onvermogen van ouders om het mediagebruik te reguleren en te controleren**. Dat het individuele mediagebruik onder de jongeren toeneemt, wil echter niet zeggen dat het **collectieve gebruik** van media helemaal verdwenen is en dat de jongeren in een totaal isolement verkeren. Nog steeds worden media samen met anderen gebruikt. Vooral bij de televisie is dit het geval. Over het algemeen wordt het meest met de moeder samen naar televisie gekeken. Ook het kijken met broer en zussen is over het algemeen populairder dan het kijken met vaders of vriend(inn)en.

Het valt ook op dat Marokkaanse jongeren veel minder vaak met hun vader televisie kijken dan de Turkse jongeren gewend zijn. Marokkaanse jongeren kijken echter weer vaker samen met broers en zussen.

Over het algemeen kijken meer meisjes dan jongens samen met anderen naar televisie. Het zijn ook vooral de meisjes die samen met hun moeder kijken. Turkse en Marokkaanse zussen kijken ook vaker samen dan broer en zus. En Marokkaanse broers zijn ook vaker samen voor de buis te vinden dan Marokkaanse jongens met hun zussen.

Binnen het gezin wordt er ook met de ouders gepraat over verschillende media en de inhoud die geleverd wordt.¹⁶⁷

2.2 Kritische mediagebruikers

Allochtone nieuwsgebruikers volgen westerse, Nederlandstalige informatie, maar ze zijn eveneens op zoek naar gegevens over het land van herkomst. Hierdoor kijken ze met een bredere blik op de wereld dan hun autochtone landgenoten.

Om aan hun nieuwsbehoeften te voldoen, maken allochtonen naast het nieuwsaanbod van het land waarin ze leven ook gebruik van nieuwsmedia uit het land van herkomst. De allochtone jongeren blijken op een kritische wijze om te gaan met de berichtgeving in de Nederlandstalige media. Zo zullen zij de informatie over Turkije of Marokko zorgvuldig controleren op volledigheid en

¹⁶⁶ IDEM, pp. 66-67.

¹⁶⁷ IDEM, pp. 67-68.

correctheid. De allochtonen blijken echter allerminst tevreden te zijn over het nieuwsaanbod in de Nederlandstalige media. Als een gevolg hiervan wenden ze zich ook tot andere media. In die andere media gaan ze ook op zoek naar meer en andere informatie over het land van herkomst dan in de Nederlandstalige media aan bod komt. De betrouwbaarheid van de informatie, alsook de herkenbaarheid in en de identificatie met de Nederlandstalige berichtgeving blijken bepalend te zijn voor het gebruik van de Nederlandstalige media.

Meer dan eens wordt over de media gezegd dat ze een afspiegeling zouden moeten zijn van de samenleving en dus ook van het multiculturele aspect van die samenleving. Dit is een punt dat volgens veel allochtone jongeren niet het geval is. Volgens hen zou er juist sprake zijn van negatieve beeldvorming. Hierdoor voelen de allochtonen zich minder welkom in hun gastland. Discussiefora op het internet lijken een goede uitlaatklep te zijn voor deze gevoelens. Op deze fora praten de allochtone jongeren, in het bijzonder de Marokkaanse, over allerlei onderwerpen die in de Nederlandse media niet of nauwelijks aan bod komen. Er wordt bijvoorbeeld veel gesproken over het Midden-Oostenconflict, de beeldvorming van Marokkanen in de media, verschillen tussen Berbers en Arabieren, de positie van mannen en vrouwen en ook over de manier waarop men aan de eigen cultuur vast kan houden.

Het moge duidelijk zijn dat de allochtone jongeren zeer goed in staat zijn om met een kritische houding de verschillende media te gebruiken.¹⁶⁸

2.3 Tweesporige informatiebehoefte

Aangezien Turkse en Marokkaanse jongeren aanknopingspunten hebben met **twee culturen** en **twee samenlevingen** (transnationalisme), verwachten we dat dit ook gevolgen heeft voor hun mediagebruik. Uit Vlaams en Nederlands kwalitatief onderzoek is bovendien gebleken dat allochtonen, en jongeren in het bijzonder, **actieve informatiezoekers** zijn. Een cruciale vraag hierbij is, of hun mediagebruik **tweesporig** is, dat wil zeggen of zij op de hoogte proberen te blijven van de Turkse/Marokkaanse én de Vlaamse samenleving. En zo ja, welke media zij daarvoor het meest geschikt achten.

¹⁶⁸ IDEM, pp. 69-70.

Uit een recent onderzoek van **d' Haenens, van Summeren, Saeys & Koeman** is gebleken dat allochtone jongeren beweren over het algemeen beter op de hoogte te zijn van wat er in (Nederland of) Vlaanderen gebeurt dan in Turkije of Marokko. Dit kan men als vrij logisch beschouwen aangezien deze jongeren in Vlaanderen geboren en getogen zijn.

Wat wel opvallend is, is dat de allochtone jongeren vaker dan de autochtone jongeren zouden proberen bij te houden wat er in Vlaanderen gebeurt. De Marokkaanse jongeren in het bijzonder blijken sterk geïnteresseerd in de gebeurtenissen die zich in de Vlaamse samenleving voordoen. Het zouden dan vooral de Marokkaanse meisjes zijn die een grote behoefte aan informatie tonen over de Vlaamse samenleving. De **beheersing van de Nederlandse taal** blijkt van grote invloed te zijn op de mate waarin de Marokkaanse jongeren proberen op de hoogte te blijven van wat er in de Vlaamse samenleving gebeurt. Hoe beter zij het Nederlands beheersen, hoe beter zij zich informeren over gebeurtenissen en nieuwsfeiten in Vlaanderen.

De **etnisch-culturele positie** is dan een belangrijke factor om te verklaren in welke mate de Turkse en Marokkaanse jongeren trachten op de hoogte te blijven van wat er in hun land van herkomst gebeurt. Turkse en Marokkaanse jongeren die een sterke affiniteit hebben met hun land van herkomst zouden vaker bijhouden wat er in Turkije/Marokko gebeurt dan jongeren die hier minder bij betrokken zijn.

De meeste jongeren zouden de Nederlandstalige televisie het beste kanaal vinden om op de hoogte te blijven van gebeurtenissen en ontwikkelingen in de Vlaamse samenleving. De Nederlandstalige kranten vormen de tweede belangrijke informatiebron. De Nederlandstalige radio komt dan op de derde plaats. Turkse meisjes zouden ook vaker kiezen voor audiovisuele media (radio en tv) dan de jongens. Terwijl de Turkse jongens vaker kranten en internet als belangrijkste informatiebron aanduiden.

De overgrote meerderheid van de Turkse en Marokkaanse jongeren geeft aan dat zij via televisieprogramma's uit Turkije/Marokko het best op de hoogte blijven van de gebeurtenissen die zich daar afspelen. Deze **programma's uit het land van herkomst** worden dan nog vaker door Turken dan door Marokkanen als beste informatiekanaal genoemd. De Marokkanen noemen hun **familie en vrienden in Marokko** vaker dan de Turken als tweede informatiebron over de Turkse/Marokkaanse samenleving.

Het moge dus duidelijk zijn dat de allochtone jongeren effectief door een **tweesporig mediamenu** worden gekenmerkt omdat zij op de hoogte willen blijven van zowel de Vlaamse als de Turkse/Marokkaanse samenleving. Hun interesse in de ontwikkelingen in beide landen is ongeveer even groot. Maar hoe hoger de affiniteit met Turkije/Marokko, hoe beter de allochtone jongeren hun best zullen doen om op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen daar en hoe meer zij daarvoor verschillende media gebruiken.¹⁶⁹

Op basis van de tweesporige interesse van allochtone jongeren in het land van herkomst en in Vlaanderen en het daarbij horende mediagebruik, worden deze jongeren getypeerd in die verschillende groepen: *homelanders* die overwegend Turks/Arabischstalige media gebruiken, *omnivoren* die ongeveer evenveel gebruik maken van de ‘eigen’ media als van de Nederlandstalige media en *adapters* die overwegend Nederlandstalige media gebruiken.¹⁷⁰

Deze indeling komt ongeveer overeen met de types mediagebruikers die in 2.2. besproken werden.

Al de allochtone jongeren die in het onderzoek van d’Haenens en andere ondervraagd werden, kijken of naar Nederlandstalige en/of naar Turkse/Arabische televisiezenders. Er was geen enkele niet-gebruiker terug te vinden. Ze troffen wel verschillen aan tussen de Turkse en Marokkaanse jongeren in Nederland en Vlaanderen. In Vlaanderen zouden er meer *homelanders* zijn en in Nederland meer *adapters*.

De meerderheid van alle jongeren samen is omnivoor. Dit wil dus zeggen dat ze ongeveer evenveel naar Nederlandstalige als naar Turkse/Arabischstalige zenders kijken. Vooral onder de Turkse jongeren vindt men omnivoren terug. Ook werden er onder hen meer *homelanders* teruggevonden, hetgeen betekent dat de Turkse jongeren meer naar tv-zenders uit het land van herkomst kijken dan de Marokkaanse jongeren. De Marokkaanse jongeren worden dan ook vooral als *adapters* getypeerd. Wanneer gekeken werd naar de **sociaal-economische positie**, konden ze vaststellen dat Turkse jongeren uit de sociaal-economisch zwakkere en middengroep overwegend omnivoor zijn in hun kijkgedrag. De meer gegoede Turkse jongeren geven dan weer de voorkeur aan Nederlandstalige televisiezenders en vallen hiermee dus onder het type van de *adapters*.

Zoals we eerder al zagen speelt de **taalbeheersing** van de jongeren ook een cruciale rol in hun mediagebruik. Zo zouden Turkse jongeren die het Nederlands beter beheersen dan het Turks vaker te

¹⁶⁹ d’HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, pp. 153-154.

¹⁷⁰ IDEM, p. 155.

typeren zijn als adapters. Bij de Marokkaanse jongeren speelt de taalbeheersing nog een grotere rol in hun kijkgedrag dan bij de Turkse jongeren. Marokkaanse jongeren die het Arabisch beter beheersen dan het Nederlands kijken overwegend naar Arabischtalige zenders. Van de jongeren die beide talen evengoed beheersen, is meer dan de helft omnivoor, terwijl het merendeel van de Marokkaanse jongeren die overwegend Nederlands spreekt adaptief is.

Andere factoren die een onderscheid kunnen maken in het kijkgedrag van de jongeren, zijn de **leeftijd** en de **mate van religiebeleving**. Zo zijn Marokkanen tussen de zeventien en negentien jaar vaker omnivoor dan de wat jongeren. En diegenen die niet veel met religie bezig zijn, blijken ook in hun televisiegebruik vaker adaptief te zijn dan zij die religieus erg actief zijn.¹⁷¹

Dit zijn allemaal elementen die ook met de eigen resultaten uit het empirisch onderzoek van deze thesis vergeleken kunnen worden.

Welke **motieven** dat aan dit mediagebruik van de allochtone jongeren ten grondslag liggen, zullen we nu bespreken. De idee dat mensen vanuit bepaalde motieven en situaties een keuze maken uit verschillende media is sterk gerelateerd aan de *Uses & Gratifications-benadering*. Men vraagt zich hierbij af welke achtergrondkenmerken bepalend zijn voor veel, selectief of geen gebruik van bepaalde media.

2.4 Motieven om media te gebruiken

Media worden vaak niet zomaar gebruikt, maar worden veelal vanuit bepaalde motieven aangewend. Zo blijkt dat media niet alleen vanuit een **informatief** of **functioneel** oogpunt gebruikt kunnen worden, maar dat zij ook een **emotionele waarde** hebben. Vaak wordt het mediagebruik dan ook afgestemd op de stemming waarin men verkeert. Men kan op verschillende tijdstippen op zoek zijn naar andere dingen. Zo kan men het ene moment op zoek zijn naar ontspanning, het andere moment naar iets opwindends of naar een middel tegen de toeslaande verveling. Wanneer deze motieven aan het mediagebruik ten grondslag liggen, kunnen we de media hier beschouwen als *'moodmanagers'*. Toch worden de media allerm minst ook gekenmerkt door de impliciete of expliciete informatie die zij verschaffen. De verschillende media trachten dan ook hun inhoud af te stemmen op de interesses van hun doelgroep(en).

¹⁷¹ IDEM, pp. 157-158.

Uit een kwalitatieve studie van **d’Haenens, Beentjes & Blink** bleek dat Marokkaanse jongeren bijvoorbeeld sterk geïnteresseerd zijn in sport, maar ook in misdaadverslaggeving en lokaal en regionaal nieuws. Turkse jongeren zouden na sport, informatie over het land van herkomst het meest belangrijk vinden, gevolgd door misdaadverslaggeving, lokaal en regionaal nieuws.¹⁷²

2.4.1. Media als ‘moodmanagers’

Uit het survey-onderzoek van d’Haenens en andere komt televisie als het meest populaire medium naar voren. Televisie zou ook het sterkst tegemoet komen aan de verschillende stemmingen van jongeren. Redenen die men geeft om de televisie aan te zetten, zijn vaak uit verveling, ter ontspanning of om iets opwindends te beleven.

Wanneer we even kijken naar de **multiculturele programma’s**, merken we op dat de programmamakers er niet vanuit kunnen gaan dat hun televisieprogramma’s ook altijd door de jongeren bekeken zullen worden. Dit is gebleken uit groepsdiscussies een aantal jaren terug met zowel autochtonen als allochtonen van verschillende afkomst en leeftijd. In deze discussies werd het multiculturele televisieprogramma *Couleur Locale* geëvalueerd. Uit de discussies bleek dat dit programma meer in de smaak viel bij de autochtone jongeren dan bij de allochtonen, waarbij de jongere groep allochtonen zich nog negatiever opstelde dan de ouderen. Het uitsluitende gebruik van het Nederlands bleek een probleem te zijn voor deze jongeren. Zij haalden aan dat het beter zou zijn om het programma te houden in de taal van de belichte etnische groep, maar wel voorzien van een Nederlandse ondertiteling. Eveneens werd gepleit voor meer uitdieping van en afwisseling in de behandelde onderwerpen. Tenslotte waren de allochtone jongeren allesbehalve tevreden over de **beeldvorming** van de allochtonen in Vlaanderen. Zo zouden Vlaamse soapseries, volgens hen, alleen maar bestaande racistische vooroordelen benadrukken. De allochtonen zouden dus, net zoals de autochtone Belgen, positiever in beeld gebracht moeten worden, in meer reële situaties en in volwaardige rollen. Zij wensten ook dat qua thematiek vooral de wijze waarop de allochtonen leven in Vlaanderen, aan bod zou moeten komen.¹⁷³

¹⁷² IDEM, pp. 159-160.

¹⁷³ IDEM, p. 160.

2.4.2. Interesses van allochtone jongeren

Zoals we eerder al zagen, speelt televisie (ook muziek en Internet) een zeer belangrijke rol in het leven van de allochtone jongeren. Een leven zonder televisie kunnen de jongeren zich nauwelijks voorstellen. Op basis van televisie vormen ze voor een groot deel namelijk hun identiteit en geven ze expressie aan wie ze zijn (of zouden willen zijn).

Ten aanzien van informatie, zijn de **herkenbaarheid** en **identificatie** cruciaal voor de jongeren. Sommige onderwerpen, zoals sport spreken daarbij meer tot de verbeelding dan bijvoorbeeld kunst en cultuur.

Het zijn vooral de jongens die een sterke behoefte kennen aan **sportinformatie**. Meer specifiek, zijn het vooral de gegoede allochtone jongeren die interesse tonen in sport in het algemeen. De minder gegoede Turkse jongeren hebben een sterkere voorkeur voor sport vanuit Turkije of waarbij Turken betrokken zijn.

Wat betreft de interesse in **kunst en cultuur**, blijkt dat de allochtone jongeren meer geïnteresseerd zijn in toneel en kunst afkomstig van Turken/Marokkanen, dan in het algemeen.

Omdat de allochtone jongeren vrij sterk bezig zijn met hun **toekomstmogelijkheden**, scoort informatie over onderwijs en werk, en meer in algemeen; informatie over het leven in Vlaanderen, bijzonder goed. Zij zouden zelfs meer op zoek gaan naar dergelijke informatie dan hun autochtone leeftijdsgenoten.

Op het gebied van **religie en godsdienst**, zien we dat bijna alle Turkse en Marokkaanse jongeren uit het onderzoek moslim zijn en godsdienst ook belangrijk vinden. Vooral de Marokkaanse jongeren geven aan veel aan godsdienst te doen, terwijl de Turkse jongeren religieus iets minder actief zijn.

Het zijn dan ook vooral de Marokkaanse jongeren die graag op zoek gaan naar informatie over godsdienst. Ook via het internet gaan zij op zoek naar religieus georiënteerde informatie. Maar ook een deel van de Turkse jongeren zijn hierin geïnteresseerd. De etnisch-culturele positie en de mate van religiebeleving spelen ook hier weer een bepalende factor. Hoe meer de jongeren aan religie doen en hoe sterker hun affiniteit met het land van herkomst, hoe meer naar informatie over godsdienst op internet gezocht wordt.¹⁷⁴

¹⁷⁴ IDEM, pp. 161-164.

2.5 Kritische bemerking

Een punt van kritiek op het eigen geleverde werk is hier niet misplaatst. Zo werd er voor het stuk van ‘De rol van de media in het leven van allochtone jongeren’ (cfr. 4.2.) geput uit één enkel werk, namelijk; *“Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren”* van d’Haenens, van Summeren, Saeys en Koeman. Dit is iets wat in een thesis niet meteen de bedoeling is, maar toch wil ik er even bij vermelden dat dit een zeer relevant werk was, ook voor mijn eigen onderzoek en dat het ook een zeer recent onderzoek is (2004). Vandaar dat dit werk meerdere malen in dit stuk is terug te vinden.

Besluit

Zoals reeds in de inleiding van deze masterproef vermeld werd, wilden we met dit onderzoek niet de integratie van allochtone jongeren vooropstellen, maar werd er net gekozen voor een aantal concepten die juist het aspect van de multiculturaliteit benadrukken.

In het eerste hoofdstuk wordt dan ook het begrip “etnisch-culturele identiteit” uitgebreid onder de loep genomen. Het leek ons niet irrelevant om te starten met het begrip “culturele identiteit” om vandaar uit dan over te schakelen naar de meer specifieke term, werkelijk toegepast op de etnisch-culturele minderheden. De focus wordt gelegd op de “dynamische visie” op culturele identiteit, omdat deze visie ervan uitgaat dat culturele identiteit geen onveranderlijk gegeven is, maar integendeel onderhevig is aan veranderingen en meer gefragmenteerd en meervoudig geconstrueerd wordt door verschillende praktijken en posities. Dit omdat men in voorgaand media/migranten-onderzoek cultuur te veel als een statisch, onveranderlijk gegeven zag. Tegelijkertijd gaan we ervan uit dat deze “dynamische visie” het meest van toepassing is op de tweede generatie allochtonen, omdat ook zij voortdurend geconfronteerd worden met veranderingen en aanpassingen in hun multiculturele leven. Er wordt dan ook verondersteld dat deze levensstijl een invloed zou kunnen hebben op hun identiteit.

Omdat in deze eindverhandeling een onderzoek gevoerd wordt naar de betekenis van de Vlaamse televisie bij allochtone jongeren, is de relatie tussen televisie kijken en culturele identiteit zeker geen onbelangrijk gegeven. Er wordt dan ook een overzicht gegeven van de drie modellen die men in de literatuur onderscheidt; het “mechanistisch” model, het “wisselwerking”-model en het “postmoderne” model. De verschillen maar ook de raakpunten tussen de modellen worden aangehaald.

Na dit overzicht wordt er overgegaan tot literatuur die de identiteiten van etnisch-culturele minderheden nader onderzocht heeft. Hieruit blijkt dat de etnisch-culturele identiteit afstamt van echte of gepercipieerde gemeenschappelijke banden zoals taal, ras of religie. Maar het zou ook gebaseerd zijn op een gevoel van toebehoren tot een groep met een gemeenschappelijke afkomst en een gemeenschappelijke cultuur. In de wetenschappelijke literatuur hieromtrent maakt men verder een onderscheid tussen verschillende types acculturatiehoudingen. Deze verschillende houdingen zijn gebaseerd op een combinatie van dichotome attitudes ten opzichte van de ‘oude identiteit’ van de minderheden en de ‘nieuwe identiteit’ van de meerderheid (van het gastland). De vier verschillende mogelijkheden zijn: integratie, assimilatie, scheiding en marginalisatie. Welke type houding men

uiteindelijk zal aannemen, is afhankelijk van tot op welk niveau men geïnteresseerd is om de andere ‘oude identiteit’ te behouden, en in welke mate men verlangt om contact te hebben met de meerderheid en hun cultuur en die ‘nieuwe identiteit’ ook aan te nemen.

Wanneer er gekeken wordt naar de taal van de media die de minderheden gebruiken, hanteert men in de literatuur ook een bepaalde typologie. Men maakt een onderscheid tussen vier types mediagebruikers: ‘dualisten’, ‘adapters’, ‘separatisten’ en tenslotte ‘detached’. Er wordt dus rekening gehouden met het feit dat etnisch-culturele minderheden tussen twee culturen leven en dat zich dat ook zou kunnen uiten in hun mediagebruik. Het type mediagebruiker dat men uiteindelijk aanneemt is afhankelijk van een aantal factoren zowel op macro- als op microniveau. Zo kunnen de sociale status van de minderheden, hun persoonlijke achtergrondvariabelen, maar ook het media-aanbod zelf bepalende factoren zijn in het mediagebruik van de allochtonen. Hierin komt eveneens duidelijk de complexe en geschakeerde aard van de identiteiten van de etnisch-culturele minderheden naar voren. Een zeer interessant onderzoek betreffende deze problematiek was er één van Adoni, Cohen en Caspi: *“The consumer’s choice: Language, media consumption and hybrid identities of minorities.”* Uit hun studie is gebleken dat de dualistische-hybride mediaconsumenten, die relatief veel gebruik maken van de media in beide talen, het best uitgerust zijn en het meest compatibel zijn voor de integratie in een multiculturele samenleving. Hieruit kan men dus vaststellen dat de allochtonen die hun eigen taal en cultuur niet opgeven, het meest bereid zijn om de identiteit van de meerderheid te aanvaarden. Dit type mediagebruiker is ook het best uitgerust om een tweedelige of dubbele identiteit te construeren; die hoogstnodig is in een multiculturele samenleving.

De typologie van Adoni, Cohen en Caspi wordt ook nog bij andere auteurs teruggevonden. D’Haenens bijvoorbeeld maakt een overeenkomstig onderscheid tussen verschillende types allochtone mediagebruikers. Alleen maakt zij per type nog eens een onderscheid tussen verschillende subtypes op basis van hun mediagebruik en hun voorkeuren.

Al deze interessante bemerkingen zijn dingen die we zeker kunnen meenemen wanneer het eigen empirische onderzoek geanalyseerd wordt.

Met betrekking tot de identiteit van etnisch-culturele minderheden is het tevens van groot belang dat er een onderscheid gemaakt wordt tussen de verschillende generaties allochtonen. Dit werd dan ook belicht in deze thesis. De eerste generatie zou zich nog steeds richten op het land van herkomst en dit kan belangrijke implicaties hebben voor hun ervaring en hun perceptie van hun situatie in het gastland. Zo hebben de meeste allochtonen van de eerste generatie zich nooit echt in het gastland geïntegreerd en dit heeft uiteindelijk gevolgen voor hun identiteit.

Bij de allochtonen van de tweede generatie is er sprake van een heel ander verhaal. Deze mensen kunnen we met moeite immigranten noemen omdat ze hier geboren zijn. Zij komen via de school bijvoorbeeld veel meer in contact met autochtone waarden en symbolen en met Belgische maatstaven en gedragspatronen. Hierdoor is hun referentiekader dan ook meer Belgisch. Eigen aan de adolescentie is de ‘worsteling’ met de eigen identiteit. Bij allochtone jongeren wordt er verondersteld dat dit nog meer tot uiting komt omdat zij geconfronteerd worden met twee verschillende, uiteenlopende culturen.

Verder wordt er in de literatuur over allochtone jongeren een onderscheid gemaakt tussen verschillende stijlen of manieren van aanpassing. Zo is er een “*ethnic flight*” stijl, waar de allochtone jongeren strijden om de dominante groep na te bootsen en hen te vergezellen, terwijl ze hun eigen etnische groep achterwege laten. De “*tegengestelde*” stijl wordt gekenmerkt door jongeren die hun identiteiten structureren rond een proces van verwerping door de instituties van de dominante cultuur. De jongeren die de “*biculturele*” stijl ontwikkelen, zijn allochtonen die bemiddelen tussen de, vaak conflictueuze, culturele gewoontes van de thuiscultuur en de cultuur van het gastland. Zij leggen dus contacten met mensen uit de beide culturen.

Uit het voorgaande komt die culturele fragmentatie duidelijk naar boven, waar de allochtone jongeren van de tweede generatie vooral mee te kampen zouden hebben. Omdat we met deze thesis net die openheid wilden waarborgen voor het samenvloeien van twee culturen, en dit ook als uitgangspunt wilden nemen, in plaats van de integratie van de allochtonen steeds voor ogen te houden, werd het volgende hoofdstuk hieraan gewijd. Dit hoofdstuk gaat dus specifiek over de allochtonen van de tweede generatie en de daarbij horende kenmerken. Centraal hier staat natuurlijk het feit dat ze geconfronteerd worden met twee uiteenlopende culturen en dat ze hierdoor terugvallen op een dubbel cultureel referentiekader om betekenis te geven aan hun werkelijkheid. Hierdoor ontwikkelen de jongeren een dubbele of hybride identiteit. De ontwikkeling of de constructie van een identiteit is bij allochtone jongeren dus een zeer complex gegeven doordat ze tussen twee culturen leven. Voelen zij zich meer Turk/Marokkaan of toch meer Belg/Vlaming? In de literatuur maakt men ook een onderscheid tussen een *nationale*, een *etnische*, een *culturele* en een *religieuze* identiteit. Van belang in de zoektocht naar een zekere en authentieke identiteit, is het feit dat jongeren hierbij gebruik maken van verschillende media. Een belangrijke reden hiervoor is dat media identificatie met gelijkgezinden mogelijk maken. Sommige auteurs wijzen er ook op dat ‘tussen twee culturen leven’ zich kan uiten in het mediagebruik.

Daarom wordt in het laatste hoofdstuk van dit theoretische gedeelte ingegaan op de rol van de media in het leven van de allochtone jongeren. Eerst en vooral wordt er algemeen geduid op de rol van de media in de multiculturele samenleving. Het belang van een correcte beeldvorming van allochtonen komt hier aan bod, omdat via de media een groot deel van de publieke opinie zich een mening zou vormen over minderheden. Hieruit blijkt dus de grote verantwoordelijkheid van de media wat betreft de beeldvorming van etnisch-culturele minderheden. Jammer genoeg wijzen vele onderzoeken op de negatieve beeldvorming. Dit kan zorgen voor de legitimatie van bestaande vooroordelen of houdingen ten opzichte van allochtonen. Tevens kan het beeld dat via de media verspreid wordt een belangrijke rol spelen in de identiteitsvorming van allochtonen. Daarom worden er ook een aantal mogelijkheden gegeven die op een positieve manier kunnen bijdragen tot de erkenning van de eigenheid van de etnisch-culturele minderheden. Hierbij komt dan ook kort even het minderhedenbeleid van de VRT aan bod.

Omdat we zelf een publieksonderzoek voeren naar de betekenis van de Vlaamse televisie, wordt er in een volgend deel dieper ingegaan specifiek op de rol van de media in het leven van de allochtone jongeren. Dat de identiteitsconstructie bij allochtonen van de tweede generatie een zeer complexe aangelegenheid is, werd al eerder in deze thesis vermeld. Wat we nog niet wisten, is dat ze voor het experimenteren met hun identiteit veel inspiratie halen uit de televisie. Omdat er sprake is van een tendens die neigt naar meer individueel mediagebruik, of met broers en zussen, op de slaapkamer, bestaan er angsten dat de jongeren steeds verder geïsoleerd raken en dat zij zonder controle worden blootgesteld aan de media. Toch is uit onderzoek gebleken dat het collectieve gebruik van media helemaal niet verdwenen is. Nog steeds wordt er samen met anderen naar televisie gekeken.

Tevens blijkt dat allochtone jongeren zeer goed in staat zijn om met een kritische houding de verschillende media te gebruiken. Zo blijkt dat zij vooral op een kritische wijze omgaan met de berichtgeving in de Nederlandstalige media. Meer specifiek, zullen zij de informatie over Turkije of Marokko zorgvuldig controleren op volledigheid en correctheid. Uit de literatuur is gebleken dat de allochtone jongeren hier allerm minst tevreden over zijn. Volgens hen zou er juist sprake zijn van negatieve beeldvorming. Meer dan eens wordt over de media gezegd dat ze een afspiegeling zouden moeten zijn van de samenleving en dus ook van het multiculturele aspect van die samenleving.

Wat betreft de informatiebehoefte van de allochtone jongeren, zien we dat ze beweren over het algemeen beter op de hoogte te zijn van wat er in Vlaanderen gebeurt dan in Turkije of Marokko. De beheersing van de Nederlandse taal zou hier wel een bepalende factor spelen. Hoe beter zij het Nederlands beheersen, hoe beter zij zich zouden informeren over gebeurtenissen en nieuwsfeiten in Vlaanderen. De etnisch-culturele positie zou dan een belangrijke factor zijn om te verklaren in welke

mate de Turkse en Marokkaanse jongeren trachten op de hoogte te blijven van wat er in hun land van herkomst gebeurt. Turkse en Marokkaanse jongeren die een sterke affiniteit hebben met hun land van herkomst zouden vaker bijhouden wat er in Turkije/Marokko gebeurt dan jongeren die hier minder bij betrokken zijn. Uit de literatuur blijkt dus duidelijk dat de jongeren effectief door een tweesporig mediamenü gekenmerkt worden.

Op basis van de tweesporige interesse van allochtone jongeren in het land van herkomst en in Vlaanderen en het daarbij horende mediagebruik, hanteert men tevens een bepaalde typologie. Deze typologie komt ongeveer overeen met de types mediagebruikers die eerder in het theoretisch deel besproken werden. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen “*homelanders*” die overwegend Turks/Arabischstalige media gebruiken, “*omnivoren*” die ongeveer evenveel gebruik maken van de ‘eigen’ media als van de Nederlandstalige media en “*adapters*” die overwegend Nederlandstalige media gebruiken.

Tenslotte werd gekeken naar welke motieven en welke achtergrondkenmerken bepalend kunnen zijn voor het gebruik van bepaalde media. Zo blijkt dat media niet alleen vanuit een informatief of functioneel oogpunt gebruikt kunnen worden, maar dat zij ook een emotionele waarde hebben. Redenen die men geeft om de televisie aan te zetten, zijn vaak uit verveling, ter ontspanning of om iets opwindends te beleven.

Wat betreft multiculturele programma’s, zouden allochtone jongeren ijveren om het programma in de taal van de belichte etnische groep te houden, maar wel voorzien van een Nederlandse ondertiteling. Tevens pleit men voor meer uitdieping en afwisseling van de behandelde onderwerpen.

In een laatste stuk werd aandacht besteed aan waar de interesses van allochtone jongeren voornamelijk naartoe gaan.

Uiteindelijk kan men uit de literatuur besluiten dat televisie een zeer belangrijke rol speelt in het leven van allochtone jongeren. Een leven zonder televisie zouden deze jongeren zich nauwelijks kunnen voorstellen. Op basis van televisie vormen ze immers voor een groot deel hun identiteit en geven ze expressie aan wie ze zijn.

Empirisch deel

METHODOLOGISCH OPZET

Inleiding

In het empirische gedeelte van dit onderzoek zullen we eerst even kort stilstaan bij theoretische achtergronden uit de Communicatiewetenschappen, die inzicht verschaffen in het onderzoek naar mediapublieken. Op die manier kunnen we ook het eigen empirisch onderzoek hierbinnen plaatsen. Achteraf gaan we dan specifiek kijken naar de onderzoeks aandacht op het terrein van media en allochtonen. Dit vertaalt zich *grosso modo* in drie hoofdstromingen, die we even onder de loep zullen nemen. Dit overzicht laat ons dan ook toe om het eigen onderzoek te situeren. Vervolgens bespreken we dan de methodologische aanpak van het eigen empirisch onderzoek. Na de bespreking van de methodologie van dit onderzoek, zullen vervolgens de resultaten van het eigen onderzoek uiteengezet worden.

Hoofdstuk 1: Communicatiewetenschappelijk onderzoek naar mediapublieken

Heel wat auteurs hebben indelingen gemaakt van stromingen in het onderzoek naar mediapublieken. Deze indelingen kan men chronologisch, geografisch, maar ook ideologisch invullen. Wij sluiten ons hier aan bij de heldere driedeling van **Schröder** in effectonderzoek, ‘uses-and-gratifications’-onderzoek en ‘cultural studies’.

1. Effect-onderzoek: de kijker als passief ontvanger

Men kan het effectonderzoek situeren binnen het **mediumgecentreerde denkmodel**. Dit model richt zich vooral op processen die zich aan de mediaproductiekant afspelen. Het typische model van het **eenrichtingsverkeer stimulus-respons** blijft behouden. Massacommunicatie wordt hier dus als eenrichtingsverkeer beschouwd, terwijl men de kijkers ziet als passieve ontvangers van de

mediaboodschappen.¹⁷⁵ In deze visie ziet men mediagebruik als een sociaal probleem en daarom voert men ook onderzoek naar de **schadelijke effecten** van film, televisie, videogames, computer, enzovoort.¹⁷⁶

We zouden hier verder kunnen op ingaan en dit verdiepen, maar dit gaan we in het kader van deze thesis niet doen want deze visie uit het vroege mediaonderzoek is reeds lang achterhaald en met het eigen onderzoek sluiten wij ons hier ook niet bij aan.

2. ‘Uses & Gratifications’-onderzoek: de kijker als rationeel beslisser

Nadat uit onderzoek in de jaren '50, van onder meer **Paul Lazarsfeld**, bleek dat het mediumgecentreerde denkmodel niet langer verdedigbaar was, werd het **ontvangersgecentreerde denkmodel** geïntroduceerd, waar de ‘Uses-and-gratifications’-benadering volledig in past.¹⁷⁷ Vele auteurs zijn zich dan ook gaan buigen over de **actieve bijdrage van de kijkers** in hun mediagebruik. De vraag is hier dus niet langer wat media doen met publieken, maar wel wat publieken doen met media. Men beschouwt het publiek hier als actief en doelbewust handelend, en dus niet langer als slachtoffer van de tot dan toe veronderstelde almachtige media. De ‘Uses-and-gratifications’-benadering gaat ervan uit dat mediagebruik gebaseerd is op **individuele behoeften** en verlangens of wensen, zoals informatie, ontspanning, escapisme, enzovoort. De keuze van media en media-inhoud is dus een **rationeel proces** en gericht op het bereiken van specifieke doelen en voldoening.¹⁷⁸

Eind jaren '70, begin jaren '80 kreeg deze stroming heel wat kritiek te verwerken. Deze benadering zou te onvoldoende aandacht besteden aan de sociale context en zich ook geen vragen stellen bij de fundamentele machtsverhoudingen in media en maatschappij.¹⁷⁹ Men houdt in deze visie ook geen

¹⁷⁵ d’HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 92.

¹⁷⁶ MATHIJS (E.) & MEERS (P.). Beelden, kijkers, publieken. In: VAN DRIEL (H.). *Beeldcultuur*. Amsterdam, Boom onderwijs, 2004, p. 65.

¹⁷⁷ d’HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, pp. 92-93.

¹⁷⁸ MATHIJS (E.) & MEERS (P.). Beelden, kijkers, publieken. In: VAN DRIEL (H.). *Beeldcultuur*. Amsterdam, Boom onderwijs, 2004, p. 66.

¹⁷⁹ d’HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 93.

rekening met verschillen tussen individuele noden of wensen en het actuele mediagebruik, dat vaak bepaald wordt door toevalligheden en de context.¹⁸⁰

3. ‘Cultural Studies’-onderzoek: receptie, betekenis en dagelijks leven

Zoals we hier net zagen, was er vanuit bepaalde delen van mediastudies veel commentaar op de **eenzijdige, kwantitatieve benadering** van het media- en televisiepubliek zonder aandacht voor de sociale en culturele context en de bredere maatschappelijke machtsverhoudingen. De **Britse cultural studies** hebben, vanuit de kritiek op dit denken, de fundamentele machtsverhoudingen in media en maatschappij tot de kern van het onderzoek gemaakt. In deze context ontwikkelde zich dan het theoretische kader en het **kwantitatieve publieksonderzoek** met oog voor **betekenis, context en machtsverhoudingen** van mediagebruik.

Media-ervaringen worden binnen dit onderzoek ook gekaderd binnen bredere ervaringen van etniciteit, sociale klasse, gender, seksuele voorkeur, enzovoort. *“Mediagebruik wordt bekeken in interactie met specifieke socio-culturele contexten en geanalyseerd als een proces van betekenisgeving aan culturele producten en ervaringen.”* Media worden als een onderdeel van het **dagelijks leven** gezien. Dit wil zeggen dat publieken hier benaderd worden in hun routineus mediagebruik of als interpretatieve gemeenschappen. Het **receptieonderzoek**; de receptie van media door kijkers in context, is de onderzoekspraktijk die geïnspireerd is door cultural studies.

In tegenstelling tot bij het *‘Uses-and-gratifications’*-onderzoek benadert men publieken en kijkers onderzoeksmatig niet vanuit strikt afgebakende hypothesen die geoperationaliseerd en getoetst worden, maar wel in een circulair proces waarbij theorie en onderzoek elkaar continu voeden. Deze stroming wordt soms *new audience research* genoemd. Maar ook hier kunnen we verschillende fasen in het publieksonderzoek onderscheiden.¹⁸¹

3.1 Receptieonderzoek

De eerste fase noemt men receptieonderzoek. Hierbij wordt één specifiek programma of ‘tekst’ geanalyseerd en de receptie door de kijkers ervan bestudeerd. Het **‘encoding-decodingmodel’** van

¹⁸⁰ MATHIJS (E.) & MEERS (P.). Beelden, kijkers, publieken. In: VAN DRIEL (H.). *Beeldcultuur*. Amsterdam, Boom onderwijs, 2004, p. 66.

¹⁸¹ IDEM, pp. 66-67.

Stuart Hall staat centraal in dit soort van publieksonderzoek. Dit model wil weg van het lineaire ‘zender-boodschap-ontvangermodel’ van de traditionele massacommunicatie. Volgens Hall zijn er verschillende lezingen mogelijk van een mediatekst.¹⁸²

3.2 Etnografisch onderzoek

De tweede generatie publieksonderzoek binnen cultural studies wordt beschreven als ***audience ethnography***. Hierbij worden interpretatieve gemeenschappen onderzocht. Het dagelijks leven en het gebruik van een programma of een medium staan centraal in dit onderzoek. Er wordt niet meer gekeken naar de concrete receptie van een bepaald mediaproduct, maar naar **de rol van media in het dagelijks leven** van mensen. Men toont dan ook een grotere aandacht voor patronen in de sociale context van het gezin en de private ruimte van het woonhuis.¹⁸³

We kunnen ons eigen empirisch onderzoek situeren binnen deze **kwantitatieve etnografisch geïnspireerde publieksstudies**, die de dingen bestuderen vanuit een gecontextualiseerde benadering. De onderzoeksvraag die in dit onderzoek centraal staat is immers een vraag naar *de plaats en betekenis van de Vlaamse televisie in het dagelijkse, multiculturele leven bij allochtone jongeren van de tweede generatie*.

Dergelijke vragen kunnen niet volledig gevat worden via gestandaardiseerde vragenlijsten. Wanneer we willen *begrijpen (verstehen)* wat die Vlaamse televisie betekent en welke plaats de Vlaamse televisie bekleedt in het dagelijkse, multiculturele leven van deze jongeren, dringt zich een **interpretatieve onderzoeksbenadering** op. Via deze benadering trachten we ons zo goed mogelijk in te leven in de concrete microsetting van het multiculturele, alledaagse leven van deze respondenten.¹⁸⁴

3.3 Constructionistisch of discursief onderzoek

Tenslotte is er nog een derde fase die men constructionistisch of discursief noemt. Deze onderzoeksfase is niet meer zo duidelijk af te bakenen. Het gaat hier om een brede waaier aan studies die een nieuw geluid laten horen. Deze fase komt voort uit een diepgaande zelfreflectie van

¹⁸² IDEM, p. 67.

¹⁸³ IDEM, p. 68.

¹⁸⁴ VANDENBRANDE (K.). *Verscholen achter de krant; media, nieuws en burgerschap in het dagelijks leven: een publieksonderzoek naar de betekenis en beleving van de krant in een gemediatiseerde laat-moderne samenleving*. Brussel, VUB-doctorsproefschrift, 2002, p. 216.

publieksetnografie. Het etnografisch onderzoek wordt niet afgezworen, maar er wordt wel met een **breder maatschappelijk-structureel kader** gewerkt waarin media en mediagebruik geconcipieerd worden. De kern van dit onderzoek is veeleer de zoektocht naar de plek van media en mediagebruik in de hedendaagse cultuur.¹⁸⁵

¹⁸⁵ MATHIJS (E.) & MEERS (P.). Beelden, kijkers, publieken. In: VAN DRIEL (H.). *Beeldcultuur*. Amsterdam, Boom onderwijs, 2004, pp. 69-70.

Hoofdstuk 2: Onderzoek naar media en allochtonen

Sinds de jaren tachtig is in Europa, niet enkel vanuit de academische wereld, maar ook vanuit de media zelf en in beleidskringen, de belangstelling voor de relatie media-allochtonen, en de functie van de media in een multiculturele samenleving toegenomen. Media representaties, mediagebruik en de deelname aan het mediaproductieproces van etnische minderheden worden immers beschouwd als indicatoren voor de participatie aan het maatschappelijk leven en dus voor de integratie van allochtonen. Vandaar dat het onderzoek hiernaar wordt aangemoedigd.¹⁸⁶

De publieke aandacht voor etniciteitsvraagstukken is de laatste jaren groot hier in Vlaanderen. Men vermoedt dat die aandacht alleen maar zal toenemen in het licht van de pluriforme etnische samenstelling van onze samenleving.

Het onderzoek naar de verhouding tussen media en allochtonen kan worden opgedeeld in **drie hoofdstromingen**.

De eerste, een omvangrijke groep studies, omvat het onderzoek naar de **beeldvorming** rond allochtonen in de media.¹⁸⁷ Zo zijn er de klassieke inhoudsanalyses waarin wordt nagegaan welk beeld van de allochtonen naar voren komt in de diverse media. In het verlengde hiervan, en ook wel ter toetsing van de resultaten uit de inhoudsanalyse, zijn er dan de receptiestudies (zie verder), die nagaan op welke wijze deze beeldvorming geëvalueerd wordt door het publiek of door specifieke subgroepen. Zo kan men bijvoorbeeld onderzoeken in welke mate allochtonen tevreden zijn met de manier waarop ze bijvoorbeeld in nieuwsuitzendingen in beeld worden gebracht.¹⁸⁸

Dit onderzoek naar de beeldvorming rond allochtonen kent reeds een relatief lange traditie en hier is al behoorlijk veel onderzoek naar verricht.

In een onderzoek van **Halloran**, wordt er bijvoorbeeld gekeken naar de portrettering van etnische groepen en aanverwante thema's. De respondenten gaven negatieve commentaar op de manier waarop hun eigen etnische groep werd afgebeeld op televisie. Ze vonden dat deze mensen niet of te weinig aan bod kwamen, en als ze dan toch op televisie verschenen, was er sprake van negatieve

¹⁸⁶ DEVROE (I.). 'Minority Report'. *De nieuwsperecepties van etnische minderheden*. Gent, paper gepresenteerd op het Etniaal van de Communicatiewetenschap Universiteit Twente Enschede, 2004, p. 2.

¹⁸⁷ d'HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu's van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 95.

¹⁸⁸ COMBREZ (B.). Media en allochtonen: een literatuurstudie. In: d'HAENENS (L.) & SAEYS (F.) (eds.). *Media en multiculturalisme in Vlaanderen*. Gent, Academia Press, 1996, p. 7.

beeldvorming. Eveneens de stereotype manier van berichtgeving werd aangehaald door de geïnterviewden.¹⁸⁹

Ook in Vlaanderen zijn er verscheidene onderzoeken uitgevoerd die de beeldvorming van allochtonen in kaart hebben gebracht. Een belangrijk onderzoek was dat van **d'Haenens & Saeys**. Hiervoor verwijzen we graag naar het boek *Media en Multiculturalisme in Vlaanderen*, waar de belangrijkste resultaten van het onderzoek naar de beeldvorming van allochtonen in de Vlaamse media en naar de receptie van de berichtgeving terzake door allochtonen gebundeld werden.¹⁹⁰

Omdat hier al uitgebreid onderzoek is naar gedaan, leek het me niet wetenschappelijk relevant om me voor deze meesterproef bij deze stroming aan te sluiten.

In een tweede onderzoeksstroming, die vooralsnog onderbelicht is, wordt aandacht besteed aan de **mediaparticipatie van allochtonen als mediaprofessionals**.¹⁹¹ Een aantal cruciale vragen in deze categorie studies zijn: *in welke mate hebben allochtonen een plaats veroverd in de media? Hoeveel allochtonen zijn er reeds werkzaam in de mediasector? In welke posities komen zij terecht? Wordt er een beleid gevoerd om de tewerkstelling van allochtonen in de media te bevorderen? Indien dit het geval is, in welke mate zijn deze maatregelen succesvol?*¹⁹²

Studies tonen aan dat er maar weinig allochtonen werken in de media. Uit onderzoek naar het profiel van de Vlaamse journalisten blijkt dat slechts 1,7% van de journalisten van allochtone origine is. Auteurs als **Fiske** zien de lage participatie van allochtonen in de media als een belangrijke reden waarom de beeldvorming fout loopt.¹⁹³

De derde stroming betreft de zogenaamde **receptiestudies**. Hierin wordt nagegaan in welke mate en op welke wijze allochtonen gebruik maken van het media-aanbod. Binnen deze stroming staan

¹⁸⁹ HALLORAN (J. D.). Ethnic Minorities and Television. A Study of Use, Reactions and Preferences. In: *Gazette*, 1998, vol. 60, nr. 4, pp. 313-315.

¹⁹⁰ D'HAENENS (L.) & SAEYS (F.). Media en multiculturalisme in Vlaanderen. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.) (red.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, p. 226.

¹⁹¹ d'HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu's van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 95.

¹⁹² COMBREZ (B.). Media en allochtonen: een literatuurstudie. In: d'HAENENS (L.) & SAEYS (F.) (eds.). *Media en multiculturalisme in Vlaanderen*. Gent, Academia Press, 1996, p. 7.

¹⁹³ HAGHEBAERT (W.). *Allochtonen en media. Verwachtingen en perceptie*. RUG-Masterproef, 2005, pp. 14, 17.

vragen ter discussie zoals: *hoe evalueren zij het huidige media-aanbod, welke specifieke behoeften hebben zij ten aanzien van dit aanbod?*¹⁹⁴

Dit laatste perspectief houdt zich dus bezig met de vraag **wat allochtonen zelf denken over de media**. Uit onderzoek is gebleken dat de meerderheid van de allochtone respondenten uiterst kritisch en negatief reageert wanneer hen gevraagd wordt de media te evalueren. De mainstream media zouden volgens hen geen plaats bieden voor etnische minderheden. Respondenten wijzen er dan ook op dat de allochtone zenders vaak een aanvulling bieden voor de kloof die ze ervaren met de mainstream media. Ze vinden er onder andere gebalanceerde en objectieve informatie over hun cultuur, herkomstland en politiek.¹⁹⁵

Een zeer recent onderzoek dat we binnen deze stroming kunnen plaatsen is een studie van **Clycq, Timmerman en Michielsens**. Het is een kwalitatief onderzoek naar het gebruik en de evaluatie van televisienieuwsprogramma's en –zenders door jongvolwassen nieuwszoekers van Turkse of Marokkaanse origine in Vlaanderen. Uit de analyse van hun diepte-interviews is gebleken dat de twee grote Vlaamse televisieomroepen VTM en VRT, voor de allochtone respondenten, de basis van hun nieuwsgaring vormen. Het is vooral op deze twee oproepen dat ze een beroep doen wanneer ze op zoek gaan naar televisienieuws.

De zenders worden over het algemeen positief beoordeeld, maar de allochtonen hebben echter ook kritiek op de Vlaamse omroepen. De kritiek hierop betreft dan vooral de negatieve beeldvorming over hen. Ook wijzen de respondenten erop dat hun etnische groep (te) weinig in de media verschijnt. Wanneer dit dan toch het geval is worden ze voornamelijk opgevoerd bij 'typische' onderwerpen.¹⁹⁶

Ook het eigen empirisch onderzoek van deze meesterproef dient men binnen deze stroming te situeren. Maar zoals we eerder in dit methodologisch kader al zagen (1.3.2.), kunnen we het vooral onderbrengen bij het **etnografisch onderzoek**, waar er vooral gekeken wordt naar de rol van de media in het dagelijks leven van mensen.

In wat volgt wordt de methodologische aanpak van het eigen empirische onderzoek besproken.

¹⁹⁴ COMBREZ (B.). Media en allochtonen: een literatuurstudie. In: d'HAENENS (L.) & SAEYS (F.) (eds.), *Media en multiculturalisme in Vlaanderen*. Gent, Academia Press, 1996, p. 7.

¹⁹⁵ HAGHEBAERT (W.). *Allochtonen en media. Verwachtingen en perceptie*. RUG-Masterproef, 2005, p. 14.

¹⁹⁶ CLYCQ (N.), TIMMERMAN (C.) & MICHIELSENS (M.). Allochtone nieuwszoekers: Gebruik en evaluatie van televisienieuwsprogramma's en –zenders door jongvolwassen allochtonen. In: *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 2005, jg. 33, nr. 2, p. 146.

Hoofdstuk 3: Empirisch onderzoeksopzet

1. Probleemstelling en onderzoeksvragen

De vraag die centraal staat in dit onderzoek is: **welke plaats neemt de Vlaamse televisie in in het dagelijkse leven van Turkse en Marokkaanse jongeren van de tweede generatie en welke betekenis heeft die Vlaamse televisie in hun multiculturele leven?**

Om hierover meer te weten te komen kunnen we onmogelijk ontsnappen aan een onderzoek naar hun **mediagebruik en –gedrag**; dit bekeken vanuit het perspectief van de allochtone kijkers zelf.

Natuurlijk kunnen we in dit onderzoek niet dé allochtonen onderzoeken; een afbakening dringt zich dan ook op. We beperken ons tot allochtonen van Turkse en Marokkaanse afkomst, dit zijn tevens de grootste migrantenpopulaties in Vlaanderen.

Van belang is dat het Nederlandskundige respondenten zijn want er moet toch enige vertrouwdheid zijn met de Vlaamse televisie om de betekenis ervan te kunnen onderzoeken.

Meer specifiek richten we ons in dit onderzoek op **Turkse en Marokkaanse jongeren van de tweede generatie**. Deze groep allochtone jongeren zijn bijzonder interessant omwille van hun **culturele fragmentatie**. Ze worden namelijk geconfronteerd met twee uiteenlopende culturen ('intieme' Turkse/Marokkaanse cultuur en de buitenhuiselijke Belgisch-Vlaamse cultuur) en dit plaatst hen in een dualistische positie.¹⁹⁷ Er is met andere woorden sprake van een gedeelde culturele achtergrond, een dubbele identiteit. Deze culturele fragmentatie willen we dan ook centraal stellen in ons onderzoek.

De **kernvragen** die we hierbij stellen zijn:

- Welke plaats neemt Vlaamse televisie in in hun multiculturele leven; in die multiculturaliteit?
- Welke rol kan Vlaamse televisie spelen in die dubbele identiteit? (gedeelde populaire cultuur?)

¹⁹⁷ BAUWENS (J.). *Een cross-culturele ontmoeting van Turkse vrouwen met Vlaamse televisie. Een kwalitatieve receptie-analyse benadering verzoend met terminologische inzichten uit het Uses & Gratifications-onderzoek*. Brussel, VUB-licentiaatsverhandeling, 1994, pp. 152-153.

- Wat betekent het voor deze jongeren met een gedeelde culturele achtergrond om naar de Vlaamse televisie te kijken? Welke betekenis schrijven ze toe aan de momenten waarop ze naar Vlaamse televisie kijken?
- Hoe zit dat kijken naar die Vlaamse televisie ingebed in en wordt dit bepaald en beperkt door hun dagelijkse, multiculturele leven? (gecontextualiseerde benadering)

We willen dus uiteindelijk te weten komen wat het betekent om met een voet in twee werelden te staan en als communicatiewetenschapper buigen we ons over één bepaald aspect; namelijk de Vlaamse televisie.

Door het grote bereik onder autochtonen en allochtonen lijkt de televisie dé schakel bij uitstek tussen minderheid en meerderheid. Dit verklaart ook de relevantie om ons in dit onderzoek vooral toe te spitsen op televisie. Televisie is eveneens het meest populaire maar ook het meest toegankelijke medium, zelfs wanneer men de taal niet goed kan volgen, want televisie wordt ondersteund door beeld.

2. Doelstelling onderzoek

Dit onderzoek is **fundamenteel wetenschappelijk onderzoek** want we willen de wetenschappelijke lacunes betreffende ons onderwerp vullen. Er is namelijk bijzonder weinig kennis over de plaats die Vlaamse televisie voor allochtone jongeren bekleedt en ook over de betekenis die Vlaamse televisie heeft voor hen bekeken vanuit hun gedeelde culturele achtergrond. Vooral de laatste 10 à 15 jaar is hier bijzonder weinig onderzoek over gevoerd. Er werd toen vooral onderzoek uitgevoerd naar het mediabezit, mediagebruik, mediagedrag en de mediabehoefte van migrantenpublieken. Methodologisch was dit onderzoek sterk kwantitatief georiënteerd. Vandaar ook de wetenschappelijke relevantie om een kwalitatief publieksonderzoek uit te voeren. Zo kunnen we namelijk tot diepere inzichten komen die nuttige informatie kunnen bieden.

Met dit onderzoek willen we dus komen tot **inzichtelijke kennis** en eveneens **praktische wijsheid** aanreiken. Dit is de grote verdienste van sociale wetenschappen. Dit in tegenstelling tot de natuurwetenschappen die universele uitspraken willen formuleren en causaliteitsmodellen uitwerken. De kennis die we produceren is **contextgebonden** en is eveneens veranderlijk. We geven op een bepaald moment een bepaalde interpretatie aan een sociale werkelijkheid. Aristoteles noemt dit

Fronesis. Als sociale wetenschapper is het ook van belang om de publieke debatten te kennen en de mythes zodat je deze mythes kan nuanceren of doorprikken.

Dit soort kennis is gebaseerd op **praktische waarderationaliteit** en dus niet op analytische of instrumentele rationaliteit. Het is dus van groot belang dat we oordelen vellen en niet neutraal blijven. Dit is een bepaalde soort van kennis waar engagement achter zit; we kunnen aanbevelingen geven voor een betere wereld.

Men gaat ook de nadruk leggen op het concrete en het praktische, eerder dan op het theoretische (“priority of the particular”¹⁹⁸).

Ons doel is uiteindelijk om deze inzichten en het morele debat hieromtrent openbaar te maken en input te bieden aan het maatschappelijk debat. We treden in dialoog met deze individuen (allochtone jongeren) en helpen hen zo om over hun waarden te reflecteren.

Dit onderzoek kan eveneens beschouwd worden als een **toegepast wetenschappelijk onderzoek** want de omroepen zouden veel kunnen leren uit de resultaten en daar in de toekomst proberen rekening mee te houden. Bovendien zijn de allochtonen in onze samenleving een potentieel publiek en dit mogen ze niet onbenut laten, ze mogen dit brede publiek zeker niet links laten liggen.

De nadruk blijft echter liggen op het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek en dus op het vullen van de wetenschappelijke lacunes.

3. Methodologische aanpak

3.1 Dataverzameling

Corpus, materiaal, sample

De respondenten die centraal staan in dit onderzoek zijn **Turkse en Marokkaanse jongeren van de tweede generatie**. Dit wil zeggen dat ze reeds als kind met hun ouders meekwamen naar België of hier geboren werden en dus lagere school liepen in België. Van belang is dat het Nederlandkundige respondenten zijn want er moet toch enige vertrouwdheid zijn met de Vlaamse televisie om de betekenis ervan te kunnen onderzoeken.

¹⁹⁸ FLYVBJERG (B.). *Making Social Science Matter. Why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge, University Press, 2002, p. 57.

Hoe werden de respondenten nu precies geselecteerd? Omdat ik mijn thesis maak bij de wetenschapswinkel kon het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden me aan respondenten helpen die interessant waren voor en wouden meewerken aan mijn onderzoek.

In ieder geval praatten we nooit met mensen die we goed kenden (kennissen of vrienden). We konden die mensen natuurlijk wel inschakelen in onze zoektocht naar respondenten. Zo waren er verscheidene vrienden en vriendinnen die allochtone jongeren kenden van op school of van op het werk, die bereid waren om deel te nemen aan een diepte-interview. Ook de mensen die dan daadwerkelijk geïnterviewd werden, werden gevraagd of ze nog mensen kenden die hiertoe bereid waren. Men kan hier spreken van een sneeuwbaaleffect.

We moeten wel benadrukken dat niet zomaar iedereen in aanmerking kwam. We waren geïnteresseerd in die allochtone jongeren (van de tweede generatie) die toch af en toe met de Vlaamse televisie in contact komen.

Bij de selectie van de respondenten hebben we ook proberen rekening te houden met een gelijke genderverdeling. Er werd gepraat met 7 vrouwen en 11 mannen. Eveneens probeerden we om zowel respondenten te betrekken waarvan de ouders het Nederlands machtig zijn en respondenten waarvan de ouders dat niet zijn.

Via welke METHODE verzamel ik mijn data?

Zoals al eerder vermeld werd, werd er voor dit onderzoek gekozen voor een **kwalitatief publieksonderzoek**.

Dit leek me wetenschappelijk relevant omdat de meerderheid van de reeds uitgevoerde studies kwantitatief waren en er te weinig kwalitatief onderzoek werd verricht naar de betekenis die allochtonen geven aan de Vlaamse televisie.

Kwalitatief onderzoek biedt hier ook een meerwaarde. Wanneer mensen in hun eigen woorden kunnen vertellen wat die Vlaamse televisie voor hen betekent, in plaats van feitelijke vragen te beantwoorden waarvan het onderwerp door de onderzoeker zelf reeds nauw op voorhand werd vastgelegd, zal dit meer significante informatie opleveren en we zullen tot **diepere inzichten** komen en niet zozeer op het feitelijke niveau blijven hangen.

Schakenbos & Marsman formuleerden ook een kritiek op het onderzoek naar het mediagebruik van migranten. Deze kritiek richtte zich ondermeer op “*de vrij oppervlakkige onderzoeken waarin men zich bedient van een ruime steekproef.*”¹⁹⁹

Ze ijverden voor meer kwalitatieve studies: “*Deze laatste geven vaak meer inzicht in het feitelijk mediagebruik dan de surveys, zij zijn daarbij wel minder representatief.*”²⁰⁰

Er wordt dus vanuit verschillende hoeken in verband met het onderzoek naar migrantenpublieken gepleit voor een andere methodologische aanpak en een nieuw perspectief.²⁰¹

Juist omdat het onderzoek naar migrantenpublieken specifieke problemen stelt voor de eisen van het kwantitatief onderzoek, zoals o.a. de definiëring van de populatie, de steekproeftrekking en representativiteit van het onderzoek²⁰², kan de relevantie van een kwalitatieve benadering niet gering zijn.

Zoals we in het eerste hoofdstuk van het methodologische kader al zagen, dringt een **interpretatieve onderzoeksbenadering** zich op wanneer we willen *begrijpen* wat die Vlaamse televisie betekent en welke plaats die Vlaamse televisie bekleedt in het dagelijkse, multiculturele leven van de allochtone jongeren.

Via deze benadering trachten we ons zo goed mogelijk in te leven in de concrete microsetting van het multiculturele, alledaagse leven van deze respondenten.²⁰³

We kunnen dit situeren binnen de **kwalitatieve etnografisch-geïnspireerde publieksstudies** die de dingen bestuderen vanuit een gecontextualiseerde benadering.

Meer specifiek hebben we op basis van kwalitatieve **diepte-interviews** geprobeerd deze centrale vraag te beantwoorden. Er werden in totaal 17 individuele interviews afgenomen en één duo-gesprek.

¹⁹⁹ SCHAKENBOS (E.) & MARSMAN (G.). *Migranten en de media. Een literatuurstudie naar de trends in het mediagebruik van etnische minderheden in zes West-Europese landen*. Nijmegen, Masusa, 1988, p. 230.

²⁰⁰ IBIDEM.

²⁰¹ BAUWENS (J.). *Een cross-culturele ontmoeting van Turkse vrouwen met Vlaamse televisie. Een kwalitatieve receptie-analyse benadering verzoend met terminologische inzichten uit het Uses & Gratifications-onderzoek*. Brussel, VUB-licentiaatsverhandeling, 1994, pp. 78-79.

²⁰² SCHAKENBOS (E.) & MARSMAN (G.). *Migranten en de media. Een literatuurstudie naar de trends in het mediagebruik van etnische minderheden in zes West-Europese landen*. Nijmegen, Masusa, 1988, pp. 29-33.

²⁰³ VANDENBRANDE (K.). *Verscholen achter de krant; media, nieuws en burgerschap in het dagelijks leven: een publieksonderzoek naar de betekenis en beleving van de krant in een gemediatiseerde laat-moderne samenleving*. Brussel, VUB-doctorsproefschrift, 2002, p. 216.

We werkten niet met een vaste vragenlijst. We hebben integendeel heel **open gesprekken** gehouden. Tijdens de interviews werd wel met een **topiclijst** gewerkt waaraan een aantal hoofdvragen gekoppeld werden en die we dan doorheen het gesprek aankaartten. Verder was het belangrijk om actief te luisteren, om zo in te kunnen pikken op de uitspraken van de respondenten. Het was dan de bedoeling om hier dieper op in te gaan, op die manier konden de interpretaties beter ontrafeld worden en konden we op een hoger niveau komen. Ook wanneer de respondenten zelf bepaalde onderwerpen aanhaalden, die van belang konden zijn voor het beantwoorden van de probleemstelling, dienden we hier dieper op in te gaan. Dit kon eveneens interessante informatie opleveren.

In de lijn van de etnografisch geïnspireerde publieksstudies is deze open gecontextualiseerde benadering cruciaal, we praatten dus ook over het dagelijkse leven van de respondenten²⁰⁴. Op die manier konden we ons zo goed mogelijk inleven in het multiculturele leven van deze allochtonen om zo beter te begrijpen welke plaats en betekenis ze de Vlaamse televisie toekennen.

3.2 Data-analyse

Vaak stelt men bij kwalitatief onderzoek de vraag of de onderzoeksbevindingen wel betrouwbaar zijn. Daarom zullen we in dit punt stilstaan bij de manier waarop de gesprekken geanalyseerd werden. Dit zorgt voor transparantie, zodat het onderzoek toch controleerbaar wordt.

Eerst en vooral vermelden we nog even dat de doelstelling van kwalitatief interpretatief onderzoek niet kwantificering is. Het is immers niet de bedoeling aan te geven in welke mate een bepaald fenomeen zich voordoet en zelfs al zou men dat willen, het beperkt aantal gesprekken laten niet toe dergelijke uitspraken te doen. De bedoeling is wel de aard van het sociaal verschijnsel te onderzoeken en te begrijpen.²⁰⁵

Hoe werd er nu concreet te werk gaan bij de data-analyse?

De interviews werden opgenomen zodat ze achteraf integraal uitgetypt konden worden. De transcriptie van de interviews zijn een vrij getrouwe weergave in spreektaal. Ook de non-verbale communicatie, de sfeer van het gesprek, de houding van de respondenten werden in de transcripties vermeld.

²⁰⁴ IDEM, p. 229.

²⁰⁵ IDEM, p. 231.

De uitgetypte interviewteksten worden vervolgens op zeer systematische wijze geanalyseerd. Hierbij laten we ons inspireren door de **grounded theory method** van Glaser & Strauss. Het is hier niet echt de bedoeling om tot een volwaardige nieuwe theorie te komen, dit onderzoek wilt meer een beeld schetsen van een bepaald fenomeen, een bepaalde situatie. Er wordt wel verder gebouwd op hun visie op coderen; de interviews worden ook eerst 'uiteengerafeld' om dan nadien de dingen weer samen te brengen en het geheel te bekijken. Eveneens vloeien de concepten voort uit de betekenisgeving van de onderzochten. Later worden deze dan geobjectiveerd in begrippen (conceptualisering).

De interviews zijn een ongeordende verzameling uitspraken, die vaak zeer verschillend zijn van karakter. Het doel van de kwalitatieve analyse is dus om een bepaalde structuur of een bepaald patroon aan te brengen in deze berg van data en te komen tot een zinnige ordening.²⁰⁶ Dit wordt gedaan door de interviews meerdere malen grondig te lezen en deze dan op te splitsen in fragmenten en wel zo dat ieder fragment informatie geeft over slechts één onderwerp. Vervolgens worden de tekstfragmenten voorzien van een label, dit wil zeggen: van een naam voorzien (conceptualisering). Hierbij is het belangrijk om zo dicht mogelijk bij de inhoud van het tekstfragment te blijven. Fragmenten waarin meerdere ideeën aan bod komen, kunnen verschillende labels krijgen. Nadien worden de labels geordend, dit door alle labels van fragmenten met hetzelfde kenmerk onder elkaar te zetten. Op die manier kan men ontdekken welke dimensies en welke ladingen het kenmerk kent en kom je tot een categorieënsysteem. Dan is het de bedoeling om ook de volgende interviews op te delen in fragmenten en aan elk fragment één of meerdere labels uit het bestaande categorieënsysteem toe te kennen. Indien nodig worden er labels bijgecreëerd, aangepast of verfijnd. Uiteindelijk kunnen we dan de centrale ideeën voor elk label voor onszelf samenvatten in een memo. Deze memo's vormen dan de basis voor de bespreking van het materiaal.

²⁰⁶ BAARDA (D.B.), DE GOEDE (M.P.M.) & TEUNISSEN (J.). *Basisboek kwalitatief onderzoek: praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen, Stenfert Kroese, 2001, p. 169.

1. Voertaal

Alvorens we het mediagebruik en –gedrag van de allochtone kijkers van naderbij zullen bekijken, kunnen we niet voorbijgaan aan de voertaal van deze jongeren en hun **beheersing van de Nederlandse taal**. Het is namelijk zo dat taal, maar ook cultuur, grotendeels het mediagebruik blijven bepalen. Dit is bijvoorbeeld gebleken uit de Europese circulatie van televisiefictie.²⁰⁷ De taal die ze het meest machtig zijn en die ze het vaakst gebruiken, speelt dus een belangrijke factor in de keuze van bepaalde media.²⁰⁸ In dit geval gaat het hier om de keuze tussen de Vlaamse televisie, dan wel de Turkse/Marokkaanse televisie (satelliet). In het hiernavolgende stuk zullen we beschrijven welke media de allochtone jongeren voornamelijk bekijken.

De beheersing van de Nederlandse taal blijkt ook van grote invloed te zijn op de mate waarin Marokkaanse jongeren op de hoogte proberen te blijven van wat er in de Vlaamse samenleving gebeurt. Hoe beter zij het Nederlands zouden beheersen, hoe beter zij zich zouden informeren over gebeurtenissen en nieuwsfeiten in Vlaanderen.²⁰⁹

Omdat we er vanuit gaan dat allochtone jongeren van de tweede generatie in confrontatie komen met twee verschillende leefwerelden, hebben we zowel gevraagd naar de taal die ze thuis spreken, met hun ouders, broers en zussen, maar ook welke taal ze buitenshuis spreken, met vrienden bijvoorbeeld. Zoals we verwacht hadden, is er duidelijk een verschil op te merken tussen de taal die ze **thuis met hun ouders** spreken en de taal die ze buitenshuis spreken. Bijna alle respondenten spreken minstens met één van beide ouders de taal van het land van herkomst, vaak is die ouder het Nederlands dan ook niet helemaal machtig of slechts op gebrekkige wijze. Met **broers en zussen** wordt dan voornamelijk Nederlands gesproken of een mengeling van beide talen (Nederlands en taal van land van herkomst). Deze jongeren worden dan ook meer met de Vlaamse cultuur geconfronteerd of zitten er vaak in ondergedompeld wanneer ze uit huis gaan. De meeste zijn dan ook in het Nederlands hier naar school gegaan.

²⁰⁷ MATHIJS (E.) & MEERS (P.). Beelden, kijkers, publieken. In: VAN DRIEL (H.). *Beeldcultuur*. Amsterdam, Boom onderwijs, 2004, p. 81.

²⁰⁸ ADONI (H.), COHEN (A. A.) & CASPI (D.). The consumer's choice: Language, media consumption and hybrid identities of minorities. In: *Communications*, 2002, vol. 27, p. 425.

²⁰⁹ d'HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu's van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 153

Met **vrienden** wordt ook voornamelijk Nederlands gesproken of zoals met broers en zussen een mengeling van beide talen.

Uiteindelijk geven alle respondenten aan het Nederlands beter onder de knie te hebben dan de taal van het land van herkomst. Zij vinden dit ook veel belangrijker omdat ze in België wonen en leven en omdat hun toekomst hier ook ligt.

(uit interview 15:)

Pinar (Turks meisje, 24 jaar): *'k Bedoel; onze toekomst ligt hier in België. Als ik later, na mijn studies, ja ga werken, dan gaat 't waarschijnlijk Nederlandstalig zijn. Euhm, als ik euhm...wie weet, op een euh bepaald moment iets ga schrijven voor één of andere tijdschrift of...of krant of ja, 'kweet ni... 'k heb eigenlijk al euh zoveel meegemaakt in mijn leven, da ik later zelfs denk aan een eigen boek schrijven, dus met...met het Turks continu te spreken gaat het bij mij ni lukken. Dus mijn Nederlands, daar moet ik eigenlijk aan blijven werken. Dus liever de Nederlandse tv...*

Belangrijk hierbij te vermelden, is het feit dat bijna alle respondenten jonge, vrij goed opgeleide mensen zijn. Het is vrij logisch dat deze jongeren de Nederlandse taal behoorlijk goed beheersen, in vergelijking met hun ouders of diegene die hier niet studeren.

2. Kijkgedrag

Zoals in het empirisch onderzoeksopzet eerder werd aangehaald, konden we, om meer te weten te komen over de betekenis en de beleving van de Vlaamse televisie, onmogelijk ontsnappen aan een onderzoek naar hun **mediagebruik en –gedrag**; dit bekeken vanuit het perspectief van de allochtone kijkers zelf. Zo werd er dus in eerste instantie een aantal algemenere vragen gesteld aan de respondenten over hun kijkgedrag. Kijken ze veel televisie, wordt er voornamelijk naar de Vlaamse televisie of naar de satellietzenders gekeken, met wie kijkt men meestal televisie, waar kijken de ouders naar, is er iemand die thuis bepaalt naar wat er wordt gekeken, naar welke onderwerpen gaat hun interesse vooral uit en bestaat er een voorkeur voor een bepaalde zender, zijn vragen die aan bod kwamen.

2.1 Type mediagebruiker: ‘Adapters’, ‘Dualisten’

In de literatuur zagen we dat er verschillende theoretische types van mediagebruikers onderscheiden worden. Deze indeling gebeurt op basis van de taal van de media die de alloctonen gebruiken en op basis van de tweesporige interesse van deze jongeren in het land van herkomst en in Vlaanderen en het daarbij horende mediagebruik.²¹⁰

Uit de interviews is gebleken dat alle respondenten voornamelijk naar de **Vlaamse televisie** kijken. Dit wil dus zeggen dat men deze jongeren kan typeren als zijnde ‘*adapters*’. ‘Adapters’ worden namelijk beschouwd als degene die veel gebruik maken van de media in de taal van de meerderheid en weinig gebruik maken van de media in de taal van de minderheden.²¹¹

In de theorie worden een aantal factoren, zowel op macro- als op microniveau, verantwoordelijk gesteld voor het type mediagebruiker dat men aanneemt. Zo zou de **sociale status** van de minderheden een bepalende factor kunnen zijn. Men veronderstelt bijvoorbeeld dat de minderheden die geen afgebakende grenzen onderhouden met de meerderheid van de bevolking, eerder tot het type van de ‘adapters’ zouden behoren. Deze minderheden zouden min of meer hun eigen cultuur en taal verlaten en geleidelijk aan deel uitmaken van de meerderheid.²¹²

Het is vrij aannemelijk dat deze alloctone jongeren geen sterk afgebakende grenzen onderhouden met de dominante samenleving, dit omdat zij bijna dagelijks in de Vlaamse cultuur ondergedompeld worden en er mee geconfronteerd worden.

Deze jongeren zijn hier dan ook geboren en getogen en gaan hier tevens naar school. De meeste onder hen voelen zich dan ook meer Vlaams dan Turks/Marokkaans.

(uit interview 4:)

Interviewer: *Ja. Euh, kunt ge mij nu vertellen waarom da ge juist naar de Vlaamse televisie kijkt. Alé, vanuit welke motivatie kijkt ge daar naar?*

Farid (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Omda ik ne Vlaming ben (lacht). Euh...ja, kijk hè, ik ben euh...opgegroeid...euh...in een buurt vol met euh Vlamingen. Bij ons euh in 't straat woonde er ene Marokkaan en voor rest ja, al onze vrienden waren...waren...ja, da waren Vlamingen hè, Belgen. Euh, dus euh, ja, da was altijd in 't Nederlands en ja, mijn broer zat dan ook in die groep en vandaar...wij praten Nederlands met mekaar, dat is eigenlijk de voertaal. En vandaar ja...uw vrienden kijken naar da, ge kijkt ook euh...ze*

²¹⁰ ADONI (H.), COHEN (A. A.) & CASPI (D.). The consumer's choice: Language, media consumption and hybrid identities of minorities. In: *Communications*, 2002, vol. 27, p. 419.

²¹¹ IBIDEM.

²¹² IDEM, p. 420.

kijken naar ‘Samson’, naar ‘Samson’, dit dat...dus...alé ja, dat is gewoon zo gekomen door de buurt, denk ik, door...

(uit interview 8:)

Malik (Marokkaans-Italiaanse jongen, 23 jaar): *Ja, ik voel mij wel Belg. Alé ja, als er iemand iets slecht zou zeggen over...dat is mijn land, alé voor mij is da mijn land hè, België. Ik heb niks te zoeken in...als ik naar Marokko ga, ik...alé ja, ik loop daar verloren hè...*

Ik heb ook alleen euh...ja, ge kunt zeggen “westerse vrienden”. Mijn vriendin is ook euh van Belgische afkomst. Dus euh...

Desondanks de allochtone jongeren aangaven voornamelijk naar de Vlaamse televisie te kijken, konden we toch een verschil opmerken tussen het mediagebruik bij Turkse en Marokkaanse jongeren. Zo waren er onder de Turkse jongeren, in het bijzonder de meisjes, meer **dualisten of omnivoren** terug te vinden. Dit wil zeggen dat zij veel gebruik maken van zowel tv-zenders uit het land van herkomst als van de Nederlandstalige media.²¹³ Zij kijken dus meer naar Turkse zenders dan dat Marokkaanse jongeren naar Arabischtalige zenders kijken. Deze bemerking werd ook teruggevonden in een onderzoek van **d’Haenens, Van Summeren, Saeys & Koeman**: “*Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren.*”²¹⁴

In een studie van **Adoni, Cohen** en **Caspi** concludeert men dat juist deze **dualistische-hybride mediaconsumenten**, die relatief veel gebruik maken van de media in beide talen, het best uitgerust zijn en het meest compatibel zijn voor de integratie in een multiculturele samenleving. Dit wil dus zeggen dat de constructie van een “meerderheidsidentiteit” niet noodzakelijk een exclusief gebruik van de dominante media vereist.

Dit type mediagebruikers zou ook het best uitgerust zijn om een **tweeledige identiteit** te construeren, die hoogstnodig is in een multiculturele samenleving.²¹⁵

Dit is een bijzonder interessant gegeven voor **verder onderzoek**. Want wij kunnen op basis van slechts achttien respondenten moeilijk veralgemenen naar de gehele Turkse en Marokkaanse populaties.

Op het microniveau, zouden **persoonlijke achtergrond variabelen**, zoals gender, leeftijd en opleiding, de keuze van de taal waarin men de media wil gebruiken beïnvloeden.²¹⁶ Dit kan in dit

²¹³ d’HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 155.

²¹⁴ IDEM, p. 157.

²¹⁵ ADONI (H.), COHEN (A. A.) & CASPI (D.). The consumer’s choice: Language, media consumption and hybrid identities of minorities. In: *Communications*, 2002, vol. 27, nr. ?, p. 431.

²¹⁶ ADONI (H.), COHEN (A. A.) & CASPI (D.). The consumer’s choice: Language, media consumption and hybrid identities of minorities. In: *Communications*, 2002, vol. 27, p. 420.

onderzoek zeker meegespeeld hebben. We hebben hier namelijk vooral te maken met jonge en goed opgeleide mensen, die hierdoor de taal van het gastland beter beheersen. Hierdoor wordt het vrij logisch dat zulke jongeren eerder ‘adapters’ of tenminste ‘dualisten’ zijn.

Zoals we eerder al zagen, speelt ook de **taalbeheersing** van de jongeren een cruciale rol in hun mediagebruik.²¹⁷ Belangrijk hierbij te vermelden, is het feit dat alle respondenten de Nederlandse taal goed beheersen. Dit zorgt dus misschien voor een ietwat vertekend beeld.

2.2 Kijkgedrag ouders: ‘homelanders’ of ‘separatisten’

Wanneer gevraagd werd naar het kijkgedrag van de ouders, is het toch opmerkelijk dat ze nog behoorlijk wat naar de satelliettelevisie kijken, vaak is die Turks/Arabischtalige televisie er ook speciaal voor hen gekomen.

(uit gesprek 16:)

Interviewer: *En euh, waarom is die Turkse televisie, allee die satelliettelevisie der dan nog gekomen?*

Hanife (Turks meisje, 23 jaar): *Eerder, eerder voor mijn moeder want mijn moeder is zo ja, een huisvrouw. En overdag ja, op de Belgische posten, daar is echt ni veel te zien. En dan is da zo eerder voor haar zo, voor die programma’s; vrouwenprogramma’s,...*

(uit gesprek 14:)

Interviewer: *Ja. En de satelliet is er eigenlijk gekomen voor uw ouders dan?*

Muharem (Turkse jongen, 24 jaar): *Ja.*

Interviewer: *Maar ni... ni voor jullie?*

Muharem: *Nee, ni voor ons. Wij...wij kijken da eigenlijk ni. Buiten mijn zusje die een aantal programma’s kijkt, ’t is da. Maar ja...*

Interviewer: *Euh, is er iemand die thuis eigenlijk bepaalt naar wat dat er wordt gekeken op televisie?*

Muharem: *Euhm, dat was tot een jaar geleden wel zo. Toen zijn ze satelliet gaan halen. Euh, wij hebben discussies gekregen thuis: ik en mijn vader; mijn vader die constant naar het Turkse nieuws ging kijken en ik was het zat en ik ben gewoon een tv gaan kopen. Dus euh... nu bepaalt niemand meer. Allee, dus mijn moeder en mijn vader kijken naar de grote tv, onder, ‘k zal ’t zo zeggen. Wij hebben ons...op ons kamer een eigen tv en dat is voor mij, mijn broerke en voor mijn zusje dan.*

²¹⁷ d’HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, p. 158.

Dit neemt niet weg dat ze ook af en toe naar de Vlaamse televisie kijken. Wat dat betreft zijn er toch redelijk wat onderlinge verschillen. We gaan hier niet verder op in omdat de tweede generatie allochtone jongeren centraal staan in dit onderzoek.

2.3 Kijkgedrag thuis

Privé versus collectief mediagebruik

Wanneer men het in de literatuur heeft over het kijkgedrag thuis, is er sprake van een tendens die neigt naar **meer individueel mediagebruik**. Door de hoge mate van welvaart en modernisering wordt er tegenwoordig gesproken van een nieuw fenomeen; namelijk de **slaapkamercultuur**.²¹⁸ Dit is een fenomeen dat we ook in de gesprekken konden terugvinden. Bijna alle respondenten haalden aan dat er thuis meerdere televisietoestellen aanwezig zijn, waaronder ook op hun kamer. Vaak kijken de allochtone jongeren alleen of samen met broers en zussen, aangezien zij vaak hun slaapkamer met hen moeten delen. Hierdoor valt de controle van de ouders over het mediagebruik van hun kinderen zo goed als weg.

(uit interview 2:)

Ptiseim (Marokkaans meisje, 19 jaar): *De tv is meestal in mijn kamer, soms geef ik dan wel toe en laat ik mijn kleine broertjes naar kinderprogramma's kijken zoals 'Spring', Ketnet...ma, dan laat ik ze zo efkes tot 18u of tot 19u kijken maar daarna dan beslis ik. Want...alé ik ben, denk ik, thuis diegene die 't meest naar tv kijkt.*

(uit interview 8:)

Erhan (Turkse jongen, 23 jaar): *We hebben nu ook 3 tv's thuis, dus iedereen kijkt wel zijn ding als 't moet. Maar voor de rest staat beneden al...staat 't beneden op en dan ja boven en in de kamers euh kijkt iedereen zijn ding hè.*

(uit interview 10:)

Interviewer: *En euh, met wie kijkt ge gewoonlijk televisie?*

Mohammed (Marokkaanse jongen, 22 jaar): *Als ik hier op kot ben dan is 't meestal met mijn collega. Als ik thuis ben, is da ook met...ook met mijn broer. Da 's ook zo iemand die...*

Interviewer: *Ja. En euh...en meestal ni met uw ouders dan?*

Mohammed: *Nee, want wij hebben tv's...ik bedoel, wij hebben een groot huis, dus ieder... want ik en mijn broer hebben een appartement gekregen en daar slapen wij samen. Wij hebben daar ook onze eigen tv.*

²¹⁸ d'HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu's van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, pp. 66-67.

Dat het individuele mediagebruik onder de jongeren toeneemt, wil echter niet zeggen dat het **collectieve mediagebruik** helemaal verdwenen is. Nog steeds wordt er samen naar de televisie gekeken. Uit de gesprekken is gebleken dat de ouders in de woonkamer naar de televisie kijken en dat er hier sprake is van een soort van **hiërarchie**; vaak is het de vader die dan bepaalt naar wat er wordt gekeken, vervolgens gaat het beslissingsrecht volgens ouderdom verder. Al wordt dit niet altijd even strikt toegepast.

(uit interview 3:)

Interviewer: *Ja. En...is er iemand die thuis bepaalt naar wat er wordt gekeken?*

Mohamed (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Euh, da hangt ervan af, in die zin euh...een soort hiërarchie; als mijn vader er is dan bepaalt mijn vader waar dat er wordt gekeken, dan is 't meestal euh den Arabische tour op, da vind ik nooit ni leuk, want dan vertrek ik (lacht). Als...Dan gaat da volgens euh...laat ons zeggen...*

Interviewer: *...ouderdom*

Mohamed: *...ja, leeftijd. Die heeft dan de afstandsbediening en die bepaalt wat dat er op tv komt.*

(uit interview 4:)

Interviewer: *Ja. Ok, euhm, is er iemand die thuis bepaalt naar wat dat er wordt gekeken?*

Farid (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Nee, we hebben nu thuis een 4-tal tv's ofzo, dus euh...iedereen heeft wel euh zijn goesting, jaja.*

Maar wacht hè...dus stel...dat is zo hè maar...als ge in de living zit, ja, en ik ben bijvoorbeeld aan 't eten, ja en euh, mijn zusters zitten erbij of wat dan ook en zij willen bijvoorbeeld kijken naar euh 'Days of our lives' ofzo, da pakt ni. Snapt ge? Als ik er ben...

Interviewer: *...gij bepaalt dan*

Farid: *...dan bepaal ik het. Ja? Euh, als mijn vader dan komt, ja, die zit nog een trapke hoger in de hiërarchie, dan kijkt hij bijvoorbeeld naar Aljazeera of naar Marok of naar wat dan ook, snapt ge? Dus euh...*

Interviewer: *Dus toch een zekere hiërarchie.*

Farid: *Ja, toch wel ja. 'k Ga...'k ga ni euh...mijn klein zusters euh...naar...als ze bijvoorbeeld naar Ketnet zijn aan 't zien; naar 'Spring' of dit of dat, dan laat ik da wel staan, snapt ge? Omdat ik zoiets heb van: "ok." Maar als er naar 'Mooi en Meedogenloos' gekeken wordt of...of naar 'Thuis' of dit dat, waar ik echt ni naar kan zien, ja, en dan doe ik da weg, snapt ge? Omda ik gewoon ja...omda ik daar gewoon ni graag naar kijk. Da storend voor mij, 'k zal het zo zeggen. Als ik da ni als storend ervaar dan is da geen probleem voor mij. Maar als ik da als storend ervaar, ja, dan moet da weg. Dus euh...vanuit da punt is da wel een hiërarchie, maar uiteindelijk ja, ni, ni echt zo van: ok, ik kom binnen, euh, "hier, kies maar". Nee, da 's gewoon; als da mij ergert moet da weg, zo simpel is da.*

Wat uit de interviews ook opvalt, is het feit dat de Turkse meisjes eerder geneigd zijn om ook met hun ouders samen naar de televisie te kijken. Dit zou een logisch gevolg kunnen zijn van het

fenomeen dat deze Turkse jongeren vaker naar televisiezenders kijken uit het land van herkomst dan de Marokkaanse jongeren. Door het beperkte aantal interviews kunnen we hier natuurlijk geen betrouwbare uitspraak over doen.

2.4 Interesses van allochtone jongeren

Net zoals bij autochtone jongeren, kan men bij allochtone jongeren ook **geen éénduidig antwoord** geven op de vraag naar welke onderwerpen hun interesse voornamelijk uitgaat. Eerst en vooral bestaan er genderverschillen. Zo halen de jongens bijvoorbeeld aan sterk geïnteresseerd te zijn in **sport**. Maar ook van persoon tot persoon kunnen de voorkeuren voor bepaalde onderwerpen verschillen.

Toch konden we bij de respondenten een sterke interesse terugvinden naar allerlei onderwerpen die betrekking hadden tot **allochtonen**. Ook debatten of documentaires over de **islam** en dergelijk meer vielen in de smaak. Hun aandacht werd ook extra getrokken wanneer allochtonen zelf mee participeerden aan een debat.

(uit interview 3:)

Interviewer: *Euh, zijn er bepaalde onderwerpen die u vooral aanspreken?*

Mohamed (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *In de...bij de Vlaamse programma's?*

Interviewer: *Ja*

Mohamed: *Onderwerpen...euh ja, als er euh...eerlijk gezegd euh, buiten nu de films en de spelletjes, laten we zeggen als het op debatzaken komt, ben ik enkel eigenlijk vooral geïnteresseerd als er euh over allochtonen wordt gepraat of als er allochtonen komen praten.*

...ja, dan sta ik op, laten we zeggen, 't puntje van mijn stoel, bij manier van spreken.

(uit interview 10:)

Interviewer: *En euh, bepaalde onderwerpen dat u vooral aanspreken?*

Mohammed (Marokkaanse jongen, 22 jaar): *Bepaalde onderwerpen?*

Interviewer: *Ja, bepaalde dingen da ge zegt van: "dat interesseert mij nu meer dan andere." Waar da ge extra aandacht voor hebt?*

Mohammed: *Euh, eerlijk gezegd wel, als er documentaires komen over de islam, euh of debatten, euh als 't gaat over Palestina. Dat is echt wel... documentaires van da ik echt wel volg van dat da echt wel interessant is, da ge der wel iets van wilt bijleren, da wel ja. Maar zo van die series is da echt wel entertainment. Maar als ge actualiteit ziet, dat is echt wel van, da ge der echt wel aandachtig bij bent, da ge der echt wel bij verder nadenkt wat er allemaal aan 't gebeuren is. En zeker met die debatten, voorbije jaar, euh, nu het hoofddoekdebat euh,...dus als 't over godsdienst gaat, dan wel, dan... en zeker als ze soms iets verkeerd zeggen of iets verkeerd opvatten, word ik echt wel kwaad van eerlijk gezegd. Want de media, dat is echt van, een totaal ander beeld dat overheerst dan dat het werkelijk zou moeten zijn.*

Hieruit blijkt duidelijk dat er nog een grote interesse bestaat over onderwerpen die betrekking hebben tot hun eigen cultuur en godsdienst of over hun land van herkomst.

Dit neemt niet weg dat zij ook bijzonder sterk geïnteresseerd zijn in informatie over het leven in Vlaanderen.

(uit interview 17:)

Ather (Turks meisje, 20 jaar): *En ik weet ni, ik luister meer naar 't nieuws in...in het Nederlands, op de Belgische kanalen. Omdat ik denk van: allee, wij wonen in België, 't is meer nu voor 't moment het Belgisch gebeuren dat ons interesseert dan het Turkse. Oké, da 's wel Turkije en we zijn daar van afkomstig en zo, maar wij wonen hier en dus, hetgeen da zich hier afspeelt...*

Pinar (Turks meisje, 20 jaar):... *da 's veel belangrijker voor ons.*

Ather: *Ja.*

3. “Life history”

Alle respondenten, op geen enkele uitzondering na, kijken al **van kleins af aan** naar de **Vlaamse televisie**. Voor de allochtone jongeren, die hier geboren en getogen zijn, is kijken naar de Vlaamse televisie dus zeker niks nieuws, integendeel, het is eerder al een **gewoonte** geworden die men als vrij normaal ervaart. Men kan het kijken naar de Vlaamse televisie dus als een soort van evidentie beschouwen.

Het is duidelijk dat deze jongeren hiermee opgegroeid zijn. De ouders juichten dit zeker toe omwille van het **belang van de Nederlandse taal**. De kinderen moesten zich echter **aanpassen** aan de Vlaamse samenleving en televisie maakt daar uiteraard een belangrijk deel van uit. Zo konden zij de Nederlandse taal gemakkelijk bijschaven.

(uit interview 17:)

Interviewer: *En euh, hebben jullie ouders u daar zo een beetje bewust voorgezet, voor die Vlaamse televisie?*

Pinar (Turks meisje, 20 jaar): *Ja.*

Ather (Turks meisje, 20 jaar): *Ja. Bij ons was da vooral omdat...allee, mijn...mijn... Bij ons thuis was da gewoon van: “kijk, aanpassen!” We zitten hier in België en we gaan zo'n beetje...oké, ge bent nog altijd Turk, da moogt ge ni vergeten, da blijft nog een beetje op de achtergrond. Maar ja, ge gaat u proberen aan te passen. Ten eerste, ge gaat de taal spreken en ten tweede, ge gaat naar een katholiek onderwijs. Allee, een katholiek onderwijs, gewoon omdat daar de minste Turken dan zijn, dan hebt ge meer Belgische vriendinnen, dus dan spreekt ge meer Nederlands onder elkaar. Dus uw Turks da laat ge dan en beetje op de achtergrond want allee, da 's uw basis hè, de school, het schooltje,*

da 's uw basis en...en vandaar vertrekt ge dus. Allee, bij ons, mijn mama die lette daar wel op da wij Nederlands spraken.

Interviewer: *En de televisie daarin? Kunt ge zeggen welke plaats dat da eigenlijk inneemt?*

Ather: *Euh...*

Pinar: *Allee, wij zijn eigenlijk toch opgegroeid met 'Samson' en 'Sesamstraat' en...*

Ather: *Ja, ja.*

Pinar: *...ik denk dat da toch euh een heel belangrijke rol speelt hè voor ons Nederlands. Want allee, thuis, als mijn ouders tegen mij spreken is da meestal in het Turks. We leren Nederlands op school of van...van op tv of boeken lezen enzo. En tv ja, da 's eigenlijk heel belangrijk hè.*

Ather: *Ik weet wel dat euh... ik heb euh 'Sesamstraat' enzo, ook op Turkse tv, op Turkse posten. En ik heb een tijd gewoonweg: "nee, ik wil da ni in 't Turks zo", als ik nog klein was, " 'k wil da ni in 't Turks volgen omda 'k da ni versta." Omdat, die spreken dan zo heel mooi Turks zo en op de Nederlandse posten, ja, da 's gewoon omda ge da gewoon bent en dan gewoon, dan verkoos ik eigenlijk de Nederlandse posten boven de Turkse.*

(uit interview 13:)

Interviewer: *En...en waren 't uw ouders ook die zeiden van...allee, die u voor de Vlaamse televisie...*

Farid (Marokkaanse jongen, 22 jaar): *(valt meteen in) Mijn...mijn vader, mijn vader wel.*

Interviewer: *Hadden ze liever da ge...?*

Farid: *Nee, mijn vader wel.*

Interviewer: *Die had liever da ge naar de Vlaamse...*

Farid: *Die had... Da we echt euh, Nederlands euh, echt goe Nederlands onder de knie hadden enzo. Dus meer Nederlandse posten enzo.*

Buiten de rol van de ouders hierin, ging er ook een **grote invloed** uit van de **omgeving**. De jongeren haalden aan dat ze (buitenshuis) opgegroeid zijn in een omgeving omringd door Vlamingen. Zo gingen men naar een Nederlandse school, had men op die manier ook Nederlandstalige vrienden en was de voertaal dus Nederlands.

(uit interview 4:)

Farid (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Euh...ja, kijk hè, ik ben euh...opgegroeid...euh...in een buurt vol met euh Vlamingen. Bij ons euh in 't straat woonde er ene Marokkaan en voor rest ja, al onze vrienden waren...waren...ja, da waren Vlamingen hè, Belgen. Euh, dus euh, ja, da was altijd in 't Nederlands en ja, mijn broer zat dan ook in die groep en vandaar...wij praten Nederlands met mekaar, dat is eigenlijk de voertaal. En vandaar ja...uw vrienden kijken naar da, ge kijkt ook euh...ze kijken naar 'Samson', naar 'Samson', dit dat...dus...alé ja, dat is gewoon zo gekomen door de buurt, denk ik, door...*

Bepaalde programma's op de Vlaamse televisie waren dan ook vaak een **gespreksonderwerp** op school of onder vrienden. Hierdoor voelden de allochtone jongeren zich genoodzaakt ook naar de Vlaamse televisie te kijken, zodat ze tenminste konden **meepraten**.

(uit interview 8:)

Malik (Marokkaans-Italiaanse jongen, 23 jaar): *Ja, dat ik er eigenlijk wel bij hoor, alé ja...Dus euh, ik probeer zo programma's mee te volgen en mijn vrienden spreken dan over dezelfde programma's. Vroeger was da ni, ik keek veel naar Franse zenders en dan kon ik ni meespreken, zo van: "ja, hebt ge da gezien, da gezien?" "Sorry, ik ken da ni." "Mark Uytterhoeven, wie is da?" 'k zo: "Ola, ik ken die ni ze." (lacht) Alé, nochtans...alé nu wel natuurlijk, maar ik bedoel...*

Interviewer: *Dus gewoon eigenlijk ook om een beetje op de hoogte te zijn van alles en...*

Malik: *Ja, euh...mee euh...*

Interviewer: *...mee zijn*

Malik: *Mee zijn ook...*

Interviewer: *...mee kunnen babbelen*

Malik: *Mee kunnen babbelen. Want uiteindelijk is ook communicatie euh...als gij ni...oké, ge zijt geïntegreerd, ge werkt, ge doet alles mee enzo maar als ge ni de cultuur ook een beetje meepakt euh, zijt ge ook verloren.*

4. Betekenis en beleving van de Vlaamse televisie

Een centrale onderzoeksvraag in dit onderzoek is er één naar de betekenis en beleving van de Vlaamse televisie. "Wat betekent het precies voor allochtone jongeren met een gedeelde culturele achtergrond om naar de Vlaamse televisie te kijken? Welke betekenis schrijven ze toe aan de momenten waarop ze naar Vlaamse televisie kijken?"

Uit de gesprekken komen er een aantal gemeenschappelijke discours naar voren. Zo zijn er verschillende respondenten die aanhalen dat naar de Vlaamse televisie kijken voor hen een manier is om **op de hoogte te zijn** en te blijven van wat er hier reilt en zeilt. Vandaar dat men ook tracht om regelmatig het nieuws te volgen op de Vlaamse tv.

(uit interview 11:)

Interviewer: *Euhm, nu, vindt ge het enigszins belangrijk om naar die Vlaamse televisie te kijken?*

Jani (Marokkaans-Belgische jongen, 24 jaar): *Ja, om zo een beetje op de hoogte te blijven van wat er reilt en zeilt in de Vlaamse media.*

(uit interview 15:)

Pinar (Turks meisje, 24 jaar): *Ja, euhm...natuurlijk voor ons sociaal leven hier moet ge van alles ook een beetje op de hoogte zijn hè; 't nieuws of euh ja, al die andere shows euh daar rond. Da 's toch belangrijk om daarvan op de hoogte te zijn. Oké, Internet speelt ook een grote rol. Maar tv samen met de ontspanning der bij, doet ge toch al rapper iets op.*

(uit interview 17:)

Ather (Turks meisje, 20 jaar): *Voor de actualiteit meer de Vlaamse televisie. Omdat hè, zoals ik daarnet al aanhaalde van: “kijk, we wonen in België, dus dit is interessanter voor ons om...om te weten wat zich hier allemaal afspeelt.”*

Men vindt het ook zeer **belangrijk** om naar de Vlaamse televisie te kijken, omdat men in Vlaanderen woonachtig is en omdat hun toekomst hier ligt. Zij ervaren het als een soort **plicht**, als iets dat zo hoort.

(uit interview 4:)

Interviewer: *Euhm...vindt ge het toch belangrijk om naar die Vlaamse televisie te kijken?*

Farid (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Uiteraard. Ik woon in Vlaanderen.*

(uit interview 16:)

Interviewer: *Euhm, nu, kunt ge vertellen wat dat da eigenlijk betekent voor u om naar die Vlaamse televisie te kijken, als ge da bekijkt vanuit uw multiculturele situatie?*

Hanife: *Ja, ik ben sowieso, weet ge, ik ben hier geboren. Uiteindelijk... da 's ook een deel van u, België. Weet ge, 't is ni van... het nieuws bijvoorbeeld, ik kijk da in beide... weet ge, ik kijk da in België, ik kijk da ook in Turkse post. Weet ge, da zijn zo beide dingies, ge moet daarvan op de hoogte zijn.*

Interviewer: *'t Is een soort van evidentie veronderstel ik?*

Hanife: *Ja. Bepaalde dingies moet ge gewoon nemen van beide culturen...*

Interviewer: *Ja, oké. Euhm, maar vindt ge 't dan belangrijk om toch naar die Vlaamse televisie te kijken?*

Hanife (Turks meisje, 23 jaar): *Ja, ik leef hier toch. Ik moet toch weten hoe dat de maatschappij hier over bepaalde dingen denkt en doet. Want ik ben toch ni van plan om zo voorgoed naar Turkije te gaan of zo, dus euh...*

Een veel voorkomend discours gaat over het **belang van de Nederlandse taal**. Vele respondenten halen aan dat naar de Vlaamse televisie kijken zeer belangrijk is voor hun Nederlands.

(uit interview 14:)

Muharem (Turkse jongen, 24 jaar): *'k Heb altijd een soort affiniteit gehad met de... 'k zal zeggen met de Nederlandse taal. 'k Vond 't altijd wel belangrijker om naar euh Nederlandstalige programma's te kijken dan euh naar Turkse programma's.*

Interviewer: *Ja. Dus eigenlijk kijkt ge vooral naar de Vlaamse televisie, in de eerste plaats voor de taal, voor het Nederlands en voor euh...voor het niveau, als ik da zo mag zeggen?*

Muharem: *Taal...om iets bij te leren. Ja, ja.*

Interviewer: *Zijn er nog dingen, da ge kunt zeggen van: “Daarom euh...”?*

Muharem: *Ja, misschien in mijn specifiek geval. Da 's de taal omdat ik euh... 'k ga ervan uit, ik ben germanist in spe en 't is altijd wel fijn om bepaalde woorden terug te horen en te gebruiken, uw woordenschat eigenlijk euh te vergroten en te verruimen. Da 's altijd wel beter en euh, ik merk het wel als ik een maand in Turkije zit dat mijn woordenschat er iets of wat achteruit gaat.*

(uit interview 9:)

Interviewer: *Ja, gewoon hoe da ge da ziet euh, wat dat da voor u eigenlijk betekent die Vlaamse televisie?*

Erhan (Turkse jongen, 23 jaar): *Voor mij is da heel belangrijk geweest, vooral voor 't spreken van de taal, heel belangrijk.*

(uit interview 3:)

Interviewer: *Nu, "naar de Vlaamse televisie kijken", kunt ge zeggen wat dat da eigenlijk betekent voor u persoonlijk?*

Mohamed (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Wa precies. Euh, ge leert er heel veel van denk ik. Sowieso al euh buiten de taal da ge bijleert ook verrijking van uw woordenschat euh, van kennis...*

(uit interview 1:)

Interviewer: *En euhm, wat betekent dat eigenlijk voor u persoonlijk naar de Vlaamse televisie kijken?*

Nafisa (Marokkaans meisje, 19 jaar): *ik denk voor die da nog ni heel goe Nederlands kennen dat die hun Nederlands wel leren zo. 't Is zo da ik mijn Nederlands ook geleerd heb eigenlijk...*

Hieruit blijkt duidelijk dat ze via de Vlaamse televisie voor een deel Nederlands geleerd hebben en het nog steeds bijschaven op deze manier.

Belangrijk in het kader van de culturele fragmentatie van de allochtone jongeren, is het feit dat ze ook aanhalen **meer te weten te komen over de Vlaamse cultuur** via de Vlaamse televisie. Door naar televisie te kijken zouden ze meer te weten komen over hoe de maatschappij hier over bepaalde dingen denkt en ook beter inzicht krijgen in wat er in Vlaanderen gebeurt en hoe de Belgische mensen zijn. Men leert met andere woorden de typisch Vlaamse dingen beter kennen op die manier. Zo kan men ook het gedachtegoed van de mensen van hier beter begrijpen.

De allochtone jongeren vinden dit belangrijk dat ze nog dingen kunnen **bijleren over Vlaanderen**. Zo wordt televisiekijken ook meteen iets **leerrijk**.

(uit interview 1:)

Interviewer: *Euhm, kunt ge mij nu vertellen waarom da ge juist naar de Vlaamse televisie kijkt? Vanuit welke motivatie?*

Nafisa (Marokkaans meisje, 19 jaar): *Bah, soms om iets bij te leren, zoals de stand van Vlaanderen, dan leert ge wel dingen bij, da ik soms zelf ni weet.*

Ja gewoon, voor mij is het positieve eraan da ge echt wel veel bijleert. Als ge naar nen engelse film kijkt, ge leert ni, alé ja...ge kijkt gewoon naar die film en dat is 't...'t is ni da ge zo dingen bijleert waarda ge later iets mee zijt...

Op de Vlaamse tv leert ge soms wel dingen bij zo van: "ah tsjein, zo moet da dan" ...

Ja, en soms zijn er ook dingen da ik ni weet, alé ja, da ge soms denkt: “ik woon hier nu al 19 jaar en toch kom ik nog met verrassingen”...da ik zo soms zeg van: “ alé, is da in ulle cultuur zo” en da ik zo echt een ander beeld daarvan had en als ge da dan zo op tv ziet dan...alé ja

Interviewer: ...dan verschiet he daar van?

Nafisa: *Ja, zo van: “ alé, wist ik da nu nog ni, ik woon hier nu al 19 jaar en ik weet da nog altijd ni.” En zo van die dinges. Maar door de tv komt ge daar soms wel achter.*

(uit interview 14:)

Interviewer: *En euh, nu bekeken vanuit eigenlijk hè, uw multiculturele positie tussen twee werelden, euh, kunt ge zeggen wat dat de Vlaamse televisie eigenlijk voor u persoonlijk betekent? Bekeken vanuit die situatie?*

Muharem (Turkse jongen, 24 jaar): *Euh, een beter inzicht in wat er gebeurt in Vlaanderen en ik denk wel dat dat misschien het probleem is met allochtone gezinnen; dat ze wel in België wonen maar ni weten wat België is, euh wat er eigenlijk gebeurt in België, waarom dingen gebeuren, euh en op welke manier ze de dingen moeten aanpakken, hoe de Belgische mensen zijn. En euh, daardoor verliezen ze heel veel.*

Zoals ook uit dit vorige fragment blijkt, achten sommige respondenten naar de Vlaamse televisie kijken iets dat **nodig is om te integreren** in onze samenleving. Als je als allochtone jongere bij de samenleving wil horen, is het dus van belang dat je ook naar de Vlaamse televisie kijkt. Er wordt gezegd dat de eerste generatie nog steeds leeft met het land van herkomst in hun achterhoofd, daarom dat zij ook kost wat kost satelliettelevisie willen. Dit zou hun integratie niet meteen bevorderen. Ook in de theorie verwijst men ernaar dat allochtonen van de eerste generatie in hun hart nooit hun thuisland verlaten hebben.²¹⁹ De meeste zouden zich dan ook nooit echt in het gastland geïntegreerd hebben.²²⁰

(uit interview 8:)

Interviewer: *Euh, ik heb het al gevraagd denk ik, maar wat dat dat eigenlijk voor u persoonlijk betekent om naar die Vlaamse televisie te kijken? Wat had ge weer gezegd? Van vooral...?*

Malik (Marokkaans-Italiaanse jongen, 23 jaar): *Ja, dat ik er euh, ja, ‘k vind toch dat da ook mijn cultuur is. Ik maak denk ik deel van cultuur...alé, ik ben hier geboren. Ik denk ni dat...ja, ik denk dat de mensen van verschillende afkomsten ook willen horen bij de samenleving. En ik denk dat ze daardoor ook veel naar Vlaamse televisie kijken.*

Interviewer: *Ja, dus eigenlijk televisie ook een beetje als een integratiemiddel?*

Malik: *Ja, ik denk het wel. Ik denk dat da echt zo is ja. Want als ge da ni zou doen dan leeft ge...ja...de eerste generatie, die hebben satelliet tv, alé, die willen dat echt. En euh,*

²¹⁹ SNAUWAERT (B.), VANBESELAERE (N.), DURIEZ (B.), BOEN (F.) & HUTSEBAUT (D.). Living apart together? On ethnic identity dynamics and intergroup relations between allochtons and autochtons. In: FOBLETS (M. C.) & PANG (C. L.) (eds). *Cultuur, etniciteit en migratie: Liber Amicorum Prof. Dr. E. Roosens*. Leuven, Acco, 1999, p. 141.

²²⁰ DETANT (A.). *Een onderzoek naar de rol van de media bij de integratie van migranten. Case-study: De Arabische frequentie in Brussel*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1991, p. 45.

ja, die kijken dan ginder, wat er...en die leven eigenlijk...die proberen ginder nog een beetje...maar die hebben eigenlijk, hoe zegt ge da? Heimwee. 't Was nooit de bedoeling om hier te blijven uiteindelijk.

Hoewel sommige respondenten spreken over de Vlaamse televisie als een soort van integratiemiddel, stellen ze ook hun **eigen leefwereld** daarin te **herkennen**. Ze zien op televisie hoe dat de Belgen hier leven en proberen zichzelf daaraan te linken. Op die manier groeit ook het besef bij de allochtone jongeren dat ze wel effectief deel uitmaken van de samenleving.

(uit interview 5:)

Interviewer: *Euhm, kunt ge mij zeggen wat dat da eigenlijk voor u betekent; naar de Vlaamse televisie kijken?*

Hossein (Marokkaanse jongen, 20 jaar): *Ja, leefwereld kan da ook zijn, ja. Mijn leefwereld herken ik soms daarin, als ik zo'n series zie... Vlaamse series...*

Interviewer: *Ge herkent u daar zelf een beetje in?*

Hossein: *Alé ja, da 's zo...de samenleving. 'FC De Kampioenen' bijvoorbeeld...alé, daar speelt nu gene vreemdeling in maar euh...alé ja, da 's een doorsnee familie van België en dan...daar zit ge ook in eigenlijk...dat ik daar uit deel maak.*

Iets wat veel terugkomt in het discours over de beleving van de Vlaamse televisie, is het feit dat men **kan meepraten** op school of met vrienden, over bepaalde programma's die men gezien heeft. Het is in die zin belangrijk om naar de Vlaamse televisie te kijken, want er wordt over gesproken en je wilt kunnen meepraten en meedenken over bepaalde onderwerpen. Dit zou ook de ontwikkeling van de eigen persoonlijkheid bevorderen. Op die manier heeft men ook een **gespreksonderwerp**, iets gemeenschappelijk om over te praten tussen mensen van verschillende afkomsten.

(uit interview 2:)

Interviewer: *En euhm, kunt ge zeggen wat dat da eigenlijk betekent voor u om naar die Vlaamse televisie te kijken?*

Ptiseim (Marokkaans meisje, 19 jaar): *Wat da betekent...euh...Ik denk dat da...Alé, da 's een middel om mensen te integreren in de samenleving omdat da ja...Meestal zo op school dan zeggen ze iets van: "Ah wat hebt ge gezien, hebt ge gisteren da gezien...? En dan kunt ge daar tenminste over praten en dan hebt ge zo een gespreksonderwerp tussen verschillende mensen van verschillende afkomsten, van verschillende ja...euhm, steden waar ze wonen, dan hebt ge toch iets gemeenschappelijk om daar over te praten en da 's ook ni iets persoonlijk dan bijvoorbeeld ja, een probleem dat er bij u is of ja een familiesituatie...Ge kunt moeilijk direct beginnen met...alé, ni echt onbekenden maar gewoon klasgenoten, ge praat over ja, de gewone dinges da ni echt privé zijn.*

(uit interview 8:)

Malik (Marokkaans-Italiaanse jongen, 23 jaar): *Ja, dat ik er eigenlijk wel bij hoor, alé ja...Dus euh, ik probeer zo programma's mee te volgen en mijn vrienden spreken dan over dezelfde programma's. Vroeger was da ni, ik keek veel naar Franse zenders en dan*

*kon ik ni meespreken, zo van: “ja, hebt ge da gezien, da gezien?” “Sorry, ik ken da ni.”
“Mark Uytterhoeven, wie is da?” ‘k zo: “Ola, ik ken die ni ze.” (lacht) Alé,
nochtans...alé nu wel natuurlijk, maar ik bedoel...*

Verder is naar de Vlaamse televisie kijken voor vele allochtone jongeren ook louter een vorm van **ontspanning**. Vaak kijken ze gewoon naar iets op televisie zonder dat het verder enige betekenis heeft. Naar televisie kijken is dus eigenlijk ook **gewoon genieten** en een vorm van **entertainment**. Ze vinden het fijn dat ze even aan niets moeten denken en hun verstand op nul kunnen zetten. Televisie is ook een medium dat makkelijk bereikbaar is, het is een vorm van ontspanning waarvoor je je niet hoeft te verplaatsen. Het is ook een vorm van ontspanning dat je gemakkelijk kan combineren met andere bezigheden, zoals het voorbereiden van je lessen bijvoorbeeld.

(uit interview 10:)

Mohammed (Marokkaanse jongen, 22 jaar): *Voor mij betekent... ni dat da... ‘k weet da ni, hoe da ik da moet zeggen, maar gewoon euh...(stilte)*

Eerlijk gezegd ni nee, euh ik verdoe m’n... ni da ik m’n tijd verdoe maar ‘k amuseer mijn eigen daarbij euh, plezant, euh, ik kijk er graag naar, echt heel graag.

Interviewer: *Dus eigenlijk staat ge daar verder ni bij stil?*

Mohammed: *Nee, ni echt nee.*

Interviewer: *Maar ‘k heb den indruk dat bij u vooral louter ontspanning is hè?*

Mohammed: *Ja, echt wel.*

Interviewer: *En da ge daar eigenlijk weinig bij stil staat van Vlaamse televisie of naar iets anders...?*

Mohammed: *Nee, dat is gewoon van da ge echt rustig zitten, da ge echt gewoon kunt genieten...*

Interviewer: *’t Is eigenlijk gewoon puur entertainment voor u?*

Mohammed: *Ik denk da wel eerlijk gezegd. Ni dat ’t echt mij interesseert van...gewoon, echt ontspanning van rustig in uw sofa zitten, da niemand u stoort (lachen)*

Men beschouwt naar de Vlaamse televisie kijken ook gewoon als een vorm van **tijdverdrijf**. Televisie kijken is hier een bepaalde **bezigheid** wanneer men niets anders te doen heeft. Voor velen is naar de Vlaamse televisie kijken ook een **gewoonte** geworden. Men kijkt al van kleins af aan naar die Vlaamse zenders, dus men is het gewoon geworden, het is een soort van **evidentie** dat men daar naar kijkt. Men is er mee opgegroeid en men vindt het dus zeer normaal er naar te kijken, zonder er nog veel bij stil te staan.

(uit interview 5:)

Interviewer: *En euhm, kunt ge mij vertellen waarom da ge juist naar de Vlaamse televisie kijkt? Vanuit welke motivatie is da, da ge daar naar kijkt?*

Hossein (Marokkaanse jongen, 20 jaar): *Ja, omdat er niks anders is op tv...maar ‘k zal wel euh...ja, ik weet ni. (stilte) Ja, uit gewoonte. Als ge daar zo van kleins af aan euh*

naar die zenders kijkt, dan begint ge da gewoon te worden en dan kijk ik daar gewoon naar.

Uit dit alles mag duidelijk blijken dat de allochtone jongeren de **Vlaamse televisie** zeker zouden **missen** moest die niet meer ter hunner beschikking zijn. Zowel voor de actualiteit als voor de leuke ontspanning, de Vlaamse reeksen. Verschillende jongeren halen ook weer aan dat ze de conversatie met vrienden zouden missen omdat ze niet meer zouden kunnen meepraten over de programma's van de Vlaamse televisie. Men zou ook niet meer op de hoogte zijn van wat er hier in België gebeurt. Men stelt zelfs dat men een heel ander persoon zou zijn, mocht men niet over de Vlaamse televisie beschikken. Men acht naar de Vlaamse televisie kijken noodzakelijk voor iemand die in België leeft, anders zondert men zich op een bepaalde manier af van de buitenwereld.

(uit interview 17:)

Interviewer: *En euh, stel nu da ge die Vlaamse televisie ni hebt, thuis ni, ni op kot. Denkt ge dan da ge iets zou missen?*

Pinar (Turks meisje, 20 jaar): *Ja.*

Ather (Turks meisje, 20 jaar): *Ja, ik denk da ook wel. Da 's een heel grote... allee, een heel grote opening denk ik.*

Pinar: *'k Denk het ook. En euh, bij ons, bij ons thuis, euh, wij hadden een maand geen Belgische televisie. En euh, ja, da ging gewoon ni. Omdat, allee, ik heb een zus van 16, die moet de actualiteit kunnen volgen enzo. En euh, ja, die...die kijkt geregeld tv. Oké, die kijkt naar de Turkse tv maar de Belgische tv is wel noodzakelijk voor iemand die in België leeft. En euh, als Turk hier in België, als ge hier leeft, oké, we kijken wel naar de Turkse tv maar ge moet ook wel dingen van de Belgische media weten. Der zijn zo bepaalde dingen die noodzakelijk zijn en als ge daar euh, ja, als ge daar behoefte aan hebt, dan moet ge da kunnen opzetten vind ik.*

Ather: *Ik vind, da moet want anders zondert ge u af van de buitenwereld hè.*

Pinar: *Ja.*

Ather: *Want, allee, da 's het belangrijkste en da wordt meestal via de media doorgespeeld naar de mensen toe*

5. Betekenis en beleving van de Turkse/Marokkaanse televisie

Voor de allochtone jongeren die soms toch nog naar de Turkse/Marokkaanse televisie kijken, heeft het vaak enkel een **ontspannende** functie. Volgens de Turkse jongeren is de Turkse televisie **puur entertainment**. Het niveau zou ook veel lager zijn dan de Vlaamse televisie, men kan dus echt gewoon zijn verstand op nul zetten en genieten. De Turkse televisie zou een **heel andere mentaliteit** zijn dan de Vlaamse. Het is dan ook vooral voor de series en de shows dat ze teruggrijpen naar de Turkse televisie.

(uit interview 17:)

Pinar (Turks meisje, 20 jaar): *Als gij uw verstand op nul wil zetten en dan gewoon zo ontspannend naar tv wilt kijken, dan kijkt ge daar naar toe (lacht). Zo effe lachen zo. En ik denk ni dat ge daar zo echt in geïnteresseerd zijt, maar da 's gewoon zo...*

Interviewer: *...ontspanning.*

Pinar: *...ontspanning eigenlijk.*

Ather (Turks meisje, 20 jaar): *Maar zo voor die series enzo... Want in Turkije, een serie, da 's...da 's meestal ook entertainment hè. Dan...dan...allee, een belangrijk karakter in een serie, da 's ofwel een knappe zanger ofwel een bekende...een bekende...een bekend model of zo. Hè, en dan...dan spelen ze altijd zo van die nonsensverhalen af.*

Terwijl dat de Turkse meisjes hiervan kunnen genieten, is het hoge entertainmentgehalte en het lage niveau van de Turkse televisie voor de jongens eerder een minpunt.

(uit interview 10:)

Muharem (Turkse jongen, 24 jaar): *Het probleem in Turkije is nog altijd dat vrij veel mensen ongeletterd zijn, in Turkije.*

Interviewer: *Ja, dat heb ik nogal gehoord.*

Muharem: *Ja. En hierdoor is alles gericht niet op het educatieve maar toch alles op da amusement.*

Interviewer: *In Turkije hè?*

Muharem: *In Turkije. Dus 's morgens, je staat op met amusementsprogramma's, na de middag amusementsprogramma's, tegen de avond weeral hetzelfde. Men...men...men houdt zich bezig met alleen maar entertainment. En hier is meer "infotainment" en entertainment en da vind ik wel goed. Bijvoorbeeld in euh, in 't programma, euh da van Bart Peeters: "Hoe?Zo!", dat op zondags, een wetenschappelijk programma en waar toch wel veel mensen naar kijken, zou nooit lukken in Turkije. Omdat het gewoon niet sensationeel genoeg is.*

(uit interview 12:)

Cemil (Turkse jongen, 28 jaar): *Nee, ik vind da verschrikkelijk.*

Interviewer: *En waarom? Kunt ge da zeggen?*

Cemil: *Ja, omdat...ja, 't heeft er waarschijnlijk ook mee te maken dat ik zo ni echt euh...da mijn Turks ni echt goed is om...om 100% goed te kunnen volgen. En anderzijds is da...dat is zo hypercommerciële tv dus...VTM daarbij is echt niks bij vergeleken. En 't is... 't zijn echt zo Amerikaanse toestanden dus...om de vijf voeten reclame, euh ja, zo van die schreeuwerige shows.*

Interviewer: *...hoog entertainment gehalte?*

Cemil: *Ja voilà en zo van die...ja, wat da ik ook gewoon vind: uitbuiting van zo...want zo in Turkije, groot deel van de bevolking, allee ja, ik zal ni zeggen ongeletterd maar een groot deel van Turkije is eigenlijk wel platteland en daar spelen ze wel op in door zo...*

Interviewer: *...te laag niveau?*

Cemil: *Ja, echt heel plat.*

Uit de interviews is dan ook gebleken dat de programma's vooral op vrouwen gericht zijn, omdat zij in Turkije meestal niet uit werken gaan en overdag dus thuis zijn.

(uit interview 17:)

Pinar (Turks meisje, 20 jaar): ... *zijn er ochtendprogramma's zo meer gericht voor de vrouwen eigenlijk.*

Ather (Turks meisje, 20 jaar): *Ja.*

Pinar: *Omdat de vrouwen meestal ni werken in Turkije, die zijn thuis. En dan zo 's morgens, echt zo programma's gericht op de vrouw, zo van die dingen.*

Ather: *Muzikaal*

Pinar: *Muzikaal, echt alles om zich zo te amuseren eigenlijk.*

6. Redenen om Vlaamse televisie te kijken

“Waarom kijkt men nu juist naar de Vlaamse televisie, vanuit welke motivatie kijkt men ernaar?” is een vraag die gesteld werd aan de allochtone jongeren. Hierbij komen de discours grotendeels overeen met die van de betekenis van de Vlaamse televisie. We gaan hier dus niet veel dieper op ingaan.

Men geeft verschillende redenen of aanleidingen aan waarom dat men naar de Vlaamse televisie kijkt. Eerst en vooral heeft men **interesse in het Belgische gebeuren**, want men woont hier in België en hun toekomst ligt hier ook.

(uit interview 17:)

Ather: *En ik weet ni, ik luister meer naar 't nieuws in...in het Nederlands, op de Belgische kanalen. Omdat ik denk van: allee, wij wonen in België, 't is meer nu voor 't moment het Belgisch gebeuren dat ons interesseert dan het Turkse. Oké, da 's wel Turkije en we zijn daar van afkomstig en zo, maar wij wonen hier en dus, hetgeen da zich hier afspeelt...*

Pinar: *... da 's veel belangrijker voor ons.*

Behalve de interesse hierin, vindt men het ook belangrijk dat men hiervan **op de hoogte is** en blijft. Wat ook meermaals wordt aangehaald als reden om naar de Vlaamse televisie te kijken, is het **belang van de Nederlandse taal**.

(uit interview 15:)

Pinar (Turks meisje, 24 jaar): *Ja voorkeur...euh, natuurlijk de Vlaamse televisie hè.*

Interviewer: *Ja?*

Pinar: *'k Bedoel; onze toekomst ligt hier in België. Als ik later, na mijn studies, ja ga werken, dan gaat 't waarschijnlijk Nederlandstalig zijn. Dus mijn Nederlands, daar moet ik eigenlijk aan blijven werken. Dus liever de Nederlandse tv...*

Men kijkt ook eerder naar de Vlaamse televisie dan naar de satelliet, omdat het **gemakkelijk begrijpbaar** is.

(uit interview 3:)

Interviewer: *Euh, kunt ge mij nu vertellen waarom da ge juist naar de Vlaamse televisie kijkt? Vanuit welke motivatie kijkt ge daar naar?*

Mohamed (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Ze praten Nederlands, dat begrijp ik, da vind ik heel belangrijk.*

Ook hier kan men een zekere **invloed van de omgeving** niet onderschatten. De jongeren halen namelijk aan dat hun vrienden naar de Vlaamse televisie kijken en opdat zij zouden **kunnen meepraten** kijken zij er ook naar.

Verder kijkt men er ook naar omdat men wilt **bijleren over de Vlaamse cultuur** en ze op die manier beter tracht te begrijpen.

Een aantal jongeren halen ook aan dat ze naar de Vlaamse televisie kijken omwille van het **hoog niveau** en de **kwaliteit** van de programma's. Zij doelen hier dan vooral op de programma's van de openbare omroep. Opmerkelijk is dat dit de Turkse respondenten zijn die hier op wijzen. Zij vergelijken de Vlaamse televisie dan ook met de Turkse televisie. Op de Vlaamse televisie is er volgens hen meer sprake van "infotainment", terwijl de Turkse televisie een zeer hoog entertainmentgehalte bevat. Alles is er gericht op amusement en niet op het educatieve.

(uit interview 9:)

Interviewer: *En euh, kunt ge mij vertellen waarom da ge juist naar de Vlaamse televisie kijkt? Vanuit welke motivatie kijkt ge daarnaar?*

Erhan (Turkse jongen, 23 jaar): *Omdat de Vlaamse televisie...nu, ja VT4 nu misschien iets minder omdat da zo puur ontspanning is. Da 's zo van: "oh, ik ga hier effe voor de tv hangen en ik zie maar wa." Maar voor de rest...Vlaamse televisie omdat het niveau van een Vlaamse televisie veel hoger ligt dan de Turkse televisie.*

In Turkije is 't echt shows en spektakel, heel laag niveau. En de reden van Vlaamse televisie is 't nieuws, euh zijn documentaires...alle, 't niveau ligt gewoon hoger. Bijvoorbeeld programma's als de 'Pappenheimers' da zult ge in Turkije ni vinden. Daar is meer euh zo genre 'Rad van Fortuin', maar dan in een mooi kleed gestoken.

(uit interview 12:)

Cemil (Turkse jongen, 28 jaar): *Ja, wat da nu mijn motivatie zou zijn is... ja, 'k weet ni, als ik naar de Vlaamse televisie kijk...maar dat is dan ook weer... da moet ge dan zo ergens tussen haakjes plaatsen want zo echt Vlaamse televisie dat ik kijk is euh... ja, en ook wel zo 'Pappenheimers' en... en euh, zo 'De Slimste Mens' en 'De Parelvisers', dat heb ik nu wel gevolgd. Euh, en 'Het Eiland' en 'In de Gloria', maar ni zo 'Thuis' en 'Familie', daar heb ik ni echt naar gekeken. Dus ja, ik denk dat die... al die zaken die ik heb opgenoemd dat die wel voor kwaliteit staan en voilà.*

Interviewer: *Ja, dus vooral voor het niveau en voor de kwaliteit.*

Cemil: *Ja, ja.*

Net zoals in het stuk over de beleving van de Vlaamse televisie, haalt men hier ook aan dat men naar de Vlaamse televisie kijkt omdat men er **mee opgegroeid** is. Men kijkt al van kleins af aan naar die televisie en daarom is dit ook een **gewoonte** geworden.

(uit interview 5:)

Interviewer: *En euhm, kunt ge mij vertellen waarom da ge juist naar de Vlaamse televisie kijkt? Vanuit welke motivatie is da, da ge daar naar kijkt?*

Hossein (Marokkaanse jongen, 20 jaar): *Ja, omdat er niks anders is op tv...maar 'k zal wel euh...ja, ik weet ni. (stilte) Ja, uit gewoonte. Als ge daar zo van kleins af aan euh naar die zenders kijkt, dan begint ge da gewoon te worden en dan kijk ik daar gewoon naar.*

(uit interview 4:)

Farid (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Ik ben de zenders euh, alé de westerse zenders gewoon.*

Tenslotte wordt er ook gezegd dat naar de Vlaamse televisie kijken gewoon een leuke **ontspanning** is en dat het niet altijd een bewuste keuze hoeft te zijn.

Verder geven de respondenten ook een aantal redenen aan waarom ze **niet** naar de **satelliettelevisie** kijken.

Een eerste belangrijke opmerking betreft de **begrijpbaarheid** van de televisie van het land van herkomst. Vele Marokkaanse jongeren spreken thuis Berbers en verstaan het klassieke Arabisch niet goed dat op de televisie gesproken wordt.

(uit interview 2:)

Ptiseim (Marokkaans meisje, 19 jaar): *Qua taal. 't Is wat moeilijker om te begrijpen dan gewoon...wij spreken gewoon thuis Marokkaans dialect en daar is het echt het Arabisch en ja, daar begrijp ik zowat de helft van de woorden ni.*

Zelfs moesten ze de taal beter begrijpen, zeggen ze nog dat ze er niet graag naar kijken omdat ze er **weinig interesse** in hebben. Ze hebben geen behoefte om er naar te kijken.

(uit interview 13:)

Farid (Marokkaanse jongen, 22 jaar): *Nee. Ja, 'k weet ni, da doet me ni echt interesseren in iets voor daar naar te kijken. Dus, 'k heb daar echt ni...*

Interviewer: *...geen behoefte aan?*

Farid: *Nee, 'k heb daar geen behoefte aan van naar...ja, tenzij da mijn ouders kijken en ik kom efkes binnen, ja dan kijk ik wel efkes mee of zo maar van daar echt te zitten voor op de post te zetten voor daar naar te kijken...ni.*

(uit interview 1:)

Interviewer: *Ah, ge verstaat het ni. En enkel daarom kijkt ge ni? Moest ge het verstaan zou ge...*

Nafisa (Marokkaans meisje, 19 jaar): *Ja, dan zou ik wel proberen kijken. Maar gewoon da spreekt mij ook ni zo echt aan. Daarom, da 's ni zo interessant en daarmee da ik zo...alé ja...Als ik er naar zou kijken, ik zou er ni veel van leren eigenlijk.*

De jongeren vinden het dan ook belangrijker om naar programma's te kijken op de Vlaamse televisie, want hun toekomst ligt hier in België. Zoals al eerder werd gezegd vinden ze dit belangrijker omdat op die manier ook hun **Nederlands** wordt bijgeschaafd.

Tenslotte halen de Turkse jongens aan niet graag naar de Turkse televisie te kijken omwille van het **hoge entertainmentgehalte** en het **lage niveau** van de programma's. Alles draait er om humor en tragedie. Er zouden geen kwalitatieve programma's zijn zoals op de Vlaamse televisie.

(uit interview 12:)

Cemil (Turkse jongen, 28 jaar): *Ja, omdat...ja, 't heeft er waarschijnlijk ook mee te maken dat ik zo ni echt euh...da mijn Turks ni echt goed is om...om 100% goed te kunnen volgen. En anderzijds is da...dat is zo hypercommerciële tv dus...VTM daarbij is echt niks bij vergeleken. En 't is... 't zijn echt zo Amerikaanse toestanden dus...om de vijf voeten reclame, euh ja, zo van die schreeuwerige shows.*

Interviewer: *...hoog entertainment gehalte?*

Cemil: *Ja voilà en zo van die...ja, wat da ik ook gewoon vind: uitbuiting van zo...want zo in Turkije, groot deel van de bevolking, allee ja, ik zal ni zeggen ongeletterd maar een groot deel van Turkije is eigenlijk wel platteland en daar spelen ze wel op in door zo...*

Interviewer: *...te laag niveau?*

Cemil: *Ja, echt heel plat.*

7. Reflecties over allochtonen op de Vlaamse televisie

Één ding is heel duidelijk en dat is dat alle respondenten hun **aandacht extra gevestigd** is wanneer men het op de televisie over allochtonen heeft. Men ervaart een **gevoel van affiniteit** en voelt zich direct aangesproken wanneer over moslims gesproken wordt. Er bestaat bij de allochtone jongeren ook een extra interesse voor documentaires of debatten die gaan over de islam of aanverwante thema's. Men wilt hier ook nog steeds van bijleren.

(uit interview 17:)

Interviewer: **Ja, ja. En euh, als het euh op televisie over allochtonen gaat, zijn jullie dan extra geïnteresseerd?**

Ather (Turks meisje, 20 jaar): *Ja.*

Pinar (Turks meisje, 20 jaar): *Ja, ja. (lacht)*

Ather: *En...en aangesproken voelen, wij voelen ons direct aangesproken, ook al hebben ze het over Marokkanen, ook al hebben ze het over één Turk, wij...wij ja...wij voelen ons direct aangesproken.*

(uit interview 10:)

Interviewer: *Ja, bepaalde dingen da ge zegt van: “dat interesseert mij nu meer dan andere.” Waar da ge extra aandacht voor hebt?*

Mohammed (Marokkaanse jongen, 22 jaar): *Euh, eerlijk gezegd wel, als er documentaires komen over de islam, euh of debatten, euh als 't gaat over Palestina. Dat is echt wel... documentaires van da ik echt wel volg van dat da echt wel interessant is, da ge der wel iets van wilt bijleren, da wel ja.*

(uit interview 4:)

Farid (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Euh, allochtonen, Midden-Oosten, alles, moslims...Als er over moslim wordt gesproken ja, ge voelt daar affiniteit mee hè. Ik ben ook ne moslim, snapt ge? Dus euh, ge voelt da direct.*

Verder is er sprake van een wijdverspreid **negatief discours** bij de respondenten wanneer men het over allochtonen op de Vlaamse televisie heeft. Er bestaat behoorlijk wat **ergernis** bij de jongeren over de **beeldvorming** van allochtonen op de Vlaamse televisie.

Zo stellen zij, eerst en vooral, dat er **meer allochtonen op de buis** zouden moeten zijn want het is de bedoeling dat er via de televisie een representatief beeld van de maatschappij wordt gevormd. Daarom is het belangrijk dat er meer allochtonen aan bod komen op de Vlaamse televisie.

(uit interview 14:)

Muharem (Marokkaanse jongen, 24 jaar): *Als men gewoon een representatief beeld wilt weergeven van de maatschappij dan moeten er meer allochtonen op de buis komen! Dat is gewoon zo.*

Maar ik wel dat er meer allochtonen aan bod komen op tv. En de laatste tijd, oké er zijn een aantal die op 't nieuws komen, maar euh presentatoren of presentatrices zijn er nog ni, euhm nieuwsankers ook ni, wel een aantal journalisten. Maar ik hoop...ik hoop dat da allemaal komt.

(uit interview 15:)

Pinar (Turks meisje, 24 jaar): *Euh, ik zou eigenlijk meer allochtone mensen...ik denk dat er achter de schermen wel mensen zijn die meewerken, maar ook euh voor de... voor de camera's zelf zou ik meer allochtone mensen willen zien. Da 's toch wel belangrijk denk ik.*

Interviewer: *En vanuit welke motivatie?*

Pinar: *Euh, omdat er wel veel... bijna alle allochtonen hier kijken toch ook naar de Vlaamse tv.*

Dit punt van kritiek wordt ook in de theorie bevestigd. Het werd ook daar als problematisch bevonden dat de allochtonen zelf zelden aan het woord komen en nauwelijks te zien zijn in het

algemeen televisieaanbod.²²¹ Er wordt door een respondent ook aangehaald dat discussieprogramma's met zowel allochtonen als autochtonen, die op een positieve manier met elkaar in debat gaan, bijzonder interessant kunnen zijn. Belangrijk hierbij is dat het gewone mensen zijn die met elkaar discussiëren, dat ook hun stem gehoord kan worden.

Tegelijkertijd is het specifiek aanbod voor de etnisch-culturele minderheden in ons land beperkt en zijn ook **multiculturele programma's** zeldzaam.²²² Verschillende allochtone jongeren zouden het dan ook een goed initiatief vinden moesten er meer multiculturele programma's komen of, net zoals in Nederland, een **moslimoproep**. Zij stellen dat dit leerrijk kan zijn zowel voor hen als voor de autochtone bevolking. Het is een manier waarop de autochtone bevolking te zien krijgt hoe de allochtone gemeenschap alles hier beleeft en dit zou kunnen leiden tot beter begrip. Ook voor de eerste generatie allochtonen zou dit voordelig kunnen zijn, omdat zij de programma's ook kunnen volgen (want gesproken of ondertiteld in Turks/Arabisch/Nederlands) en tegelijkertijd Nederlands kunnen leren. Het is immers belangrijk dat de allochtonen de taal van het gastland leren.

Uit de interviews blijkt dus het belang van zulke multiculturele programma's, die de allochtone gemeenschap meer naar voren brengt en laat zien hoe ze hier leven. De respondenten vinden dit belangrijk omdat we leven in een multiculturele samenleving met heel veel vooroordelen. Dergelijke programma's zouden volgens hen kunnen leiden tot **beter begrip van bepaalde culturen en tradities**. Eveneens geeft het blijk dat er een besef is van de aanwezigheid van etnisch-culturele minderheden en dat men ze zeker niet links mag laten liggen.

De respondenten ijveren dus voor meer **diversiteit** in de programma's, zodat ze ook een meerwaarde kunnen bieden voor de minderheden.

(uit interview 16:)

Hanife (Turks meisje, 23 jaar): *Bijvoorbeeld op de Hollandse post hebt ge ook zo bijvoorbeeld euh... op zondag is er bijvoorbeeld zo multiculturele programma's; bijvoorbeeld bij de Indiërs is da zo, bij de Marokkanen zo,... Op da vlak vind ik zo de Hollandse posten beter dan de Belgische. Omdat die ook zo programma's maken voor de minderheden.*

Interviewer: *Ja, ja, ja. Dus ge zou het wel een goed initiatief vinden moesten ze dat hier in België ook doen?*

Hanife: *Ja, ik vind da toch.*

Interviewer: *En kunt ge zeggen waarom juist da je da goed vindt?*

Hanife: *Euh,... Tenslotte we leven in een multiculturele samenleving. Er zijn heel veel vooroordelen. Bijvoorbeeld euh... het laatste geval met Joe bijvoorbeeld hè, het waren*

²²¹ SCHELFHOUT (E.) & SIEBENS (Y.). Media en migranten. In: DESLE (E.), LESTHAEGHE (R.) & WITTE (E.) (eds). *Denken over migranten in Europa*. Brussel, VUB Press, 1993, p. 189.

²²² IBIDEM.

Noord-Afrikanen, iedereen zei zo ja... zonder dat ge enige... iets had ja. En ge ging ervan uit, het waren Noord-Afrikanen. Uiteindelijk bleken het Polen te zijn. En om zo'n dingetjes af te breken, ik vind zulke programma's wel goed. Zodat ze weten hoe dat zo bepaalde dingetjes zitten in bepaalde culturen, tradities.

(uit interview 3:)

Mohamed (Marokkaanse jongen, 23 jaar): Ook ne...laten we zeggen, een moslimzender, alé geen moslimzender, een uurtje... laten we zeggen, zoals in euh Nederland: 'NMO'. 'k weet ni of da ge het kent, da 's zo een Nederlandse moslimoproep. Da komt zondag een uurtje, da 's toch tegenwoordig, denk ik, heel belangrijk! Da mag zelfs van mij 2 uurkes krijgen.

Interviewer: En wa is da dan juist?

Mohamed: Da 's puur gewoon informatie...ni puur informatie...gewoon als er, laten we zeggen, euh de pelgrimstocht naar Mekka, dan laten we...laten ze die pelgrimstocht; hoe zit da nu in elkaar...Het is ni langs één zijde, ik bedoel, ik heb programma's gezien met professoren enzo van euh...van euh universiteit uit Amerika: "ja, en toen, de profeet is daar gegaan" bijvoorbeeld. Zo van die dingetjes, ik bedoel, daar leren ze echt want pff...ik vind het hier wel erg...ja...

Interviewer: ...voor ons dan om er uit te leren?

Mohamed: Nee, voor ons ook, want we leren er ook bij. Eigenlijk we...niemand van ons is naar een islamschool...we zijn naar moskeeën gegaan, we hebben wel de koran enzo geleerd, maar nooit ni echt euh...de islam zelf; wat is dat eigenlijk? Da 's wel heel belangrijk, vind ik, voor beide.

(uit interview 8:)

Malik (Marokkaans-Italiaanse jongen, 23 jaar): we kijken zelfs naar Nederlandse...dus Nederland 1 of 2, die hebben zo'n programma, euh, voor euh moslimomroepen, dan is da wel interessant natuurlijk. Hier in België hebt ge da ni en da 's ook interessant want dat is zo gemengd met de cultuur van de Nederlanders. En da 's ook Europees een beetje. En dat is toch interessant om ne keer te zien van: "hoe beleven zij het?"

Interviewer: Ja. Dus eigenlijk zou ge da wel een goed idee vinden moesten ze dat hier in België ook hebben?

Malik: Ja, da 's echt interessant. Ook daarna zo over Hindoes en...soms kijk ik daar ook ne keer naar en...(lacht) Da 's wel interessant eigenlijk.

Interviewer: Om daar...om daar wat uit te leren en...?

Malik: ...en begrijpen van ja waarom en...

Interviewer: Dus eigenlijk ook goe voor de Vlamingen om daar naar te kijken en...

Malik: ...ja, eigenlijk wel.

Interviewer: ...en zo wa meer euh...

Malik: ...in contact te komen. Zo van: "ah, zo zit dat ineen."

(uit interview 17:)

Ather (Turks meisje, 20 jaar): Wel, ik wil zeggen: ja. Omdat euh, de Nederlandse...hè, wij kijken soms ook naar de Nederlandse dingetjes enzo, media. Wij volgen da wel. En daar, ik vind, als ze een programma maken, dan gaat het bijna altijd over allochtonen. En die, als die een programma maken, dan is 't ondertiteling Arabisch, ondertiteling Turks of Nederlands. Da hangt ervan af welke taal...in welke taal dat die interviews of dat die programma's zich afspelen. En dan wordt er altijd wel naar de Turken toe, naar de Marokkanen toe van: "kijk, wij zijn jullie ni vergeten, dit kan jullie ook interesseren,

dit kan jullie ook boeien of volg dit.” En dan hebben die ook wel altijd een ondertiteling in 't Turks, Marokkaans of Nederlands.

Dan kunnen ze ook Nederlands leren. Want ik moet zeggen, als ze Turks spreken, oké, ik versta da maar ik lees ook meestal de Nederlandse...

Interviewer: ...*ondertiteling*

Ather: ...*versie ervan, ja.*

Ook in de literatuur benadrukt men dat het net via deze interculturele programma's is dat de verschillende etnisch-culturele groepen verschillende aspecten van hun leven en van hun cultuur aan een zo breed mogelijk publiek kunnen meedelen.²²³

Er zijn ook een aantal Turkse respondenten die een speciaal moslimprogramma of –omroep niet echt noodzakelijk vinden, omdat de meeste mensen toch satelliet hebben thuis. Een respondent haalt aan geen voorstander te zijn omdat er op die manier een scheiding wordt gemaakt tussen de allochtone en de autochtone bevolking. Ook vreest hij dat de allochtonen dan enkel en alleen daar naar zouden kijken en niet meer naar de Vlaamse programma's.

Verder werd er bijzonder veel **ergernis** teruggevonden in de reflecties van de respondenten over allochtonen op de Vlaamse televisie, in het bijzonder over de **beeldvorming** ervan. Zo klonk er bijzonder veel frustratie in het discours van de respondenten over het feit dat de media een totaal ander beeld zouden weergeven van de allochtonen dan dat werkelijk is. Allochtonen worden volgens hen telkens in een slecht daglicht geplaatst en de nadruk wordt steeds op negatieve gebeurtenissen gelegd. Zo zorgen de media ervoor dat er een **negatief beeld** over moslims gevormd wordt. Dit frustreert de allochtone jongeren uitermate. De respondenten ijveren er dan ook voor om ook eens positieve dingen over allochtonen te laten zien.

Ergernis bestaat er eveneens over het feit dat er snel veralgemeend wordt in de media. Zo zou de media het volgens hen zover gebracht hebben dat er een negatief beeld bestaat over Marokkanen bijvoorbeeld. De media moet daarom dringend bezinnen over zijn rol in deze multiculturele samenleving.

(uit interview 17:)

Pinar (Turks meisje, 20 jaar): *Maar als er zo'n onderwerp is of zo, of als er zo iets gebeurt, euh een Marokkaan die iemand dood... doodsteekt of iets anders of zo, en allee, dan wordt er altijd zo'n negatief beeld gevormd over euh moslims en dit en dat.*

²²³ SCHELFHOUT (E.). “Een onmiskenbaar zwak punt.” Bedenkingen over racisme in België, één jaar na het commissieverslag. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.) (red.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, p. 219.

Interviewer: En da ergert jullie wel een beetje?

Pinar: Ja.

Ather (Turks meisje, 20 jaar): *Ja.*

(uit interview 3:)

Mohamed (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Maar 't probleem is: 't gaat zo ja...en als ge dan euh een allochtoon ziet, ziet ge die patrouille (oh nee!) Dan is 't ja...dan is 't volledig verpest. Da verpest dan alles. "hey allochtoon, yes we gaan kijken, oh shit, die wordt opgepakt" (lacht) Begrijpt ge...?*

Interviewer: Dus eigenlijk, veel te veel worden ze in een negatief daglicht geplaatst...?

Mohamed: Ja, da vind ik heel spijtig! Nee, da mag! 'k Zeg ni da da ni moet, da mag! Ik vind da geen probleem, doe da! Maar gewoon die andere zijde gewoon, da vind ik wel belangrijk. 'Patrouille', tuurlijk, als ge een allochtoon oppakt, is da ook een allochtoon. Ok, waarvoor en de oorzaken, da 's een ander debat, da 's sociaal blablabla...Maar voor de rest: tuurlijk, juist is juist, maar gewoon, den andere kant. Weinig euh...zoals de studenten hier...ik bedoel euh...er zijn meer en meer allochtonen die gaan verder studeren; iets daarover! Ge kunt van alles doen, maar ja...

Euh...dat er ook euh, wa meer wordt gedebatteerd ten opzichte van Nederland is ook wel...die zitten continu in debat, wij vele minder; wanneer: enkel als er iets ergs gebeurt dan nodigen ze, laten we zeggen, een allochtoon uit, dan komt die zijn mening zeggen, 't is dan gene goeie die komt praten... Ik bedoel, zo overtuigt ge ni, laten we zeggen, de Vlaamse bevolking om euh...allochtoongezind te zijn. Dus da vind ik wel euh spijtig.

(uit interview 10:)

Mohammed (Marokkaanse jongen, 22 jaar): *En zeker met die debatten, voorbije jaar, euh, nu het hoofddoekdebat euh,...dus als 't over godsdienst gaat, dan wel, dan... en zeker als ze soms iets verkeerd zeggen of iets verkeerd opvatten, word ik echt wel kwaad van eerlijk gezegd. Want de media, dat is echt van, een totaal ander beeld dat overheerst dan dat het werkelijk zou moeten zijn.*

Interviewer: Dus dan frustrereert u da?

Mohammed: Ja, eerlijk gezegd wel ja.

(uit interview 14:)

Interviewer: En euh, hoe ervaart ge 't dan euh, als het op televisie gaat over integratie of allerlei onderwerpen betreffende allochtonen?

Muharem (Turkse jongen, 24 jaar): *Veel dingen maken mij kwaad.*

Interviewer: Ja?

Muharem: Ja, ja.

Interviewer: Verklaar je nader.

Muharem: Euh, bijvoorbeeld de laatste tijd, hoe de media eigenlijk euh... hoe zal 'k het zeggen...heel...heel veel euh, met gemak over het feit is gegaan dat het toch maar Noord-Afrikanen kunnen zijn, euh over de moord van Joe Vanholsbeek, en dat er een bepaald euh sociaal beeld bestaat van: "kijk, 't zullen toch wel Marokkanen zijn en als het Marokkanen zijn: 't is normaal want het zijn maar Marokkanen en ze zullen da wel doen want ze zijn zo ingesteld." En het feit...euh, en het foute is dat wij allemaal zo kunnen denken, dat de media ons zo ver heeft gebracht dat ze zeggen van: "kijk, als er iets gebeurt, 't is een Marokkaan dus vraagt er...euh, stel er geen extra vragen meer bij want dat is gewoon zo." En dat is fout da wij zo ver zijn euh gebracht, mentaal. Ik vind dat ook een moord ni gelinkt mag worden aan een hele gemeenschap. En...en moest da ne Vlaming zijn, zou...dan werd er helemaal ni over gesproken. Moest

het een euh...moest het een...een euh...een Pool zijn of iets anders, 't is nu een Pool, maar een Kroaat of wat dan ook, zou het heel anders worden aangepakt dan da. Dus ik vind ook, de media moet is bezinnen over zijn rol.

Al deze reflecties lijken zeker niet onterecht te zijn. In de literatuur wijst men er ook op dat negatieve opvattingen over migranten via de media ondersteund lijken te worden door directe of indirecte **negatieve berichtgeving**, bijvoorbeeld over gebeurtenissen zoals misdaden of rellen.²²⁴ **Wilson & Gutierrez** stellen hier dat men door die nadruk te leggen op negatieve gebeurtenissen, zoals jeugdbendes of geweld, de media ervoor zorgen dat een **stereotype** ontstaat van etnische minderheden als “probleemmensen”.²²⁵ Dit is iets dat natuurlijk vermeden moet worden.

De negatieve teneur in de gesprekken vindt men ook terug in de resultaten uit een vergelijkbaar onderzoek van **James Halloran**: “*Ethnic minorities and television.*” Uit de interviews van dit onderzoek bleek er ook sprake te zijn van een uitgesproken kritiek op de negatieve manier waarop televisie de etnische minderheden en de Derde Wereld landen in beeld brengt. De respondenten ijveren ook hier voor een evenwichtigere voorstelling, die hun in beeld brengt hoe ze werkelijk zijn; een integraal deel van de multiculturele maatschappij, en dus niet in stereotypes. Televisie zou volgens hen niet bijdragen tot de ontwikkeling van een multiculturele samenleving.²²⁶

Een andere kritiek van de respondenten van ons onderzoek, betreft de keuze van allochtone sprekers. Er bestaat frustratie over het feit dat er meestal **slechte sprekers** gekozen worden. Allochtonen komen al bijzonder weinig aan bod op de Vlaamse televisie, en als ze dan toch een allochtoon aan het woord laten, is het vaak iemand die negatieve zaken verkondigt en hierdoor de islamitische gemeenschap in een slecht daglicht plaatst. Dergelijke sprekers zouden ook veel aandacht krijgen van de media. Men ergert zich ook mateloos aan het feit dat de journalisten hier niet kritisch genoeg tegen zijn en hier niet tegenin gaan.

(uit interview 3:)

Mohamed (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Onderwerpen...euh ja, als er euh...eerlijk gezegd euh, buiten nu de films en de spelletjes, laten we zeggen als het op debatzaken komt, ben ik enkel eigenlijk vooral geïnteresseerd als er euh over allochtonen wordt gepraat of als er allochtonen komen praten. Maar zelfs dan kijk ik enkel als ik zie:*

²²⁴ SCHELFHOUT (E.) & SIEBENS (Y.). Media en migranten. In: DESLE (E.), LESTHAEGHE (R.) & WITTE (E.) (eds). *Denken over migranten in Europa*. Brussel, VUB Press, 1993, p. 189.

²²⁵ WILSON II (C. C.) & GUTIERREZ (F.). *Race, multiculturalism and the media. From mass to class communication*. Londen, Sage publications, 1995, p. 26.

²²⁶ HALLORAN (J. D.). *Ethnic Minorities and Television. A Study of Use, Reactions and Preferences*. In: *Gazette*, 1998, vol. 60, nr. 4, p. 305.

“het zijn goeie sprekers of slechte sprekers”. Meestal worden er heel slechte sprekers gekozen...euh, en da frustreert mij. Ik bedoel, da 's zo'n soort van: “maak me ni belachelijk.” Daar komt het eigenlijk op neer. “Maak ons ni belachelijk” want in die zin, we zijn nog altijd, ge kent da, “de minderheid” enzovoort en dan willen we iemand naar voor schuiven die toch redelijk kan praten. Maar meestal worden ze precies er uitgekozen... 'k weet ni hoe dat ze dat doen maar ze worden eruit gekozen en alé, dan zap ik meestal verder of ik kijk daar naar en dan ben ik gefrustreerd daarna, daarom probeer ik da zo minder mogelijk te kijken.

(uit interview 4:)

Farid (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Maar waar da ik mij wel aan erger zijn die allochtone pionnekes. Dus stel da ik zou gaan verkondigen, ja...dat de islam goed is, euh...dat...dat de Marokkanen ni alleen maar 100% plichten moeten hebben maar ook 100% rechten...ni dat die naar mij gaan luisteren, ja? Maar, wat gebeurt er nu? Da 's in Nederland zo, da 's in België zo: als ge als Marokkaan of Turk of wat dan ook; allochtoon, ja? En ge komt uit een bepaalde gemeenschap, bijvoorbeeld uit de islamitische gemeenschap of wat dan ook, en ge brengt zogezegd de vuile was naar buiten, ja dan komt iedereen luisteren hè. En da ligt aan (somt namen op van bekende allochtonen die in de media veel gehoor krijgen) Die krijgen heel veel aandacht van: “ja, nee euh...” om een voorbeeld te geven euh... maar ja, dan zitten we...da behoort ook tot de media hè euhm...zo van: “ja, euhm, moslims euh...alé ja, die euh...die geven aan hun vrouwen minder rechten, euh...Turkse en Marokkaanse vrouwen die worden uitgehuwelijkt, zo worden onderdrukt en ja...hoofddoek, ze verplichten de vrouwen van een hoofddoek te dragen”, enzovoort, ja?*

De media die vliegt daarop. Waarom, da weet ik ni. Ja? Dus...daar erger ik mij aan hè. Ik bedoel, ofwel...alé, dat is hetgeen da ik mis, euhm ook bij, alé ja, bij interviews of...of bij debatten of... of wat dan ook. Moderators en zo, die gaan daar ni op in en ik begrijp da ni! Ik wil dat er euh gewoon euh vragen worden gesteld die moeten gesteld worden. Ja? Als iemand ni geloofwaardig is, waarom...waarom wordt die dan geïnterviewd en waarom wordt er niks gezegd over zijn of haar geloofwaardigheid? Da 's gewoon mijn, mijn...alé ja, vanuit mijn visie wat er ni gebeurt.

Uit al de gesprekken blijkt dus duidelijk dat er behoorlijk wat ergernis en frustratie bestaat bij de allochtone jongeren wat betreft de aanwezigheid en beeldvorming van allochtonen op de Vlaamse televisie.

8. Associaties Vlaamse televisie

Wanneer aan de respondenten gevraagd werd of ze soms **negatieve gevoelens** ervaren wanneer ze naar de Vlaamse televisie kijken, komt heel het discours van de **negatieve beeldvorming van de allochtonen** naar boven. We gaan er hier niet opnieuw dieper op ingaan omdat we de hele polemiek die daar rond leeft bij de jongeren net volledig hebben uiteengezet. De belangrijkste punten die uit de gesprekken naar voren kwamen, gingen over het negatieve beeld dat gevormd wordt over moslims,

het feit dat allochtonen steeds geassocieerd worden met negatieve gebeurtenissen op televisie, de vermelding van de afkomst van de dader in het nieuws, het overheersen van een totaal verkeerd beeld van hun godsdienst dan werkelijk is en de zeldzaamheid van allochtone presentatoren op de Vlaamse televisie. In vele interviews kwam ook de kwestie van de moord op Joe Vanholsbeek terug boven. Er bestond veel ergernis over het feit dat men er in de media van uitging dat de moordenaars Marokkanen waren.

(uit interview 9:)

Erhan (Turkse jongen, 23 jaar): *Maar euh, ik vind het nog altijd jammer dat euh, dat er ook pas documentaires of 'k weet ni wa gemaakt wordt rondom allochtonen als er iets negatief is of als er iets negatief is gebeurd en daar dan een onderwerp uitgepikt wordt en dan pas. Maar er zal nooit bijvoorbeeld een programma gemaakt worden want da verkoopt ook ni, daar kijkt ook niemand naar. 't Zal nooit een programma gemaakt worden, bijvoorbeeld als ze in Limburg komen de wijken zien, hoe da Belgen, Turken en 'k weet ni wa nationaliteiten bij elkaar wonen. En hoe dat die omgang is, nee. Er zal wel naar daar gekomen worden als er iets gebeurd is en dan zullen ze uw mening wel vragen, maar specifiek over da bepaald onderwerp. En voor de rest ja... euh, wa ik nog heel jammer vind is dat euh VRT vooral, euh, zij doen da...ik vind da jammer dat zij da doen want da 's uiteindelijk de staatszender, iedereen betaalt daar belastingen voor, maar er gebeurt iets en oké..."het is een Marokkaan die het heeft gedaan" of "van Marokkaanse afkomst", moet die zin erbij? Ziet ge? Zeg gewoon van, als een Belg iets gedaan heeft, dan is 't ook iemand uit Grimbergen, zeg dan ook: "da 's iemand uit Grimbergen."*

(uit interview 7:)

Interviewer: *En zijn er soms ook negatieve gevoelens wanneer da ge daar naar kijkt?*

Maryam (Marokkaans meisje, 20 jaar): *(stille) Mm, negatieve gevoelens...(stille) 't is wel zo da...alé, bij de Vlaamse televisie, hebt ge altijd Belgen die meestal presenteren enzo, ge hebt bijna nooit euh...euh allochtonen ofzo, dus 'k vind da een beetje spijtig, dat er geen Marokkaanse of Turkse of wat dan ook, Albanees...ni vaak zo op Vlaamse televisie komen.*

Uit dit alles mag duidelijk blijken dat de **voornaamste frustratie** van de allochtone jongeren wat betreft de Vlaamse televisie gaat over de **afwezigheid** en de **negatieve beeldvorming van etnisch-culturele minderheden**.

Verder gaan de negatieve gevoelens over de herhaling van programma's. Er zou weinig vernieuwing zijn op de Vlaamse televisie. Een aantal respondenten ergeren zich ook aan het feit dat in het journaal steeds slecht nieuws overheerst. Ze ervaren een gevoel van machteloosheid als ze dit telkens te zien krijgen.

Naast de grote frustratie over de negatieve beeldvorming zijn het vooral **positieve gevoelens** die overheersen wanneer men naar de Vlaamse televisie kijkt. De allochtone jongeren vinden naar de

Vlaamse televisie kijken voornamelijk iets **aangenaam**. Het is zowel een leuke ontspanning als iets waarvan men kan bijleren (over de Vlaamse cultuur bijvoorbeeld). Ook het niveau van **objectiviteit** van de Vlaamse televisie komt ter sprake. Dit niveau zou heel hoog zijn in vergelijking met andere landen. Men ervaart zakelijke en objectieve programma's dan ook vaak als iets positief.

(uit interview 9:)

Erhan (Turkse jongen, 23 jaar): *Ik vind dat euh, televisie hier in België echt wel...ja, ge kunt nooit echt heel objectief zijn maar het niveau objectiviteit hier in België is wel van een heel hoog niveau als ge da vergelijkt met andere landen.*

(uit interview 1:)

Nafisa (Marokkaans meisje, 19 jaar): *Ja gewoon, voor mij is het positieve eraan da ge echt wel veel bijleert. Als ge naar nen engelse film kijkt, ge leert ni, alé ja...ge kijkt gewoon naar die film en dat is 't...'t is ni da ge zo dingen bijleert waarda ge later iets mee zijt...*

Op de Vlaamse tv leert ge soms wel dingen bij zo van: "ah tsjein, zo moet da dan" ...

(uit interview 2:)

Interviewer: *En euhm, vindt ge dat iets aangenaam naar de Vlaamse televisie kijken?*

Ptiseim (Marokkaans meisje, 19 jaar): *Ja, da 's een leuke ontspanning en dan kunt ge ook zo vaak lachen om dinges. En als ge bijvoorbeeld...alé op een bepaald moment hebt ge het moeilijk, dan ziet ge wel op tv: "ja, ge zijt ni de enigste die het moeilijk heeft en er zijn nog zwaardere problemen" dus ge moet dinges een beetje relativeren.*

9. Tweede generatie en tussen twee culturen

Zoals reeds in het theoretische deel vermeld werd, worden allochtone jongeren van de tweede generatie geconfronteerd met **twee uiteenlopende culturen**: de intieme Turkse of Marokkaanse cultuur, die men voornamelijk vindt in het gezin, en de buitenhuiselijke Belgisch-Vlaamse cultuur, dit is de cultuur waarlangs de allochtone jongeren met de Belgische bevolking in contact treden en die bovendien sterk gericht is op de Belgische waarden en gedragingen.²²⁷ De ervaring van een **dubbele identiteit** kwam ook naar voren in de gesprekken. De ene beleeft die dualistische positie op een ietwat andere manier dan de andere. Maar het is duidelijk dat ze elementen opnemen van beide culturen. Deze confrontatie met verschillende culturen kan ook echt een invloed hebben op hun manier van denken, op de manier waarop ze de dingen zien. In de literatuur spreekt men over een **dubbel cultureel referentiekader** waar jonge migranten op terugvallen, om betekenis te geven aan

²²⁷ SIEBENS (Y.). *Media en migranten: een exploratief onderzoek naar het mediagebruik, het –gedrag en de –behoeften van Marokkaanse migrantenjongeren van de tweede generatie in Willebroek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1990, pp. 28.

hun werkelijkheid.²²⁸ Zo zou de Vlaamse televisie er kunnen voor zorgen dat de allochtone jongere over heel wat dingen anders gaat denken, dan de manier waarop hij of zij thuis is opgevoed.

(uit interview 14:)

Muharem (Turkse jongen, 24 jaar): *het heeft wel dus euh... bijgedragen tot mijn euh denkwijze de voorbije jaren. Da 'k heel wat dingen anders ben gaan zien dan op de manier euh waarop ik opgevoed ben. Thuis was daar een bepaalde mentaliteit, en da was 't dan ook. Nu op de universiteit, en via tv en lezen en...en mensen zelf proberen te kennen...*

Interviewer: *...da je eigenlijk een euh...*

Muharem: *...een andere mentaliteit.*

Interviewer: *Meer open minded...*

Muharem: *Tuurlijk. Meer open minded over veel onderwerpen. En ik ga der van uit, da maakt euh van mij een beter mens, hoop ik.*

Uit de interviews komt ook sterk naar voren dat de ouders en de satelliettelevisie symbool staan voor de cultuur van het land van herkomst en dat het hele “Belg-zijn” gesymboliseerd wordt door de school, de vrienden en ook de Vlaamse televisie. Men wordt dus voortdurend geconfronteerd met verschillende mentaliteiten. Dit gevoel van **culturele fragmentatie** komt ook meermaals naar boven in de gesprekken. De allochtone jongeren ervaren dat ze van beide culturen dingen meegekregen hebben en hebben hierdoor vaak het gevoel dat ze zich voortdurend moeten aanpassen aan de wisselende verwachtingen van de omgeving. In de theorie beweren sommige auteurs dat een “anomische reactie” hier het gevolg van is, aangezien de jongere zich verliest tussen beide referentiekaders. Men wordt namelijk geconfronteerd met een conglomeraat van cultuurfragmenten, afkomstig uit het thuisland en uit het gastland.²²⁹ Dit gevoel van een **gedeelde culturele achtergrond** vertaalt zich bij de jongeren soms ook in hun mediagedrag.

(uit interview 9:)

Erhan (Turkse jongen, 23 jaar): *ik ben zo opgegroeid hè, ge moet...ge moet alles weten en ge moet alles via alle hoeken bekijken ook. Ik kijk...ik kijk 't nieuws op VRT over het Midden-Oosten en ik kijk het op Turkse zenders en kijk het op Arabische zenders en ik kijk da op Amerikaanse zenders, dan hebt ge een totaal ander beeld via totaal andere perspectieven, da 's een voorbeeld. Ge moet daar gewoon van op de hoogte... En er zijn er die zeggen van: “ja, kijk die Turkse televisie, ik ben hier in België en da interesseert mij ni meer.” Maar, maar nee, da 's een stuk van uzelf hè, ge kunt da ni wegdoen. Euh, ik*

²²⁸ BAUWENS (J.). *Een cross-culturele ontmoeting van Turkse vrouwen met Vlaamse televisie. Een kwalitatieve receptie-analyse benadering verzoend met terminologische inzichten uit het Uses & Gratificationsonderzoek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1994, p. 153.

²²⁹ SIEBENS (Y.). *Media en migranten: een exploratief onderzoek naar het mediagebruik, het –gedrag en de –behoeften van Marokkaanse migrantenjongeren van de tweede generatie in Willebroek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1990, p. 50.

ben er tegen dat mensen zeggen van: “ja, ik ben Belg, ik ben geen Turk meer.” Nee, ge bent een Turkse Belg.

Interviewer: ...beide, beide ja.

Erhan: *Ja, ge zijt beide en ge moogt da ni wegsteken want da 's uw cultuur en een mens zonder cultuur da is geen mens.*

Interviewer: Ik denk juist dat da bijzonder rijk is om tussen die twee culturen te leven.

Erhan: *Ja, inderdaad. Allee, ge moet van beide gewoon iets meenemen hè.*

(uit interview 13:)

Farid (Marokkaanse jongen, 22 jaar): *Maar wij zitten hier wel tussen 2 dingens enzo, dus wij passen ons aan aan da, wij passen ons aan aan da, dus na nen tijd begint da wel ewa...door te slagen in 't koppeke.*

Nu zijt ge eigenlijk van elk den helft. Ja, ge hebt van da mee gehad en van da een beetje mee gehad, dus ge zijt eigenlijk ja...

(uit interview 14:)

Muharem (Turkse jongen, 24 jaar): *Ik denk dat 't vroeger zo was: euh, ge had uw vader en die keek naar de Turkse tv en was diegene die..die Turks praatte en die maar Turks praatte en het hele “Turk-zijn” werd gesymboliseerd in die Turkse tv en in uw vader en uw moeder. En bij mij was 't dan mijn school, mijn vrienden, da was da en tv hoort daar bij.*

Interviewer: Da was ook in 't Nederlands da je naar school bent gegaan?

Muharem: *Ja, tuurlijk, tuurlijk. Da was een deel van uw “Belg-zijn”.*

(uit interview 16:)

Hanife (Turks meisje, 23 jaar): *Ja, ik ben sowieso, weet ge, ik ben hier geboren. Uiteindelijk... da 's ook een deel van u, België. Weet ge, 't is ni van... het nieuws bijvoorbeeld, ik kijk da in beide... weet ge, ik kijk da in België, ik kijk da ook in Turkse post. Weet ge, da zijn zo beide dingens, ge moet daarvan op de hoogte zijn.*

Ja. Bepaalde dingens moet ge gewoon nemen van beide culturen...

Oké, ik heb zo bepaalde dingens door Belgische mentaliteit en bepaalde dingens heb ik zo Turkse mentaliteit.

Typisch voor de allochtonen van de tweede generatie is dat de **autochtone sociale waarden domineren**, maar dit wil zeker niet zeggen dat ze definitief met alle cultuurtrekken uit het thuisland gebroken hebben.²³⁰ In het discours van de respondenten van dit onderzoek blijkt ook dat de Vlaamse cultuur en het Vlaamse gebeuren toch wel de bovenhand nemen. Men beschouwt zich vaak meer autochtoon dan allochtoon. De Vlaamse cultuur en ook de Vlaamse televisie acht men veel belangrijker, omdat hun toekomst hier in België ligt. Toch wordt er nog veel belang gehecht aan de allochtone waarden, maar die komen desalniettemin meer op de achtergrond te staan.

²³⁰ SIEBENS (Y.). *Media en migranten: een exploratief onderzoek naar het mediagebruik, het –gedrag en de –behoeften van Marokkaanse migrantenjongeren van de tweede generatie in Willebroek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1990, p. 37.

(uit interview 17:)

Ather (Turks meisje, 20 jaar): *Ja. Bij ons was da vooral omdat...allee, mijn...mijn... Bij ons thuis was da gewoon van: "kijk, aanpassen!" We zitten hier in België en we gaan zo'n beetje...oké, ge bent nog altijd Turk, da moogt ge ni vergeten, da blijft nog een beetje op de achtergrond. Maar ja, ge gaat u proberen aan te passen. Ten eerste, ge gaat de taal spreken en ten tweede, ge gaat naar een katholiek onderwijs. Allee, een katholiek onderwijs, gewoon omdat daar de minste Turken dan zijn, dan hebt ge meer Belgische vriendinnen, dus dan spreekt ge meer Nederlands onder elkaar. Dus uw Turks da laat ge dan en beetje op de achtergrond want allee, da 's uw basis hè, de school, het schooltje, da 's uw basis en...en vandaar vertrekt ge dus.*

(uit interview 8:)

Malik (Marokkaans-Italiaanse jongen, 23 jaar): *Ja, ik voel mij wel Belg. Alé ja, als er iemand iets slecht zou zeggen over...dat is mijn land, alé voor mij is da mijn land hè, België. Ik heb niks te zoeken in...als ik naar Marokko ga, ik...alé ja, ik loop daar verloren hè...*

Ik heb ook alleen euh...ja, ge kunt zeggen "westerse vrienden". Mijn vriendin is ook euh van Belgische afkomst. Dus euh...

(uit interview 15:)

Pinar (Turks meisje, 24 jaar): *Euh, omdat ge...uiteindelijk zit ge...soms zit ge op een bepaald moment, zit ge te denken van: "maar allee, wa als ik nu, later voor mijn eigen kinderen, een keuze moet maken: ofwel het Turks ofwel het Nederlands, voor wat zou ge dan kiezen?" Dan is voor mij de keuze rap gemaakt: Nederlands. Want mijn toekomst ligt hier en die van mijn kinderen ook. Dus de Nederlandse tv, de Nederlandse cultuur, euh...euh, de Vlaamse tv zal ik maar zeggen, cultuur minder...tv...maar dan ook weer taalgericht, vind ik veel belangrijker.*

Ondanks het combineren van elementen van beide culturen tot een nieuw geheel, heeft de culturele fragmentatie bij de allochtone jongeren vaak geleid tot een soort van **identiteitscrisis**. Zo stellen een aantal jongeren dat ze het gevoel hebben nergens bij te horen en dat ze zowel in het gastland als in hun thuisland als buitenlander beschouwd worden. Met een voet in twee werelden staan is voor hen een **zoektocht naar zichzelf** geweest. Voelt men zich meer Marokkaan/Turk of voelt men zich meer Belg? Uit de gesprekken blijkt dat ze zich van beide een beetje voelen.

(uit interview 8:)

Malik (Marokkaans-Italiaanse jongen, 23 jaar): *ik ben Italiaan, ik ben Marokkaan,...ik heb 3 nationaliteiten eigenlijk. Ik heb 3 paspoorten. (lacht) Dus euh...alé, dat is moeilijk voor iemand dat euh...ni ergens bij iets hoort. Da zo eigenlijk zeggen van euh...identiteitscrisis.*

Interviewer: *Ge zit een beetje in euh...*

Malik: *...een beetje overal, ja.*

Interviewer: *...in 3 werelden.*

Malik: *Ja, 3 werelden zo een beetje. Want als wij naar het buitenland, bijvoorbeeld naar Marokko terug hè, die zeggen da tegen ons zo van: " ah, de buitenlanders." Alé ja, die*

noemen ons zo. In Italië juist 't zelfde en hier in België dan ja, is dat ook euh... 't zelfde hè.

(uit interview 4:)

Farid (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Ik woon in Vlaanderen, maar ik zeg het... ik voel mij ni echt Marokkaan of Vlaming, snapt ge? Ik ben Farid. Ze vragen: "ja, voelt ge u Marokkaan of voelt ge u Vlaming, of voelt ge u Belg?" Nee, ik voel mij Farid, snapt ge? Ik heb van alles een beetje euh...*

(uit interview 9:)

Erhan (Turkse jongen, 23 jaar): *Euh, ik ben er tegen dat mensen zeggen van: "ja, ik ben Belg, ik ben geen Turk meer." Nee, ge bent een Turkse Belg.*

Interviewer: ...beide, beide ja.

Erhan: *Ja, ge zijt beide en ge moogt da ni wegsteken want da 's uw cultuur en een mens zonder cultuur da is geen mens.*

In de literatuur maakt men een duidelijk onderscheid tussen etnisch-culturele minderheden van de eerste generatie en van de tweede generatie. Zij zouden verscheidene dingen op een heel andere manier beleven.

Wij hebben ons in dit onderzoek beperkt tot de tweede generatie allochtonen, maar toch willen we dit **verschil in generaties** even aanhalen omdat het in het discours van de jongeren zelf terugkomt. De jongeren wijzen er zelf op dat het leven tussen twee werelden voor hun ouders nog een volledige andere ervaring is. Net als in de theorie beweert men ook hier dat de eerste generatie meer probeert vast te houden aan de eigen cultuur. Zij zouden zij de Vlaamse cultuur dan ook veel minder goed kennen dan de jongeren zelf. Hierdoor kunnen ze hun kinderen er niet goed in begeleiden en dit kan wel eens voor problemen zorgen.

(uit interview 13:)

Farid (Marokkaanse jongen, 22 jaar): *Maar voor... als ge beziet voor mijn moeder, ja voor mijn moeder is ja België totaal, helemaal iets anders. Want als wij naar Marokko gaan is da voor ons eigenlijk helemaal iets anders. Want stel u voor da ik nu naar Marokko ga, ik zou, eerlijk gezegd, ik zou daar ni kunnen leven.*

(uit interview 14:)

Interviewer: Is...is er ook een verschil, denkt ge, tussen eerste generatie, tweede generatie?

Muharem (Turkse jongen, 24 jaar): *Tuurlijk. Ook derde generatie. De eerste generatie kent helemaal geen Nederlands, tweede generatie iets of wat en dachten: "misschien ga ik nog naar Turkije." Maar toen de derde generatie er kwam, werd al vrij duidelijk dat er euh, euh, hoe zal 'k het zeggen? Dat het ja...dat de kinderen hier wilden blijven en hun opvoeding en dergelijke hier gaat zijn, dat ze hier gaan blijven, trouwen en dergelijke. En ik denk dat ze gewoon helemaal ni wisten hoe het... hoe het aanpakken. En da ze dachten van: "ja, ik ga da maar doen op de enige manier die ik ken: vasthouden aan mijn cultuur, want anders gaat de cultuur verloren." "Maar ik ken die andere cultuur ni, dus ik kan*

mijn kind ni begeleiden in die andere cultuur.” En da ‘s ’t probleem met die “tussen-twee-vuren-mentaliteit”. Vele zoeken die andere cultuur...

Interviewer: ...niet op of...?

Muharem: *Wel! Maar ze weten niet hoe of doen het slecht of doen het helemaal niet, dus...*

Ik doe da wel. Veel hier op de universiteit doen het ook. Euh...

Tevens wijst men op het verschil in beleving van de confrontatie met twee culturen, tussen allochtone jongeren die hier studeren en diegene die dat niet doen. Deze laatste zouden veel minder in contact komen met de Vlaamse cultuur een ook bijna geen Vlaamse televisie kijken. Deze allochtonen leven dus nog veel meer in de cultuur van het land van herkomst.

(uit interview 14:)

Muharem (Turkse jongen, 24 jaar): *Euh, ’t is wel zo dat in Limburg zelf mensen die...die minder gestudeerd hebben en minder kennis hebben van het Nederlands, da minder gebruiken. Soms zelfs in Heusden-Zolder en in bepaalde plaatsen in Genk alleen maar Turks gebruiken en heel weinig Nederlands en dan is ’t nog wel heel gebrekkig Nederlands. Euhm ja, euh... ’t is da.*

Interviewer: Nog iets?

Muharem: *Iedereen leeft daar meer in de Turkse wereld, da ’s echt wel zo. Ze kijken naar de Turkse tv, bespreken Turkse onderwerpen, alles gebeurt daar in het Turks en ze wonen in Heusden-Zolder en ze gaan ook nooit naar Durbuy, Dinant, euh Knokke of...of Charleroi, Waterloo. Euh, naar Brussel komen is zo van: “ja, maar nee, daar hebben we niks te zoeken” enzo. Waar ze wonen in hun eigen stadje, in hun eigen Turkse groep, is nog altijd Turkije van de jaren ’60-’70 en dat is wel erg. En die mentaliteit moet ook veranderen maar men... de mensen moeten willen euh, allee, de maatschappij kennen.*

(uit interview 9:)

Interviewer: Ja. En die...die Turken dat niet studeren, allee, uw vrienden van daar, ge zei dat die ni of toch bijna nooit naar de Vlaamse televisie kijken?

Erhan (Turkse jongen, 23 jaar): *Da wil ik ni geloven dat die dat doen.*

Interviewer: En is da uit een soort van principe van...?

Erhan: *Nee, ik denk het ni. Ik denk misschien uit een principe van gewoonte van allee, ge moet zien...ik praat nu ook over mijn...mijn omgeving. Ik bedoel, ik woon in een streek waar da 60-70% allochtonen zitten en die zijn opgegroeid in die cocoon, terwijl da ik dan in ’t middelbaar naar een college ben geweest waar dat er al heel weinig zitten. Ik heb dan pas da Nederlands geleerd en zo maar die...die blijven dan ook in de staatsschool, middelbaar, die blijven in die groep, die blijven Turkse televisie...Allee, vergelijk u eigen als ge vroeger in het middelbaar zat en er was een programma op tv, op VTM en dan was da een gespreksonderwerp op de speelplaats. Awel, bij die gasten was da over een Turkse...over een Turkse serie bijvoorbeeld. Terwijl da bij ons dan was da wa gemengd, ge keek ook wel da maar ge keek ook wel da. Als we het hebben op gebied van televisie dan.*

Volgens **Berry** zouden we hier kunnen spreken van ‘**separation**’, een houding die zich kenmerkt door individuen die nog veel waarde hechten aan hun eigen cultuur en tegelijkertijd de interactie met

anderen willen vermijden. De individuen keren zich de rug toe naar betrokkenheid met andere culturele groepen en ze isoleren zich in hun cultuurgoed. Terwijl we bij de respondenten van dit onderzoek eerder kunnen spreken van **integratie**, want er bestaat zowel interesse in het behouden van de eigen cultuur, maar tegelijkertijd treedt men ook in interactie met andere groepen.²³¹

10. Rol Vlaamse televisie in die dubbele identiteit

Een andere centrale onderzoeksvraag in dit onderzoek is er één naar de rol van de Vlaamse televisie in die dubbele identiteit. “Welke rol kan Vlaamse televisie spelen in die dubbele identiteit en welke plaats neemt de Vlaamse televisie in in het multiculturele leven van de allochtone jongeren van de tweede generatie?”

Zowat alle respondenten halen aan dat de Vlaamse televisie voor hen heel belangrijk is om de **Nederlandse taal bij te schaven**.

De televisie vormt eveneens een soort van **aangrijpingspunt voor de Vlaamse gemeenschap**. Dit omdat men steeds dingen kan bijleren over de Vlaamse cultuur, over de gebruiken en gewoontes van hier en omdat men via televisie ook op een bepaalde manier in contact treedt met België, dit is zeker het geval voor de mensen die in een allochtone wijk zijn opgegroeid. De televisie zou de Belgische samenleving weerspiegelen. Men vindt het dus zeer belangrijk om naar de Vlaamse televisie te kijken, zodat men het gedachtegoed van hier nog beter zou kunnen begrijpen.

(uit interview 8:)

Malik (Marokkaans-Italiaanse jongen, 23 jaar): *Ja, dat is eigenlijk ja...dat...dat da echt opvoedt, ja, dat da een beetje...da brengt u ideeën en gedachten bij ook en de manier van denken en... Want ge leeft ook in een samenleving dat euh ja westers is en als ge dan...ik denk ni als ge dan die ideeën ni oppakt ofzo, da ge sommige zaken totaal ni begrijpt of vervreemdt zijt. Ik denk wel dat da ook belangrijk is en...ja, Vlaamse televisie te zien. Uiteindelijk, ik denk ni dat...ik denk toch dat de meeste mensen, toch soms, alé ja, zeker naar de Vlaamse...alé, allochtonen dan, zeker toch ene keer...*

(uit interview 5:)

Hossein (Marokkaanse jongen, 20 jaar): *Ja, ja, da wordt euh...da weerspiegelt eigenlijk op een zeer plezante manier, als ik da mag zeggen, euh hoe de Belgische samenleving in elkaar zit; Ja, gebruiken enzo, ja er zijn bepaalde gebruiken die bij ons wel echt euh...*

Interviewer: ...*verschillen*

²³¹ BERRY (J. W.). Acculturation: Living succesfully in two cultures. In: *International Journal of Intercultural Relations*, 2005, vol. 29, nr. 6, p. 704.

Hossein: ...verschillen.

Interviewer: *En da leert ge dan ook via televisie?*

Hossein: *Via televisie zo.*

(uit interview 1:)

Nafisa (Marokkaans meisje, 19 jaar): *Om bij te leren*

Interviewer: *Om bij te leren...*

Nafisa: *Ja, en soms zijn er ook dingen da ik ni weet, alé ja, da ge soms denkt: “ik woon hier nu al 19 jaar en toch kom ik nog met verrassingen”...da ik zo soms zeg van: “alé, is da in ulle cultuur zo” en da ik zo echt een ander beeld daarvan had en als ge da dan zo op tv ziet dan...alé ja*

Interviewer: *...dan verschiet he daar van?*

Nafisa: *Ja, zo van: “alé, wist ik da nu nog ni, ik woon hier nu al 19 jaar en ik weet da nog altijd ni.” En zo van die dinges. Maar door de tv komt ge daar soms wel achter.*

(uit interview 17:)

Pinar (Turks meisje, 20 jaar): *En ook zo... allee, 't helpt ons de Belgische cultuur...*

Ather (Turks meisje, 20 jaar): *Ja, te leren kennen.*

Pinar: *... beter te leren kennen enzo.*

Uit de gesprekken is dus duidelijk gebleken dat de Vlaamse televisie de allochtone jongeren in staat stelt hun kennis over de Vlaamse samenleving uit te breiden en hen tevens een band aanbiedt met de samenleving waarin ze leven. Via de televisie krijgen ze ook nog een beter beeld van de gewoontes en gebruiken die hier in acht genomen worden.

De Vlaamse televisie heeft voor de respondenten ook een **informatieve rol**, één die ervoor zorgt dat ze **op de hoogte blijven** van de Belgische situatie. Alleen al om zijn informatieve functie zouden ze de Vlaamse televisie niet kunnen missen. Zelfs al verblijven ze in hun herkomstland, stellen ze nog steeds op zoek te gaan naar nieuws vanuit België.

(uit interview 10:)

Mohammed (Marokkaanse jongen, 22 jaar): *'t Is zeker sowieso al positief, zeker en vast. Da ge...eerst en vooral...op vlak van actualiteit, da ge echt wel altijd kunt mee volgen wat er gebeurt, vind ik echt wel...euh goe. Euhm, op 't vlak van documentaires ook: 't komt vaak op...zeker op 'Ter Zake'. 't Is elke avond euh een onderwerp da wordt aangehaald da echt wel nu euh aangehaald wordt, dus da vind ik ook wel... da ge altijd kunt mee volgen met de actualiteit, dus da vind ik echt wel positief.*

(uit interview 9:)

Erhan (Turkse jongen, 23 jaar): *Welke rol? Pff, nu televisie is geen heel belangrijk stuk in mijn leven hè, maar euh, maar wel iets da als het er ni zou zijn, het zeker zou ontbreken. Op gebied van euh...u altijd...u eigen altijd op de hoogte houden, u eigen altijd informeren, u eigen altijd bijscholen... bepaalde dingen van de Vlaamse televisie zijn wel dingen die ge ni uit uw...nu plots van: “ah, ik stop daarmee.” Bijvoorbeeld als ik in Turkije zit, kijk ik op Internet naar de VRT site.*

Naast een informatieve rol heeft de Vlaamse televisie voor de allochtone jongeren vanzelfsprekend ook een **entertainende rol**; naar de Vlaamse televisie kijken is een zeer populaire vorm van **ontspanning**.

(uit interview 7:)

Maryam (Marokkaans meisje, 20 jaar): *Nu...nu is 't ni meer voor taal dat ik daar naar kijk. Dat is gewoon euh...ja, ontspanning.*

(uit interview 3:)

Mohamed (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Welke rol die vervult...*

Interviewer: Ja.

Mohamed: *En da 's...Dan is da een soort informatieve, entertainende rol.*

(uit interview 6:)

Interviewer: *'k Heb nog gewoon euh...of da ge kunt zeggen welke rol dat die Vlaamse televisie voor u vervult? Bekeken vanuit uw situatie?*

Mohamed: *Ontspanning hè.*

Een andere, niet onbelangrijke rol die de Vlaamse televisie voor de allochtone jongeren van dit onderzoek kan vervullen, is die van een **gedeelde populaire cultuur**. Het is een vorm van populaire cultuur die men gemeen heeft met de vrienden op school bijvoorbeeld. Hierdoor krijgt men het gevoel er ook bij te horen, want de programma's op de Vlaamse televisie vormen een **gezamenlijk gespreksonderwerp**, waardoor men dus kan meepraten met de rest.

(uit interview 8:)

Malik (Marokkaans-Italiaanse jongen, 23 jaar): *Ja, dat ik er eigenlijk wel bij hoor, alé ja...Dus euh, ik probeer zo programma's mee te volgen en mijn vrienden spreken dan over dezelfde programma's. Vroeger was da ni, ik keek veel naar Franse zenders en dan kon ik ni meespreken, zo van: "ja, hebt ge da gezien, da gezien?" "Sorry, ik ken da ni." "Mark Uytterhoeven, wie is da?" 'k zo: "Ola, ik ken die ni ze." (lacht) Alé, nochtans...alé nu wel natuurlijk, maar ik bedoel...*

Interviewer: *Dus gewoon eigenlijk ook om een beetje op de hoogte te zijn van alles en...*

Malik: *Ja, euh...mee euh...*

Interviewer: *...mee zijn*

Malik: *Mee zijn ook...*

Interviewer: *...mee kunnen babbelen*

Malik: *Mee kunnen babbelen. Want uiteindelijk is ook communicatie euh...als gij ni...oké, ge zijt geïntegreerd, ge werkt, ge doet alles mee enzo maar als ge ni de cultuur ook een beetje meepakt euh, zijt ge ook verloren.*

(uit interview 14:)

Muharem (Turkse jongen, 24 jaar): *...maar toch was 't iets wat gij en uw vrienden gemeen hadden, want zij keken daar naar, 't is da. En ze keken ni naar die andere programma's.*

Interviewer: *Dus ook een vorm van kunnen meepraten met de rest over euh...*

Muharem: *Ja, ja, ja, 't is da.*

11. Meer diversiteit op de Vlaamse televisie

Wanneer de allochtone respondenten gevraagd werd of ze iets zouden willen veranderen of verbeteren aan de Vlaamse televisie overheerst er één gemeenschappelijk discours. Ze wensen allemaal dat er meer diversiteit komt op de televisie, want volgens hen komen er te **weinig allochtonen op de buis**. Er zouden meer programma's moeten komen voor de etnisch-culturele minderheden van onze samenleving. Allochtonen moeten in de programma's vertegenwoordigd zijn, zodat de Vlaamse televisie meer een **weerspiegeling** vormt **van onze multiculturele samenleving**. Dit alles zou volgens hen ook leiden tot **beter begrip** van de cultuur en levenswijze van allochtonen hier in België en dit maakt deze mensen ook gemakkelijker aanspreekbaar.

(uit interview 14:)

Muharem (Turkse jongen, 24 jaar): *Meer allochtonen op tv. Euh, omdat het duidelijk is, in België zijn allochtonen en ze wonen hier en ge gaat die op straat moeten zien, maar op tv ook. En misschien een soort sensibiliseringsactie opzetten, via tv. Euh, programma's maken waar beide aan bod komen en daar heb ik het niet over de...de 'nieuwe Belgen' of zo, echt wel de...de echte Turken en ook zo de vrouwen met hoofddoek, die nooit... of die al 40-50 jaar thuis hebben gewerkt, ook die mensen is laten spreken. Ook dat daar... de verschillende Turkse mensen laten zien, ook dat die mensen geen zin hebben, ook dat die mensen willen dat hun kinderen hun toekomst op...uit euh...opbouwen in België en dergelijke. Dus...*

Interviewer: *Ja, dus eigenlijk een soort van weerspiegeling van onze maatschappij?*

Muharem: *Ja, die representatief zijn. Da gebeurt ni, 't is... 't is... Op VTM ziet ge de ex miss België's allemaal.*

(uit interview 4:)

Farid (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Alhoewel misschien euh ook wel ne keer euh...iets kan euh...iets met een Marokkaans tintje ofzo, euh, naar voren mag gebracht worden. Ni alleen maar voor de Marokkanen hè, ik zeg het, maar ook voor...voor euh de Vlamingen. Want uiteindelijk, we wonen samen, ja? En 't is belangrijk da...wij weten veel over de Vlamingen maar wa weten de Vlamingen over ons? En als zij misschien een aantal zaken weten dat...dat, alé ja...dat er misschien minder conflicten zijn of wat dan ook.*

Er bestaat ook een wens naar **meer presentatoren van allochtone afkomst**. Moest dit het geval zijn, zouden er ook meer allochtonen naar de Vlaamse televisie kijken volgens hen.

(uit interview 7:)

Maryam (Marokkaans meisje, 20 jaar): *'t Is wel zo da...alé, bij de Vlaamse televisie, hebt ge altijd Belgen die meestal presenteren enzo, ge hebt bijna nooit euh...euh allochtonen ofzo, dus 'k vind da een beetje spijtig, dat er geen Marokkaanse of Turkse of wat dan ook, Albanees...ni vaak zo op Vlaamse televisie komen.*

Ze zouden die...ja, want...'k weet ni als ze nu...'k weet ni, een Marokkaanse of een Turkse presentator is ofzo, dan zouden misschien meer allochtone mensen naar euh, naar de Vlaamse televisie kijken.

Ook wensen ze dat er niet meer de nadruk wordt gelegd op negatieve gebeurtenissen, maar dat ze ook eens andere, meer **positieve zaken** van allochtonen laten zien op de televisie. Ze vinden het belangrijk dat er juiste informatie wordt gegeven wat betreft allochtonen. Dit zou volgens hen ook de manier van denken over etnisch-culturele minderheden kunnen beïnvloeden.

(uit interview 3:)

Mohamed (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *Nee, da ze, laten we zeggen een andere kant van een allochtoon zien. Da vind ik heel belangrijk. Ik zie in Nederland is da; die (naam van een programma daar)... da vind ik heel belangrijk, zo een beetje humor erin. Da we ook laten zien: we hebben een andere zijde, een humorzijde, een grappige, gevoelige zijde. Ja...Alé, ik hoef da ni te doen, ik bedoel als...als er al iemand is die da doet vind ik da tuurlijk héél goed. Da vind ik echt het belangrijkste.*

Moesten we al een andere kant hebben van de media, die euh...die juiste informatie geeft, dan hebben we al veel euh...mensen die wa beter gaan beginnen denken of...

(uit interview 4:)

Farid (Marokkaanse jongen, 23 jaar): *...Da speelt echt nen hele grote rol en ja...en...en...we komen altijd gewoon in het slecht daglicht. Als er iets verkeerd is gegaan, ja, dan...dan wordt er over ons gesproken maar ni...ja, niets goeds. Maar ja ,oké euh, ik zeg maar iets, bijvoorbeeld euh, er zijn nu meer allochtonen die euh naar het hoger onderwijs doorstromen hè, ja, da ze daar iets over zeggen van: "ja, hè, 't is positief hè." Da wilt zeggen van ja, de mensen die daar naar kijken die gaan zo het gevoel krijgen van: "ah ja, hé, die beginnen te studeren, dit, dat,...die zijn aan 't inburgeren..." Euh, snapt ge? Zo van dergelijke zaken...hoeveel nutteloze zaken worden er ni gezegd omdat er gewoon geen nieuws is. Of altijd 't zelfde...willen ze iets anders er bijpakken...Dus ja, ik vind dat da ne keer moet kunnen, zo ja, een extraatje, ja. Zo met nen andere 'swung'.*

Dit zijn de voornaamste dingen die de allochtone jongeren aan de Vlaamse televisie veranderd willen zien.

C. Algemeen Besluit

Met dit algemeen besluit trachten we de voornaamste conclusies uit het eigen empirisch onderzoek bondig weer te geven en hiermee een antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen. Tevens wordt hier de terugkoppeling gemaakt naar het theoretisch gedeelte van deze thesis en wordt er gekeken op welke manier de resultaten van dit onderzoek overeenstemmen of afwijken van andere onderzoeken of theorieën die we in dat gedeelte besproken hebben.

Het onderzoek was bijzonder relevant omdat er getracht werd de dingen vanuit een open perspectief te benaderen. Hierdoor bleef men niet hangen op een oppervlakkig, feitelijk niveau, maar probeerde men juist diepgaande informatie te achterhalen bij de respondenten. Hierdoor was het onderzoek zeker wetenschappelijk relevant omdat voorafgaand onderzoek naar migranten voornamelijk op een gesloten manier benaderd werd. In plaats van ons toe te spitsen op de rol van de media in het integratieproces van de mediagebruikers, werd hier net rekening gehouden met de aspecten van **‘tussen twee culturen’** en die **multiculturaliteit**. Met dit onderzoek wilden we uiteindelijk meer te weten komen over de betekenis en de beleving van de Vlaamse televisie, en dit bekeken vanuit het perspectief van de allochtone kijkers zelf. Hiervoor konden we eerst onmogelijk ontsnappen aan een onderzoek naar hun mediagebruik en –gedrag.

Wanneer er gekeken wordt naar het mediagebruik van allochtonen, maakt men in de literatuur gebruik van een bepaalde typologie. Als we ons hierop baseren, kunnen we de respondenten van dit onderzoek als **‘adapters’** typeren. Dit omdat alle respondenten beweren voornamelijk naar de Vlaamse televisie te kijken. In de theorie worden een aantal factoren verantwoordelijk gesteld voor het type mediagebruiker dat men aanneemt, zoals de sociale status van de minderheden of ook de taalbeheersing van de jongeren. Daarom is het belangrijk te vermelden dat alle respondenten uit het onderzoek de Nederlandse taal goed beheersen en dat dit dus misschien voor een ietwat vertekend beeld heeft gezorgd. Tevens zijn deze jongeren hier geboren en getogen en zijn ze hier naar school gegaan. Ze worden dus dagelijks geconfronteerd met en ondergedompeld in de Vlaamse cultuur. Dit zou dus ook een bepalende factor kunnen zijn voor hun mediagebruik.

Hoewel de allochtone jongeren aangaven voornamelijk naar de Vlaamse televisie te kijken, konden we toch een verschil opmerken tussen het mediagebruik bij Turkse en Marokkaanse jongeren. Zo waren er onder de Turkse jongeren, in het bijzonder de meisjes, meer **‘dualisten’** of **‘omnivoren’** terug te vinden. Dit wil zeggen dat zij veel gebruik maken van zowel tv-zenders uit het land van

herkomst als van de Nederlandstalige media. Zij kijken dus meer naar Turkse zenders dan dat Marokkaanse jongeren naar Arabischstalige zenders kijken. Deze bemerking werd ook teruggevonden in een onderzoek van **d’Haenens, Van Summeren, Saeys & Koeman**: “*Integratie of identiteit? Mediamenu’s van Turkse en Marokkaanse jongeren.*” **d’Haenens** maakt verder nog een onderverdeling tussen twee subtypes omnivoren. De omnivoren uit ons onderzoek zouden we op basis van deze typologie ‘*multiculti’s*’ kunnen noemen, omdat zij de media gebruiken om zich een beeld te vormen van diverse culturen, in plaats van zich enkel te verdiepen in de Vlaamse cultuur of enkel in de Turkse/Marokkaanse cultuur.

Volgens **Adoni, Cohen** en **Caspi** zouden het juist deze **dualistische-hybride mediaconsumenten** zijn die het best uitgerust zijn om een **tweeledige identiteit** te construeren, die men hoogstnodig acht in een multiculturele samenleving.

Berry spreekt ook van bepaalde acculturatiehoudingen die men kan aannemen en heeft hierbij een voorkeur voor ‘*integratie*’. Dit is het type houding die de respondenten ook aannemen, want zij hebben zowel interesse in het behouden van de eigen cultuur, terwijl men ook in interactie treedt met andere groepen.

In een andere studie naar allochtone jongeren maakt **Suarez-Orozco** een onderscheid tussen drie stijlen van aanpassing. De jongeren die deelnamen aan ons onderzoek, blijken een ‘*biculturele*’ stijl ontwikkeld te hebben. Uit de gesprekken wordt namelijk duidelijk dat zij bemiddelen tussen de, vaak conflictueuze, culturele gewoontes van de thuiscultuur en de cultuur van het gastland.

Een fenomeen dat we zowel in de literatuur als in de gesprekken konden terugvinden, is het fenomeen van de **slaapkamercultuur**. Bijna alle respondenten haalden aan ook een televisie te hebben op hun kamer. De tendens zou hier echter niet meteen naar meer individueel mediagebruik neigen, aangezien zij hun slaapkamer vaak met broers en zussen moeten delen. Zij stellen dan ook vaak samen met broers of zussen naar televisie te kijken. Het **collectieve mediagebruik** is dus zeker niet verdwenen bij de allochtone jongeren.

Wanneer er gekeken werd naar de ‘*life history*’ van de allochtone televisiekijkers, konden we uit de gesprekken vaststellen dat ze al **van kleins af aan** naar de **Vlaamse televisie** kijken. Uit de interviews blijkt dus duidelijk dat de jongeren hiermee opgegroeid zijn. Zowel de ouders als de omgeving hebben hier geen onbelangrijke invloed in gehad. De ouders juichten het kijken naar de Vlaamse televisie zeker toe omwille van het belang van de Nederlandse taal. De allochtone respondenten hielden ook aan opgegroeid te zijn in een omgeving omringd door Vlamingen.

Hierdoor vormden Vlaamse televisieprogramma's dan ook vaak een gespreksonderwerp op school of onder vrienden.

Het mag dus duidelijk zijn dat “naar de Vlaamse televisie kijken”, voor de allochtone jongeren die hier geboren en getogen zijn, zeker niets nieuws is, maar integendeel eerder een **gewoonte** is geworden, die men als vrij **evident** beschouwt.

Toch heeft “naar de Vlaamse televisie kijken” voor de respondenten een aantal belangrijke betekenissen. In wat volgt wordt dus getracht een antwoord te formuleren op een centrale onderzoeksvraag in dit onderzoek, namelijk de vraag naar de *betekenis en beleving van de Vlaamse televisie voor allochtone jongeren met een gedeelde culturele achtergrond*.

“Naar de Vlaamse televisie kijken” is voor hen een manier om **op de hoogte te zijn** van wat er reilt en zeilt in Vlaanderen. Omdat men hier in Vlaanderen woonachtig is en omdat hun toekomst hier ook ligt vinden ze dit ook zeer **belangrijk**. Ze ervaren het als een soort **plicht**, als iets dat zo hoort. Een veel voorkomend discours gaat over het **belang van de Nederlandse taal**. Vele respondenten halen aan dat naar de Vlaamse televisie kijken zeer belangrijk is voor hun Nederlands.

Belangrijk in het kader van de culturele fragmentatie van de allochtone jongeren, is het feit dat ze aanhalen dat naar de Vlaamse televisie kijken een manier is om **bij te leren over de Vlaamse cultuur**. Door naar televisie te kijken zouden ze meer te weten komen over hoe de maatschappij hier over bepaalde dingen denkt en ook beter inzicht krijgen in hoe de Belgische mensen zijn. Hierdoor wordt televisie kijken ook meteen iets **leerrijk**. Door naar de Vlaamse televisie te kijken kan men niet enkel bijleren over de typisch Vlaamse dingen, maar men acht het ook iets dat **nodig is om te integreren**. Wanneer je als allochtone jongere bij de samenleving wil horen, is het van belang dat je ook naar die Vlaamse televisie kijkt. Tevens is de Vlaamse televisie iets waarin ze hun **eigen leefwereld herkennen**. Hierdoor groeit het besef bij de allochtone jongeren dat ze wel effectief deel uitmaken van de samenleving.

Een ander aspect dat veel terugkomt in het discours over de beleving van de Vlaamse televisie, is het feit dat men **kan meepraten** op school of met vrienden, over bepaalde programma's die men gezien heeft. Op die manier heeft men dus een **gespreksonderwerp** tussen mensen van verschillende afkomsten. Verder is naar de Vlaamse televisie kijken voor vele allochtone jongeren ook louter een vorm van **ontspanning**. Het hoeft dus niets steeds een specifieke betekenis te hebben, maar het kan ook gewoon genieten zijn en een vorm van **entertainment** of **tijdverdrijf**.

Uit dit alles kan men concluderen dat de allochtone jongeren de Vlaamse televisie zeker zouden missen moest die niet meer ter hunner beschikking zijn. Men acht naar de Vlaamse televisie kijken

dan ook noodzakelijk voor iemand die in België leeft, anders zondert men zich op een bepaalde manier af van de buitenwereld.

Wanneer men de respondenten vraagt “*waarom dat ze juist naar de Vlaamse televisie kijken, vanuit welke motivatie men ernaar kijkt?*” dan komen de net besproken aspecten terug allemaal aan bod. Eveneens het aspect van de **begrijpbaarheid** komt aan bod. Er wordt ook aangehaald dat ze naar de Vlaamse televisie kijken omwille van het **hoge niveau** en de **kwaliteit** van de programma’s. Hier doelt men dan vooral op de programma’s van de openbare omroep. Opmerkelijk is dat dit de Turkse respondenten zijn die hier op wijzen. Zij vergelijken de Vlaamse televisie dan ook met de Turkse televisie. Op de Vlaamse televisie is er volgens hen meer sprake van “infotainment”, terwijl de Turkse televisie een zeer hoog entertainmentgehalte bevat.

Wanneer de allochtone jongeren uit dit onderzoek naar de Vlaamse televisie kijken, zijn het voornamelijk **positieve gevoelens** die ze ervaren.

Toch is er sprake van **één grote frustratie** wanneer ze naar de Vlaamse televisie kijken, en die betreft de **afwezigheid** en de **negatieve beeldvorming van etnisch-culturele minderheden**. Dit punt van kritiek wordt ook in de theorie bevestigd. In een studie van **Schelfhout & Siebens** wordt het ook als problematisch bevonden dat de allochtonen zelf zelden aan het woord komen en nauwelijks te zien zijn in het algemeen televisieaanbod. Ook in een zeer recent onderzoek van **Clycq, Timmerman en Michielsens** wijzen de respondenten erop dat hun etnische groep (te) weinig in de media verschijnt. Tegelijkertijd is ook het specifiek aanbod voor de etnisch-culturele minderheden in ons land beperkt en zijn ook de **multiculturele programma’s** zeldzaam. Daarom zouden verschillende allochtone jongeren het dan ook een goed initiatief vinden moesten er meer zulke programma’s komen of, net zoals in Nederland, een **moslimomroep**. Meer diversiteit in de programma’s zou volgens de respondenten kunnen leiden tot **beter begrip van bepaalde culturen en tradities**. Eveneens geeft het blijk dat er een besef is van de aanwezigheid van etnisch-culturele minderheden en dat men ze zeker niet links mag laten liggen.

Bijzonder veel frustratie klonk er dus ook in het discours van de respondenten over het feit dat de allochtonen volgens hen telkens in een slecht daglicht geplaatst worden en dat de nadruk steeds op negatieve gebeurtenissen gelegd wordt. Die negatieve teneur vindt men ook terug in andere studies, bijvoorbeeld in de resultaten van een vergelijkbaar onderzoek van **Halloran**: “*Ethnic minorities and television.*”

Al deze reflecties blijken zeker niet onterecht te zijn. In de literatuur wijst men er immers op dat negatieve opvattingen over migranten via de media ondersteund lijken te worden door negatieve berichtgeving. Ook **Wilson & Gutierrez** menen dat door die nadruk te leggen op negatieve gebeurtenissen, de media ervoor zorgen dat er een **stereotype** ontstaat van etnische minderheden als “probleemmensen”.

Zoals we in de theorie zagen, worden allochtone jongeren van de tweede generatie geconfronteerd met **twee uiteenlopende culturen**. Die ervaring van een **dubbele, hybride identiteit** kwam ook naar voren in de gesprekken. Deze confrontatie met verschillende culturen kan ook echt een invloed hebben op hun manier van denken, op de manier waarop ze de dingen zien. In de literatuur spreekt men over een **dubbel cultureel referentiekader** waar jonge migranten op terugvallen, om betekenis te geven aan hun werkelijkheid. Zo zou de Vlaamse televisie er ook kunnen voor zorgen dat de allochtone jongeren over heel wat dingen anders gaan denken, dan de manier waarop ze thuis zijn opgevoed.

De jongeren worden dus voortdurend geconfronteerd met verschillende mentaliteiten. Zo zouden de ouders en de satelliettelevisie symbool staan voor de cultuur van het land van herkomst, terwijl het hele “Belg-zijn” gesymboliseerd wordt door de school, de vrienden en ook de Vlaamse televisie. Ook in de theorie wordt het bevestigd dat de allochtone jongeren van de tweede generatie geconfronteerd worden met een conglomeraat van cultuurfragmenten afkomstig uit het thuisland en uit het gastland. Dit gevoel van een **gedeelde culturele achtergrond** vertaalt zich bij de jongeren soms ook in hun mediagedrag.

In de literatuur stelt men dat het typisch is voor allochtonen van de tweede generatie dat de **autochtone sociale waarden domineren**. In het discours van de respondenten van dit onderzoek blijkt eveneens dat de Vlaamse cultuur en het Vlaamse gebeuren toch wel de bovenhand nemen. Men beschouwt zich dan vaak ook meer autochtoon dan allochtoon. Dit wil echter niet zeggen dat ze definitief met alle cultuurtrekken uit het thuisland gebroken hebben. Die allochtone waarden komen meer op de achtergrond te staan.

Ondanks het combineren van elementen van beide culturen tot een nieuw geheel, heeft de culturele fragmentatie bij de allochtone jongeren vaak geleid tot een soort van **identiteitscrisis**. Met een voet in twee werelden staan is voor hen een **zoektocht naar zichzelf** geweest.

Een laatste centrale onderzoeksvraag in dit onderzoek is er één naar de rol van de Vlaamse televisie in die dubbele identiteit. *“Welke rol kan Vlaamse televisie spelen in die dubbele identiteit en welke*

plaats neemt de Vlaamse televisie in in het multiculturele leven van de allochtone jongeren van de tweede generatie?”

Hierbij kunnen we concluderen dat de Vlaamse televisie een soort van **aangrijpingspunt** vormt voor **de Vlaamse gemeenschap**. Door naar de Vlaamse televisie te kijken kunnen de allochtone jongeren hun kennis over de gebruiken en gewoontes van hier uitbreiden en het biedt hen tevens een band aan met de samenleving waarin ze leven.

Daarbij komt nog dat de Vlaamse televisie voor hen heel belangrijk is om de **Nederlandse taal bij te schaven**. Zoals ook voor de autochtone bevolking, heeft de Vlaamse televisie voor onze respondenten zowel een **informatieve** als een **entertainende rol**.

Een laatste, niet onbelangrijke rol die de Vlaamse televisie voor de allochtone jongeren kan vervullen, is die van een **gedeelde populaire cultuur**. Het is een vorm van populaire cultuur die men gemeen heeft met de autochtone bevolking. Hierdoor krijgt men het gevoel er ook bij te horen, want de programma's op de Vlaamse televisie vormen een **gezamenlijk gespreksonderwerp**.

Tot slot willen we nog kort even stilstaan bij de **sterktes en zwaktes** van het empirisch onderzoek.

De kwalitatieve diepte-interviews zijn een goede onderzoeksmethode geweest om de **beleving en betekenisgeving** van de respondenten te achterhalen, dus de manier waarop zij zelf, persoonlijk, tegen de dingen aankijken en de dingen ervaren. Deze techniek stelde mij dus in staat om op een goede manier vat te krijgen op wat ik wilde bestuderen.

Zoals reeds eerder vermeld laat deze methode niet toe aan te geven *in welke mate* een bepaald fenomeen zich voordoet, daarvoor waren het aantal gesprekken te beperkt.

Doordat we nauwkeurig weergegeven hebben hoe we te werk zijn gegaan (beschrijving van de methode en de wijze waarop die werd toegepast) bieden we de mogelijkheid tot het navolgen en controleren van de gemaakte methodische stappen. Dit bepaalt in belangrijke mate de **betrouwbaarheid**. Toch is een zekere mate van kleuring van het materiaal niet helemaal te voorkomen en kan dit ook gevolgen hebben voor de gegevens. Ook was er te weinig tijd om de resultaten of het materiaal aan andere onderzoekers voor te leggen en te kijken of zij tot gelijkaardige bevindingen kwamen. Dit is nodig om van intersubjectiviteit te kunnen spreken.

Desondanks werd er toch naar gestreefd om aan de eis van betrouwbaarheid te voldoen door er voor te zorgen dat in alle fases van het onderzoeksproces die systematiek aanwezig is. Dit zorgt voor transparantie naar de wetenschappelijke gemeenschap toe.

Vaak wordt gezegd dat er binnen kwalitatief onderzoek niet mag gegeneraliseerd worden. Toch is ook binnen dit interpretatief onderzoek **generalisatie** mogelijk, dit echter onder bepaalde voorwaarden en met bepaalde beperkingen. We kunnen bijvoorbeeld de sterkte van het getal niet gebruiken in dit onderzoek. Ook moeten we vermelden dat de respondenten van dit onderzoek allemaal vrij goed opgeleide allochtone jongeren waren die de Nederlandse taal dus goed onder de knie hebben. Zoals we in de theorie ook zagen kunnen deze factoren bepalend zijn voor hun mediagebruik. Onderzoek naar de betekenis en beleving van de Vlaamse televisie bij allochtone jongeren met een lagere sociale status en een geringe kennis van het Nederlands is een onderzoekspiste die zich opdringt om dit te kunnen vergelijken en hier verdere conclusies uit te trekken.

Aan de hand van mijn onderzoek wordt misschien een **antropologische generalisatie** mogelijk. Door het geven van een ‘thick description’ over de plaats en betekenis van Vlaamse televisie in het multiculturele leven van Turkse en Marokkaanse jongeren van de tweede generatie, kunnen we niet alleen daar iets over leren maar ook iets over hun cultuur of subcultuur in het algemeen.

We hopen dat we met dit onderzoek nieuwe bijdragen geleverd hebben tot het media/migranten-onderzoek. Toch is het laatste woord met betrekking tot de beleving van de Vlaamse televisie bij etnisch-culturele minderheden nog lang niet gezegd.

D. Bibliografie

- ❖ ADONI (H.), COHEN (A. A.) & CASPI (D.). The consumer's choice: Language, media consumption and hybrid identities of minorities. In: *Communications*, 2002, vol. 27, pp. 411-436.
- ❖ ANCIAUX (V.). Woord vooraf. In: SWYNGEDOUW (M.), PHALET (K.) & DESCHOUWER (K.) (red.). *Minderheden in Brussel. Sociopolitieke houdingen en gedragingen*. Brussel, VUBPress, 1999, pp. ?.
- ❖ BAARDA (D.B.), DE GOEDE (M.P.M.) & TEUNISSEN (J.). *Basisboek kwalitatief onderzoek: praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen, Stenfert Kroese, 2001, 255 p.
- ❖ BAUWENS (J.). *Een cross-culturele ontmoeting van Turkse vrouwen met Vlaamse televisie. Een kwalitatieve receptie-analyse benadering verzoend met terminologische inzichten uit het Uses & Gratifications-onderzoek*. Brussel, VUB-licentiaatsverhandeling, 1994, 288 p.
- ❖ BERRY (J. W.). Acculturation: Living succesfully in two cultures. In: *International Journal of Intercultural Relations*, 2005, vol. 29, nr. 6, pp. 697-712.
- ❖ Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.
<http://www.antiracisme.be/>
- ❖ CLYCQ (N.), TIMMERMAN (C.) & MICHIELENS (M.). Allochtone nieuwszoekers: Gebruik en evaluatie van televisienieuwsprogramma's en – zenders door jongvolwassen allochtonen. In: *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 2005, jg. 33, nr. 2, pp. 146-161.

- ❖ COMBREZ (B.). Media en alloctonen: een literatuurstudie. In: d'HAENENS (L.) & SAEYS (F.) (eds.). *Media en multiculturalisme in Vlaanderen*. Gent, Academia Press, 1996, pp. 6-16.

- ❖ DETANT (A.). *Een onderzoek naar de rol van de media bij de integratie van migranten. Case-study: De Arabische Frequentie in Brussel*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1991, 194 p.

- ❖ DEVROE (I.). 'Minority Report'. De nieuwspercepties van etnische minderheden. Gent, paper gepresenteerd op het Etmaal van de Communicatiewetenschap Universiteit Twente Enschede, 2004, pp. 2-5.

- ❖ FLYVBJERG (B.). *Making Social Science Matter. Why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge, University Press, 2002, 204 p.

- ❖ FOD Binnenlandse zaken – Dienst Vreemdelingenzaken.
<http://www.dofi.fgov.be/nl/1024/frame.htm>

- ❖ GILLESPIE (M.). *Television, ethnicity and cultural change*. London, Routledge, 1995, 238 p.

- ❖ d'HAENENS (L.) & SAEYS (F.). Media en multiculturalisme in Vlaanderen. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.) (red.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, pp. 225-257.

- ❖ d'HAENENS (L.), VAN SUMMEREN (C.), SAEYS (F.) & KOEMAN (J.). *Integratie of identiteit? Mediamenu's van Turkse en Marokkaanse jongeren*. Amsterdam, Boom, 2004, 224 p.

- ❖ HAGHEBAERT (W.). *Alloctonen en media. Verwachtingen en perceptie*. Gent, RUG-Masterproef, 2005, 60 p.

- ❖ HALLORAN (J. D.). Ethnic Minorities and Television. A Study of Use, Reactions and Preferences. In: *Gazette*, 1998, vol. 60, nr. 4, pp. 305-324.

- ❖ MATHIJS (E.) & MEERS (P.). Beelden, kijkers, publieken. In: VAN DRIEL (H.). *Beeldcultuur*. Amsterdam, Boom onderwijs, 2004, pp. 61-89.

- ❖ PHALET (K.) & SWYNGEDOUW (M.). Integratie ter discussie. In: SWYNGEDOUW (M.), PHALET (K.) & DESCHOUWER (K.) (red.). *Minderheden in Brussel. Sociopolitieke houdingen en gedragingen*. Brussel, VUBPress, 1999, pp. ?.

- ❖ ROOSENS (E.). *De multiculturele samenleving, een luchtspiegeling?*
<http://alum.kuleuven.be/3deleeftijd/archief%20lezingen/Samenvatting%20Roosens.doc>

- ❖ SCHAKENBOS (E.) & MARSMAN (G.). *Migranten en de media. Een literatuurstudie naar de trends in het mediagebruik van etnische minderheden in zes West-Europese landen*. Nijmegen, Masusa, 1988, ? p.

- ❖ SCHELFHOUT (E.). “Een onmiskenbaar zwak punt.” Bedenkingen over racisme in België, één jaar na het commissieverslag. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.) (red.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, pp. 207-224.

- ❖ SCHELFHOUT (E.) & SIEBENS (Y.). Media en migranten. In: DESLE (E.), LESTHAEGHE (R.) & WITTE (E.) (eds). *Denken over migranten in Europa*. Brussel, VUB Press, 1993, pp. 189-209.

- ❖ SHI (Y.). Identity Construction of the Chinese Diaspora, Ethnic Media Use, Community Formation, and the Possibility of Social Activism. In: *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 2005, vol. 19, nr. 1, pp. 55-72.

- ❖ SIEBENS (Y.). *Media en migranten: een exploratief onderzoek naar het mediagebruik, het –gedrag en de –behoeften van Marokkaanse migrantenjongeren van de tweede generatie in Willebroek*. Brussel, VUB-Licentiaatsverhandeling, 1990, 256 p.

- ❖ SNAUWAERT (B.), VANBESELAERE (N.), DURIEZ (B.), BOEN (F.) & HUTSEBAUT (D.). Living apart together? On ethnic identity dynamics and intergroup relations between allochtons and autochtons. In: FOGLETS (M. C.) & PANG (C. L.) (eds). *Cultuur, etniciteit en migratie: Liber Amicorum Prof. Dr. E. Roosens*. Leuven, Acco, 1999, pp. 131-161.

- ❖ STERK (G.), TOP (B.) & DOPPERT (M.). *Media en allochtonen: journalistiek in de multiculturele samenleving*. Den Haag, SDU, 2000, 136 p.

- ❖ SUAREZ-OROZCO (M. & C.). Some conceptual considerations in the interdisciplinary study of immigrant children. In: FOGLETS (M. C.) & PANG (C. L.) (eds). *Cultuur, etniciteit en migratie: Liber Amicorum Prof. Dr. E. Roosens*. Leuven, Acco, 1999, pp. 199-221.

- ❖ VANDENBRANDE (K.). *Verscholen achter de krant; media, nieuws en burgerschap in het dagelijks leven: een publieksonderzoek naar de betekenis en beleving van de krant in een gemediatiseerde laat-moderne samenleving*. Brussel, VUB-doctorsproefschrift, 2002, ? p.

- ❖ VAN DEN BROECK (B.) & FOGLETS (M. C.). *Het failliet van de integratie? Het multiculturalismedebat in Vlaanderen*. Leuven, Acco, 2002, 259 p.

- ❖ VAN DIEVOET (C.). *De invloed van de media op de politieke attitudes van jongeren*. Leuven, KUL-licentiaatsverhandeling, 2003, 127 p.

- ❖ VAN LONDEN (S.) & DE RUIJTER (A.). Ethnicity and identity. In: FOGLETS (M. C.) & PANG (C. L.) (eds). *Cultuur, etniciteit en migratie: Liber Amicorum Prof. Dr. E. Roosens*. Leuven, Acco, 1999, pp. 69-79.

- ❖ VERSTRAETEN (H.). Media, publieke sfeer en interculturele communicatie: enkele onderzoeksperspectieven. In: SCHELFHOUT (E.) & VERSTRAETEN (H.). *De rol van de media in de multiculturele samenleving*. Brussel, VUB Press, 1998, pp. 13-31.

- ❖ Vlaams Minderhedencentrum.
<http://www.vmc.be/>

- ❖ WILSON II (C. C.) & GUTIERREZ (F.). *Race, multiculturalism and the media. From mass to class communication*. Londen, Sage publications, 1995, 274 p.

- ❖ WITTE (E.). Inleiding. In: SWYNGEDOUW (M.), PHALET (K.) & DESCHOUWER (K.) (red.). *Minderheden in Brussel. Sociopolitieke houdingen en gedragingen*. Brussel, VUBPress, 1999, pp. ?.

- ❖ WITTE (E.). Migranten en immigranten als voorwerp van wetenschappelijk onderzoek. In: DESLE (E.), LESTHAEGHE (R.) & WITTE (E.) (eds.). *Denken over migranten in Europa*. Brussel, VUB Press, 1993, pp. 7-32.

